

วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษา
กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา
ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544

ปริญญานิพนธ์
ของ
พรศักดิ์ ขาวพรหม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2548

วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษา
กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา
ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544

บทคัดย่อ
ของ
พรศักดิ์ ขาวพรหม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2548

พรศักดิ์ ขาวพรหม. (2548). วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือกจาก
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544 ปรินทิพย์ กทม.
(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลลออ ทินานนท์.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือ
ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี
พหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือก
จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1.การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครู
ต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา พบว่ารูปแบบการสอนของครูต้นแบบทางด้านศิลปศึกษามีความ
หลากหลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความ
แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น กระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบได้รับอิทธิพลจากการปฏิรูปการศึกษา และ
อีกหลายรูปแบบเกิดจากปัญหา สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ครูต้นแบบต้องคิดค้นรูปแบบนวัตกรรม
สอนขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาเช่นความขาดแคลนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชา
ศิลปศึกษาของผู้ปกครอง และชุมชน ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์และสังเกตการณ์สอนมีการปรับเปลี่ยนระบบ
แนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อต้านกระแสความเชื่อแบบเก่า ๆ ในอดีตที่ครูเป็นผู้สั่งสอนและชี้นำหรือมีบทบาทสำคัญ
อยู่เพียงฝ่ายเดียว ครูได้ลดบทบาทจากการเป็นผู้บอกความรู้ให้เด็กมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการ
เรียนรู้เพื่อให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ สร้างสรรค์ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งจากการวิเคราะห์
พบว่ากระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ดังนี้

1.1 ปรินทิพย์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542
ได้จัดกระบวนการเรียนการสอน แบบคิดก่อนทำแล้วนำมาจัดคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุ
ศิลปศึกษา (Arts Education) ดังนี้

- 1.1.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.1.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.1.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)
- 1.1.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

1.2 อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542
ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบนวัตกรรม 9 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) ดังนี้

- 1.2.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)

- 1.2.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.2.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.2.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

1.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2543
ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบ CIPPA ART MODEL ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) ดังนี้

- 1.3.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.3.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.3.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.3.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

1.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2544
ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบโครงสร้างประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) ดังนี้

- 1.4.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.4.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.4.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.4.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

1.5 สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษา 2544
ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบกิจกรรมศิลปะ 5 นวัตกรรม และวิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา
ระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2543 จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบ CIPPA ART MODEL

- 1.5.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.5.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.5.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.5.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

จากนวัตกรรมการสอนของครูต้นแบบแต่ละท่าน ที่มีกระบวนการสอนที่หลากหลาย หากมองโดย
ภาพรวมครูต้นแบบทุกท่านเชื่อว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นครูต้องมุ่งเน้นให้
ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย เพื่อการแสดงออกทางศิลปะที่อิสระปราศจากกรอบจำกัด
แบบเก่า และสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพในการคิดอย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่
ความสมดุลระหว่างการคิดหาเหตุผลและจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์อย่างมีคุณค่า ขณะเดียวกันก็กระตุ้น
ให้ผู้เรียนรู้จักตัวตนของตนเอง ชุมชน สังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันอันสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา

ANALYSIS OF TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT PROCESS
USING ARTS EDUCATION THEORY OF PRIMARY ART MODEL TEACHERS
AWARDED BY OFFICE OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION
FROM YEAR 1992 TO 2001

AN ABSTRACT
BY
PORNSAK KHAOPROM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
May 2005

Pornsak Khaoprom. (2005). *Analysis of teaching and learning management process using arts education theory of primary art model teachers awarded by Office of the National Education Commission from year 1992 to 2001*. Master thesis, M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Wannarat Tungjareon, Asst. Prof. Nuanla-or Thinanont.

The purposes of this study was to study and analyze teaching and learning management process using arts education theory of primary art model teachers awarded by Office of the National Education Commission from year 1992 to 2001.

The findings of this research revealed that:

1. Teaching and learning management process in accordance with arts education theory of primary art model teachers found that had various styles which reflected the creative thinking in teaching and learning management of the teachers by considering the different environment setting of the local area. These various styles resulted from the influence of educational reform, problems, situations and environment which encouraged art model teachers to explore own style of innovations for solving problems of teaching e.g. lack of budgets equipments and understanding about teaching and learning of art subject of parents and community. The analysis found that the most obviously of teaching and learning management process of these five model teachers were integrating arts education theory as the following details:

1.1 Mr. Prariphon Kannika: Primary art model teacher academic year 1999. He arranged teaching and learning connecting arts education by using the following theories:

1.1.1 MIAE. Multiple-Intelligence Arts Education

1.1.2 TWAE. Thai Wisdom Arts Education

1.1.3 GCAE. Gifted Child Arts Education

1.2 Mr. Aphichart Prathumnant: Primary art model teacher academic year 1999. He arranged teaching and learning connecting arts education by using the following theories:

1.2.1 DBAE. Discipline-Based Arts Education

1.2.2 MIAE. Multiple-Intelligence Arts Education

1.2.3 TWAE. Thai Wisdom Arts Education

1.2.4 GCAE. Gifted Child Arts Education

1.3 Mr. Winnya Suchart: Primary art model teacher academic year 2000. He arranged teaching and learning connecting arts education by using the following theories:

- 1.3.1 DBAE. Discipline-Based Arts Education
- 1.3.2 MIAE. Multiple-Intelligence Arts Education
- 1.3.3 TWAE. Thai Wisdom Arts Education
- 1.3.4 GCAE. Gifted Child Arts Education

1.4 Mr. Manoon Kloywongs: Primary art model teacher academic year 2001. He arranged teaching and learning connecting arts education by using the following theories:

- 1.4.1 DBAE. Discipline-Based Arts Education
- 1.4.2 MIAE. Multiple-Intelligence Arts Education
- 1.4.3 TWAE. Thai Wisdom Arts Education
- 1.4.4 PMAE. Post-Modern Arts Education
- 1.4.5 GCAE. Gifted Child Arts Education

1.5 Mr. Surachai Saesoonnern: Primary art model teacher academic year 2001.

He arranged teaching and learning connecting arts education by using the following theories:

- 1.5.1 DBAE. Discipline-Based Arts Education
- 1.5.2 MIAE. Multiple-Intelligence Arts Education
- 1.5.3 TWAE. Thai Wisdom Arts Education
- 1.5.4 GCAE. Gifted Child Arts Education

When considering as a whole, all five model teachers believed that teaching and learning management by using student-centered approach emphasized the learner to have experience to choose learning materials for expressing art idea without any frames and created teaching and learning to develop his/her thinking with full potential which lead to the balance between reason and imagination and creative thinking as well as it would encourage the learner to know oneself, community and social.

2. In the issues of applying teaching innovations with teaching and learning management process of the researcher and art teachers in primary level, Furthermore, teaching and learning management process of this research is able to use as a guideline of teaching and learning management by applying appropriately.

วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษา
กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา
ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544

ปริญญานิพนธ์
ของ
พรศักดิ์ ขาวพรหม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2548
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา(Arts Education)
กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา
ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 – 2544

ของ
นายพรศักดิ์ ขาวพรหม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

วันที่.....เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลลออ ทินานนท์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นกำลังใจให้ จนผลงานวิจัยอันประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ ข้อคิดเห็นประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษามีผลเป็นรูปเล่ม

เหนือสิ่งอื่นใดขอขอบคุณมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม อธิการ ภารดา และคณะผู้บริหาร ที่มีวิสัยทัศน์เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาจึงมีนโยบายพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่ครูให้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ใหม่ เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้กลับมาพัฒนาการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ

ขอขอบคุณคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลลออ ทิพนานนท์ ที่ให้ความเมตตาแนะนำ ชี้แนะข้อแก้ไขต่าง ๆ ในการทำงานวิจัยเล่มนี้

ขอขอบคุณในน้ำใจไมตรีของครูต้นแบบทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อข้อมูลด้านนวัตกรรม การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อันแสดงถึงความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของ อาจารย์ปริพนธ์ กรรณิกา โรงเรียนวัดคูยาง อาจารย์อภิชาติ ประทุมพันธ์ โรงเรียนสุพรรณภูมิ อาจารย์วิญญา สุชาติ โรงเรียนวัดนิลา ราม อาจารย์มัญญ คล้อยวงศ์ โรงเรียนวัดประเสริฐราชวรวิหาร และอาจารย์สุรัช เสือสูงเนิน โรงเรียนวัดโคกสูง

ขอขอบคุณอาจารย์วิไลรัตน์ เพิ่มพูลบุญ โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้านงานแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษด้วยความเต็มใจ

ขอขอบคุณในกำลังใจของเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโทศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ภาคพิเศษ รหัส 43 ทุกคนที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ ทำงาน ฝ่าฟัน และช่วยเหลือเอื้ออาทรอย่างอบอุ่นด้วยมิตรภาพ ความรัก และสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวที่มีให้กัน

ท้ายนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยได้มาศึกษาหาความรู้ และเก็บเกี่ยวประสบการณ์อันมีค่าในสถาบันอันทรงเกียรติแห่งนี้

พรศักดิ์ ขาวพรหม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544.....	8
ครูต้นแบบ.....	14
ศิลปศึกษา.....	21
ความสำคัญของศิลปศึกษา.....	22
คุณค่าของวิชาศิลปศึกษา.....	24
ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา.....	25
การผลิตและการใช้สื่อการสอน.....	27
วิธีสอนศิลปศึกษา.....	29
พหุศิลปศึกษา.....	34
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	41
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	41
กำหนดแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
การจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ.....	44
ปริพนธ์ กรรณิกา.....	44
รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	45
วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของปริพนธ์ กรรณิกา.....	49
อภิชาติ ประทุมรัตน์	51
รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	51
วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของอภิชาติ ประทุมรัตน์	54
วิญญา สุชาติ	56
รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	57
วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของวิญญา สุชาติ.....	60
มัญญ คล้อยวงศ์	62

สารบัญ

บทที่	หน้า
รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	62
วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของมนุษย์ คล้อยวงศ์	65
สุรัชย์ เสือสูงเนิน	66
รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอน.....	66
วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของสุรัชย์ เสือสูงเนิน	70
5 สรุปและอภิปรายผล.....	72
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก ก.....	83
ภาคผนวก ข.....	90
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	117

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศได้แพร่ขยายเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในโลกอย่างใกล้ชิด ประชากรในสังคมโลกสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสากลและขณะเดียวกันก็ถูกกลืนโดยวัฒนธรรมสากลซึ่งกระจายจากสังคมตะวันตก เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม ได้ซึมเข้าไปในชีวิตวิถีทั้งในเมืองและชนบทเป็นโลกไร้พรมแดน สังคมใดไม่รู้เท่าทันก็ถูกเอาเปรียบ ทั้งโลกมีการแข่งขันสูงในทุกด้าน (สิปนันท เกตทัต. 2545 : 15) ปัญหาเศรษฐกิจไทยเกิดวิกฤติในปี พ.ศ. 2540 จนแพร่กระจายไปทั่วเอเชียตะวันออก ก็เป็นผลมาจากการไม่รู้เท่าทันเพื่อก้าวไปสู่ยุคสารสนเทศ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 4) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและสังคมว่า

สังคมไทยที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และรอบด้านในขณะนี้ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ต่างล้วนเป็นปัญหาวิกฤติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมีรากฐานและที่มาของปัญหาร่วมกันโดยเฉพาะวิกฤติปัญหาทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวถือเป็นปัญหาอันเกิดจากความอ่อนแอของรัฐบาลไทย ผสมกับอิทธิพล และแรงกดดันจากการพัฒนาของโลกตะวันตกที่ส่งผลอย่างลึกซึ้งระดับโครงสร้าง ทำให้สังคมไทยตกอยู่ในกระแสการพัฒนาที่ถูกครอบงำ การพัฒนาที่เบียดเบียนและทำลาย การพัฒนาที่เน้นความสำเร็จเฉพาะผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ โดยละเลยหรือไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ต่อเนื่องมาถึง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) หากมองโดยภาพรวมต่างมุ่งเน้นการปฏิรูปและพัฒนามนุษย์ด้วยวัตถุประสงค์ จินหล่งลิมคุณค่าทางจิตใจส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมของชาติอ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว อันนำไปสู่วิกฤตการณ์ค่านิยมที่เห็นคุณค่าของเงินมากกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดค่านิยมทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเจริญของประเทศถูกมองข้าม เป็นผลให้กระแสนิยมของสังคมต่างชาติถาโถมเข้าสู่สังคมไทย การรับเอาแนวคิดวัฒนธรรมต่างชาติอย่างขาดการคัดสรรกลั่นกรองทำให้ศิลปวัฒนธรรมของชาติอ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว (ร่างนโยบายและแผนศิลปกรรมกลุ่มงานศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2544 : 50)

จากบทเรียนดังกล่าวทำให้เราทราบว่าการจะพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน เข้มแข็งและรู้เท่าทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้นั้นต้องเริ่มจากการพัฒนาคนและ “คุณภาพของคน” โดยเห็นว่าคนเป็นทั้งปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าไปด้วยดีด้วยประชากรที่มีคุณภาพ โดยมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (อำรุง จันทวานิช. 2545 : 50) วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสังคม ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปการศึกษาไทย เพื่อกอบกู้สถานภาพของประเทศที่กำลังตกต่ำให้พลิกฟื้นเป็นชาติที่มั่นคง มั่งคั่ง และมีศักดิ์ศรี สามารถแข่งขันกับนานาชาติในยุคโลกาภิวัตน์ได้ทั้งคาดหวังว่า เมื่อคนซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้ง

ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จะเป็นพื้นฐานสร้างพลังครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างมีสันติ รวมทั้งสันติกับสิ่งแวดล้อมและกับนานาประเทศในโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 จึงกำหนดแนวทางพัฒนาโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานการพัฒนา ทั้งการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง การยึดถือหลักความเพียงพอ การนำความรู้ต่าง ๆ มาใช้อย่างรอบคอบ และการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้เกิดมโนสำนึกในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมทั้งนำหลักบริหารจัดการที่ดีคือหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใสที่สามารถตรวจสอบได้ หลักนิติธรรม และหลักคุณธรรม มากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาให้สามารถใช้เป็นภูมิคุ้มกันของภาคเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ การศึกษานับเป็นรากฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆตลอดช่วงชีวิต (อมเรศ ศิลาอ่อน 2545 : 2)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ถือเป็นกฎหมายปฏิรูปการศึกษานับแรกของประเทศ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 พระราชบัญญัตินี้ได้รับการพิจารณาแก้ไขอย่างละเอียดรอบคอบ มีการขอแปรญัตติแก้ไขกันเป็นรายวันทันจนทุกฝ่ายพอใจ จึงได้ออกมาเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ผ่านมาทั้งกระบวนการทางวิชาการ และกระบวนการทางนิติบัญญัติอย่างเข้มข้นผ่านภูมิปัญญาความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในวงวิชาการ วงการศึกษา และวงการเมืองซึ่งหากมองในแง่ของความรัดกุม และรอบคอบโดยคำนึงผลดี ผลเสียต่างๆแล้วนับเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ประเทศเคยมีมา

ประเวศ วะสี (2545 : 31) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาว่า

หัวใจการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้คือการปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมายึดมนุษย์ หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด ที่กล่าวว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดไม่ได้แปลว่าครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้ามครูกับมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้การศึกษามีพลังและศักดิ์ศรีในการแก้ปัญหาของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม สังคมทุกวันนี้เชื่อมโยง ซับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ไม่สามารถเผชิญกับความซับซ้อนและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้จึงเกิดสภาวะวิกฤต เช่นไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจน การไม่มีงานทำ ความเครียด ความรุนแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ อุบัติเหตุ ความขัดแย้ง อาชญากรรม การทำลายสิ่งแวดล้อม และอื่นๆจึงไม่สามารถจัดระบบชีวิต และสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ การเรียนโดยท่องหนังสือหรือเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่สามารถทำให้มนุษย์เผชิญและแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะโลกแห่งวิชาในโลกความจริงต่างกัน การเรียนโดยเอาวิชาเป็นตัวตั้งทำให้แยกตัวออกจากความเป็นจริงของชีวิตและสังคมที่ซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

รุ่ง แก้วแดง (2545 : 2) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาว่า

การปฏิรูปการศึกษา คือ การปรับทั้งระบบกระบวนการเรียนรู้ การคิดของบุคคล และสังคมเกี่ยวกับตนเอง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเพื่อเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสิ่งใหม่ให้ประสมประสานได้กับมรดกทางวัฒนธรรมในอดีต อันจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมทั้งในปัจจุบัน และอนาคตการศึกษาในยุคแห่งการปฏิรูปจึงเป็นการศึกษาเพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จริยธรรมความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ลิปพนนท์ เกตุทัต (2545 : 72) ให้ทรงสนทนเกี่ยวกับความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญยิ่งต่ออนาคตของประเทศ เพราะการปฏิรูปการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจสำคัญ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ หากมองในภาพรวมก็จะเห็นว่าการปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้เป็นความ พยายามปฏิรูปอย่างเป็นองค์รวม นั่นคือทั้งในแง่กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนการสอนซึ่งจะ ต้องปรับให้เอื้อต่อรูปแบบหลักสูตรและการเรียนรู้แนวใหม่

อย่างไรก็ตามเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาก็คือตัวเด็กและการพิสูจน์ความสำเร็จของ การปฏิรูปการศึกษาที่กระจ่างชัดที่สุดก็คือการพิสูจน์จากผลที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปในตัวเด็ก ครูจึงเป็น ผู้มีบทบาท และส่วนสำคัญที่สุดที่จะเป็นกลไกสร้างกระบวนการเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติได้แสดงเจตจำนงค์ไว้ชัดเจนถึงรูปแบบ และแนวทางการสอนที่ปฏิรูปใหม่ต้องให้ผู้เรียน “ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายเชิง นามธรรมเหล่านี้พึงยึดหลักการว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุดและทุกคนสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ กระบวนการ จัดศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ” (หมวด 4 แนวการจัด การศึกษา มาตรา 22) พร้อมยังให้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ การให้ลง มือปฏิบัติคิดค้นเองให้มากขึ้น การฝึกทักษะ การจัดการปัญหา การผสมผสานคุณธรรมจริยธรรมไว้ในทุก วิชา (หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24) แต่สิ่งที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งหวังไม่ใช่สิ่งที่จะสำเร็จ ได้โดยง่าย เพราะการนำหลักการและแนวทางต่าง ๆ ไปปฏิบัตินั้นไม่ได้เป็นแค่เรื่องเชิงเทคนิคเหมือน กระบวนการผลิตในโรงงานแต่เป็นการปรับเปลี่ยนตั้งแต่ทัศนคติ และความเชื่อของครูที่จะไปกำหนดการ เปลี่ยนแปลงในวิธีการสอนของครู (สุวัณห์ เงินน้ำ. 2543 : 45) กระบวนการปฏิรูปทั้งระบบจะไม่สำเร็จตาม เป้าหมายได้เลยหากตัวครูผู้สอนไม่เชื่ออย่างเต็มหัวใจก่อนว่า “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ” ครูจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ความเชื่อแบบเก่า และความเคยชินในระบบที่เน้น “ การ สอน ” มาช้านานสู่ระบบที่ “ เน้นการเรียนรู้ ” การพัฒนาครูจึงมีความจำเป็นซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนา ผู้เรียนอย่างยั่งยืน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาระบุว่า “ผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ...”และในหมวด 7 มาตรา 55 วรรค 2 ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อจัดเป็น เงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ผลงาน ดีเด่นและเป็นรางวัลเชิดชูครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

จากบทบัญญัติดังกล่าวคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานด้านนโยบายและ วางแผนการศึกษาของชาติ ได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน โดยกองทุนรางวัลเกียรติยศ โครงการสืบค้นครูต้นแบบ ด้านการสอน ที่สามารถจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อ เผยแพร่วิธีการสอนให้กับครู อาจารย์อื่นๆ ในลักษณะ “ กัลยาณมิตรนิเทศ ” (เทียมจันทร์ พาณิชย์ผลินไชย. 2545 : 3) และเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่สร้างประโยชน์และผล สู่การปฏิรูปที่พัฒนาการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพในวงกว้าง พร้อมทั้งจัดทำ รายงานสรุปรูปแบบการสอนเสนอคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อประเมินเป็นครูต้นแบบ

การแบ่งกลุ่มสาขาวิชาในการคัดเลือกครุต้นแบบนั้น หากยึดตามหลักพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542 ที่ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 อันเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำ “หลักสูตรสถานศึกษา” กำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มวิชาตามช่วงชั้นในเชิงให้เป็น “ผลการเรียนรู้” วิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์หรือเรียกโดยรวมว่ากลุ่มสาระศิลปะ ถือเป็นกลุ่มวิชา 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่จะต้องมีการปฏิรูปเนื้อหาวิชากระบวนการเรียนการสอนให้ก้าวทันไปกับการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปสังคมทั้งระบบ

การปฏิรูปเนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้ก้าวทันไปกับการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปสังคมทั้งระบบกระบวนการสอนพหุศิลปศึกษาซึ่งได้บูรณาการแนวคิดและการสร้างงานศิลปะโดยใช้สื่อที่หลากหลายทั้งสื่อร่างกาย สื่อภาษา สื่อวัสดุ ฯลฯ อันเป็นการแสดงจากสภาพการรู้คิดและจินตนาการเพื่อสะท้อนถึงสุนทรียะภูมิปัญญาและวัฒนธรรม(วิรุณ ตั้งเจริญ. 2545 : 11) นับเป็นนวัตกรรมการสอนศิลปะที่มีความหลากหลายที่บูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์ศิลปะ โดยเลือกสรรสื่ออันเป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิด และจินตนาการ เพื่อสะท้อนสุนทรียะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมนั้น การพัฒนาพหุศิลปศึกษา (Arts Education) จะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในจุดหมายของการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสังคมทั้งระบบ เข้าใจการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่ประสานเชื่อมโยงแบบองค์รวม ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูปศิลปศึกษา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาพหุศิลปศึกษา (Arts Education) สัมพันธ์กับทฤษฎีสนับสนุน 5 ทฤษฎี ได้แก่ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE/Discipline-Based Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE/Multiple Intelligences Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE/Thai Wisdom Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE/Post-Modern Arts Education) และพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE/Gifted Child Arts Education) แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทย จึงเป็นแผนสำคัญทั้งในแง่ของการปฏิรูปตัวเอง การร่วมขบวนการปฏิรูปพร้อมไปกับทุกกลุ่มวิชา ตลอดจนดำเนินไปพร้อมไปกับการปฏิรูปการศึกษาและสังคมทั้งระบบ เพื่อให้สังคมไทยมีภูมิปัญญาที่เข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาวิกฤติด้านต่าง ๆ ทั้งระบบอย่างยั่งยืน

การคัดเลือกครูเพื่อเป็นครุต้นแบบของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สาขาศิลปศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 – 2544 มีครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ระดับระดับประถมศึกษา จำนวน 5 ท่าน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 60 % ของการคัดเลือก นวัตกรรมการสอนที่หลากหลาย กระบวนการสอนที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท่านที่มีรูปแบบการสอนที่แตกต่างกัน จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนศิลปะ ตามสภาพแวดล้อม ชุมชน และบริบทของสังคมโดยมีเป้าหมายเดียวกันคือผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต

ในฐานะเป็นครุศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาที่อยู่ท่ามกลางกระแสแห่งการปฏิรูป ได้เรียนรู้กระบวนการสอนศิลปศึกษาในวัยเด็ก และในปัจจุบันมีโอกาสนเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ที่บูรณาการความคิด และการสร้างสรรค์ โดยการเลือกสรรสื่อแสดงออกที่หลากหลายด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

เพื่อนำนวัตกรรมด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนไปพัฒนาการสอนของผู้วิจัย และยังเป็นประโยชน์ก่อให้เกิดเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาในระดับประถม

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านศักยภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถม ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2544

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพ และนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544 จำนวน 5 ท่าน ที่บูรณาการกระบวนการเรียนการสอนด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

- 1.1 ปิรพันธ์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัดดู่ยาง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร
- 1.2 อภิชาติ ประทุมรัตน์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี
- 1.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.วิเศษนิคม จ.สุราษฎร์ธานี
- 1.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 เรือนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี
- 1.5 สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดโคกสูง ต.โคกสูง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบในแนวคิดและทฤษฎีต่างๆดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

4. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)
5. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

1. ครูต้นแบบ

หมายถึงครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544

2. พหุศิลปศึกษา (Arts Education)

หมายถึง นวัตกรรมการสอนศิลปะที่มีความหลากหลาย ที่บูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์
ศิลปะโดยการเลือกสรรสื่อแสดงออกที่หลากหลายทั้งสื่อร่างกาย สื่อภาษา สื่อวัสดุ ฯลฯ โดยเลือกสรร
สื่อแสดงออกอันเป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิด และจินตนาการเพื่อสะท้อนสุนทรีย์ะ ภูมิปัญญา
และวัฒนธรรมนั้น บนพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงแบบแผน
(DBAE.Discipline-Based Arts Education)
2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา
(MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญา
ไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
4. กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลัง
สมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)
5. กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ
(GCAE.Gifted Child Arts Education)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้แยกเป็นประเภท และหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

2.1 หลักการ

2.2 จุดมุ่งหมาย

2.3 โครงสร้าง

2.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2. ครูต้นแบบ

2.1 เกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2.2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2544

ปริพนธ์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัดคูยาง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.วิเศษ จ.สุราษฎร์ธานี

มนัญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถม
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดโคกสกล ต.โคกสกล อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

3. ศิลปศึกษา

3.1 ความหมายของศิลปศึกษา

3.2 ความหมายของศิลปศึกษาตามแนวความคิดด้านการส่งเสริมลักษณะนิสัย

4. ความสำคัญของศิลปศึกษา

4.1 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

4.2 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของผู้เรียน

4.3 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ

4.4 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการให้เกิดความเจริญงอกงามด้านต่างๆ

5. คุณค่าของวิชาศิลปศึกษา

6. ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

7. การผลิตและการใช้สื่อการสอน

7.1 การผลิตและการใช้สื่อการสอนเฉพาะศิลปศึกษา

- 7.2 วิธีการจัดหาสื่อการสอนศิลปศึกษา
- 7.3 การใช้สื่อการสอนศิลปศึกษา
- 8. วิธีสอนศิลปศึกษา
 - 8.1 การดำเนินการสอนศิลปศึกษา
 - 8.1.2 แนวทางการสอนศิลปศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง
 - 8.1.3 แนวทางการสอนศิลปศึกษาที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
 - 8.2 องค์ประกอบในการสอนศิลปศึกษาระดับประถมให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักการสอนศิลปศึกษา
 - 8.2.1 การเตรียมตัว
 - 8.2.2 การเร้าและการกระตุ้น
 - 8.2.3 การเสริมกำลังใจ
 - 8.2.4 การแนะแนวทางศิลปศึกษา
 - 8.2.5 การดูแลเอาใจใส่
 - 8.2.6 การสาธิตและการนำเสนอตัวอย่าง
 - 8.2.7 การให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงานและผลงาน
 - 8.2.8 การยอมรับในตัวเด็ก
 - 8.2.9 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคล
 - 8.2.10 การสร้างบรรยากาศที่
 - 8.2.11 การจัดนิทรรศการ การทำความสะอาด
- 9. พหุศิลปศึกษา
 - 9.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
 - 9.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
 - 9.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
 - 10.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)
 - 10.5 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่

ดีของชาติการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดทำสารของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคม ประเทศชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.สำนักงาน. 2544 : 20)

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงานเพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษายึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษา เพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน 2544 : 128)

กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 และบทเฉพาะกาล มาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ขึ้นโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติกล่าวคือ จัดเป็นหลักสูตรแกนกลางจัดโครงสร้างหลักสูตรให้ยืดหยุ่น กำหนดมาตรฐานการศึกษารวม 12 ปี สารการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเป็นช่วงชั้น ๆ ละ 3 ปีเพราะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี/รายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วยการจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ การจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็นรักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน 2544 : 48)

อนึ่งเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริม ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา ให้ครอบคลุมในหลักสูตร และกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรอันได้แก่ คู่มือบริหารหลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบและแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษา และการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนเองในการพัฒนาตนเองและสังคม

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ จึงกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้ามีความรู้เป็นสากลรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางด้านทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิตรักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีมีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภคเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิขิตแวดล้อมรักประเทศไทยและท้องถิ่นมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรของสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

- 1.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3
- 1.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
- 1.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3
- 1.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 2.1 ภาษาไทย
- 2.2 คณิตศาสตร์
- 2.3 วิทยาศาสตร์
- 2.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2.6 ศิลปะ
- 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธิ์ในการแก้ปัญหาวิกฤติของชาติ

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ส่วนเรื่อง สิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษา และพลศึกษา กลุ่มภาษาต่างประเทศกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัด และความสนใจอย่าง

แท้จริงการพัฒนาที่สำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์ เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องกำหนดหน้าที่เป็นครูแนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะดังนี้

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้น ตามความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ

4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ

5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ

4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในสภาพรวมแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1	ช่วงชั้นที่ 2	ช่วงชั้นที่ 3	ช่วงชั้นที่ 4
	การศึกษาภาคบังคับ			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม	การศึกษาขั้นพื้นฐาน			
ภาษาไทย	○	○	○	○
คณิตศาสตร์	○	○	○	○
วิทยาศาสตร์	○	○	○	○
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	○	○	○	○
สุขศึกษาและพลศึกษา	□	□	□	□
ศิลปะ	□	□	□	□
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	□	□	□	□
ภาษาต่างประเทศ	□	□	□	□
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	△	△	△	△
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800- 1000 ช.ม.	ประมาณปีละ 800- 1000 ช.ม.	ประมาณปีละ 800- 1000 ช.ม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ช.ม.

หมายเหตุ สำหรับการศึกษาออกโรงเรียน สามารถจัดช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

○ สาระการเรียนรู้ที่สถานที่ศึกษาต้องใช้เป็นหลัก เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา

□ สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และ การทำงาน

△ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจาก 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพศิลปะ

กลุ่มสาระศิลปะ

สาระที่ 1 : ทัศนศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็น คุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจ และแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ คุณค่า ถ่ายทอด ความรู้สึกความคิดต่องานดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่า ของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น (วิชาการ, กรม. 2544 : 56)

2. ครุต้นแบบ

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษาระบุว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ.." และในหมวด 7 มาตรา 55 วรรค 2 ระบุว่า "ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อจัดเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานดีเด่นและเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา " จากบทบัญญัติดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยกองทุนรางวัลเกียรติยศแห่งวิชาชีพครู ซึ่งได้ดำเนิน โครงการครุต้นแบบ โดยมุ่งสรรหาครูที่มีผลงานการสอนดีเด่น มีรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นแบบอย่าง ที่สามารถนำพาการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็น ครุต้นแบบ และ ผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ อันจะยังประโยชน์และผลไปสู่การปฏิรูปที่พัฒนาการเรียนการสอน ตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในที่สุด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เห็นสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานตามโครงการนี้ จึงได้ขยายผลในลำดับต่อไปอีก เพื่อให้ได้ผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น สามารถขยายผลการพัฒนาครูเครือข่ายด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพในวงกว้าง เพื่อยังผลไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ของคนทั้งชาติ สมดังเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

วัตถุประสงค์

1 เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 และหมวด 7

2 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูที่มีผลงานดีเด่น ได้พัฒนาครูเครือข่ายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจำนวน 10-20 คน โดยเป็นต้นแบบที่ดีของเพื่อนครูทั้งในสถาบันเดียวกัน และต่างสถาบันการศึกษา

คุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นครุต้นแบบ

1. เป็นผู้มีสัญชาติไทย
2. เป็นครูแกนนำและครูเครือข่ายของโรงเรียนก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่า

3. เป็นครูแกนนำ (ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำ เพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้) และครูเครือข่ายของครุต้นแบบ

4. มีผลงานดีเด่น ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 อย่างชัดเจน และเื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้

5. มีความรู้ และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนครู ผู้เรียน และชุมชน
6. มีการครองตนเป็นแบบอย่าง มีคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติดี มีบุคลิกภาพดี และมีจิต

วิญญานความเป็นครู

7. มีการประสานงานกับชุมชน และได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชน

ขั้นตอนการคัดเลือก

มีขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกและตัดสิน ดังนี้

7.1 พิจารณาคัดเลือก รอบแรก จากเอกสารผลงานที่ส่ง

7.2 พิจารณาคัดเลือก รอบที่สอง จากเอกสารผลงานที่ส่ง จากการสัมภาษณ์ผู้สมัคร

จากข้อมูลภาคสนามของครูที่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรก โดยการสังเกตการปฏิบัติการจัดการกระบวนการเรียนรู้จริงในสถานศึกษา การศึกษาผลงานเพิ่มเติม และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

7.3 พิจารณาคัดเลือก รอบสุดท้าย

หน่วยงานเครือข่าย นำข้อมูลภาคสนามมาพิจารณากลับกรอง และจัดลำดับครูที่ผ่านการคัดเลือกแล้วเสนอผลต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของโครงการ เป็นผู้พิจารณาดำเนินการคัดเลือกครูต้นแบบ

เงื่อนไขการเป็นครูต้นแบบ

1. ผู้ที่จะเป็นครูต้นแบบ ต้องพัฒนาครูเครือข่ายด้านรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามรูปแบบของตน จำนวน 10-20 คน เป็นระยะเวลา 4 เดือน โดยให้ครูเครือข่ายสามารถพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประเมินผลได้ชัดเจน

2. ผู้ที่จะเป็นครูต้นแบบ ต้องจัดทำรายงานเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 5 ฉบับ ตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

2.1 จัดทำโครงการพัฒนาครูเครือข่ายด้านรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แสวงหาครูเครือข่าย จำนวน 10-20 คน พร้อมตารางรายชื่อครูเครือข่าย และใบสมัครของครูเครือข่าย

2.2 รายงาน "รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" ตามรูปแบบของครูต้นแบบ โดยมีขั้นตอนที่ชัดเจน ที่ครูเครือข่ายสามารถนำไปปฏิบัติหรือนำไปประยุกต์ใช้ได้

2.3 รายงานผลการประชุมปฐมนิเทศครูเครือข่าย พร้อมเอกสารการรับรองผลการปฐมนิเทศครูเครือข่าย จากผู้ประเมิน

2.5 รายงาน "ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ" พร้อมแผนดิสเก็ตส์ และวีดิทัศน์ ที่นำเสนอเฉพาะวิธีสอนของครูต้นแบบในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ การส่งรายงานจะต้องส่งให้หน่วยงานเครือข่าย เพื่อรับทราบและประเมินก่อน แล้วจึงส่งให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยอาจส่งด้วยตนเอง หรือจะให้หน่วยงานเครือข่ายเป็นผู้ส่งให้ก็ได้ ตามแต่ข้อตกลง

สิ่งที่ครูต้นแบบจะได้รับการสนับสนุน

1. ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการพัฒนาครูเครือข่ายด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นระยะเวลา 4 เดือน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน)

2. เอกสาร และข้อมูลทางการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ต่อไป การติดตามและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะดำเนินการติดตามและประเมินผลในขณะครูต้นแบบปฏิบัติงานในการพัฒนาครูเครือข่ายด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การติดตาม

ประเมินผลควบคู่ไปกับการให้การสนับสนุนการดำเนินงานของครูต้นแบบตลอดระยะเวลา 4 เดือน การประกาศเกียรติคุณครูต้นแบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะจัดพิธีประกาศเกียรติคุณให้แก่ครูต้นแบบ

เกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบ มีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

ข้อ	เกณฑ์การคัดเลือก	น้ำหนักคะแนน
1	การจัดการเรียนการสอนของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542	60
2	การครองตนของครู	20
3	การประสานของครูกับชุมชน	20
รวม		100

การจัดการเรียนการสอนของครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ครู ต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 ที่ระบุในหมวด 4 ทั้งนี้ ครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความสามารถทางวิชาการด้วย โดยเน้นความสำคัญทั้งกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ คุณธรรม และบูรณาการในเรื่องต่างๆ ให้เหมาะสมกับระดับการศึกษา ในประเด็นต่อไปนี้

1. ครู ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดย

2.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

2.2 ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและแก้ปัญหาจัดการกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

2.3 จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ให้คิดเป็น คิดชอบ ทำได้ และทำเป็นรวมทั้งรักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2.4 ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกต ส่งเสริมส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

2.5 ผสมผสานสาระความรู้ต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกันและสอดแทรกคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

2.6 จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ปลุกเร้า จูงใจ เสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรู้รอบ รวมทั้งใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

2.7 ครูและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุทยานแห่งชาติ ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ ฯลฯ

2.8 ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

3. ความรู้และทักษะ เตรียมเนื้อหาสาระและให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องต่างๆ ดังนี้

3.1 ตนเองและความสัมพันธ์กับสังคมรอบตัว ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติไทยและสังคมโลก

3.2 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

3.3 ศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และกีฬา

3.4 คณิตศาสตร์ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย

4. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน "ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ

4.1 การทดสอบ การประเมินพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน และการสังเกตพฤติกรรม การเรียน

4.2 การร่วมกิจกรรม ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน "ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" มีดังนี้

4.2.1 ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

4.2.2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

4.2.3 ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

5. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

5.1 ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน

5.2 ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

5.3 ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข

5.4 ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

5.5 ผู้เรียนฝึกประเมินปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

6. การวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

การครองตนของครู

การครองตนของครู หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านส่วนตัวและครอบครัว มีคุณธรรมจริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จรรโลงจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นที่ยอมรับของครู ผู้เรียน และชุมชน

การประสานงานกับชุมชน

การประสานงานกับชุมชน หมายถึง การเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชนในความสามารถ บุคลิกภาพและคุณงามความดี เป็นผู้นำชุมชนทางวิชาการ เป็นสมาชิกและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู รู้จักองค์ประกอบของชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นอย่างดี สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการร่วมกันจัดและพัฒนาการศึกษา สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถนำโรงเรียนช่วยเหลือชุมชนและร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน 2540 : 168)

7. ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 - 2544

7.1 ปริพนธ์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัดคูยาง ต.ในเมือง อ. เมือง จ. กำแพงเพชร

7.2 อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

7.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.วิเศษนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

7.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดประเสริฐรังสรรค์ ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

7.5 สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดโคกสรง ต.โคกสรง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

8. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครูต้นแบบ

8.1 ปริพนธ์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัดคูยาง ต.โนนเมือง อ.เมือง จ. กำแพงเพชร

ปริพนธ์ กรรณิกา มีชื่อเดิมว่า นิพน เกิดวันพฤหัสบดีที่ 30 มิถุนายน 2503 ณ บ้านเลขที่ 138 หมู่ที่ 3 บ้านปากครองใต้ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เป็นบุตรคนที่ 2 ของคุณพ่อพิน กรรณิกา และคุณแม่บุญมี อึ้งเส็ง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ภรรยาชื่อ นางณัฐนันท์ กรรณิกา อาชีพรับราชการครู มีบุตร 1 คน ชื่อเด็กชายชววิทย์ กรรณิกา ชีวิตในวัยเด็กและการศึกษาเล่าเรียนเป็นไปด้วยความยากลำบาก และขัดสน เพราะครอบครัวค่อนข้างยากจน แต่ก็ได้รับความเมตตาจากหลวงลุง คือพระวิเชียรธรรมคณี อดีตเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร ผู้เป็นต้นแบบแห่งการต่อสู้ชีวิตด้วยธรรมะ และสนับสนุนให้ทุนในยามขาดแคลน จนทำให้มีโอกาสก้าวเดินไปบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ เมื่อปี พ.ศ. 2517 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนวัดพระบรมธาตุ และโรงเรียนเมืองกำแพงเพชร ตำบลนครชุม ต่อมาได้สอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในปี พ.ศ. 2519 ได้รับใบประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ปี พ.ศ. 2522 วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 เป็นวันแรกของการรับราชการครูในตำแหน่งครู 1 โรงเรียนชุมชนบ้านคลองลาน กิ่งอำเภอกลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร สอนนักเรียนชาวไทยภูเขาหลายเผ่ารวมทั้งชาวไทยพื้นราบที่ด้อยโอกาสและยากจน หัวหน้าการประถมศึกษา กิ่งอำเภอย เห็นความสามารถในการทำงานจึงขอให้ไปช่วยราชการ ณ ฝ่ายวิชาการของสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอกลองลาน ร่วม 2 ปีช่วงเวลาดังกล่าวได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จนกระทั่งสอบได้วิชาชุดครูพิเศษมัธยมในปี พ.ศ. 2525 ในปี พ.ศ. 2527 ได้ย้ายมาทำการสอนที่โรงเรียนวัดคูยาง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกำแพงเพชร ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในตัวเมืองด้วยเหตุผลที่ต้องการดูแลและทดแทนคุณบุญการี โดยการหารายได้เสริมจากงานรับจ้างเขียนป้าย และงานช่างศิลป์ทั่วไป เพื่อช่วยสนับสนุนน้องๆ ให้มีโอกาสศึกษาต่อจนสำเร็จทุกคนและที่ไม่ลืม คือความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพิ่มคุณวุฒิให้กับตนเอง ด้วยการเรียนเพิ่มเติมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ใช้เวลาเกือบ 5 ปีจึงสำเร็จ ได้เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเป็นใบแรกในสาขาบริหารศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต เมื่อปี พ.ศ. 2531 เป็นรุ่นที่ 7 ของสถาบัน และได้ศึกษาต่อภาคพิเศษ (กศ.บป.) ในสาขาศิลปศึกษา โดยใช้เวลาของวันเสาร์ อาทิตย์ สำเร็จการศึกษาคุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา ของสถาบันราชภัฏกำแพงเพชรในปี พ.ศ. 2533 เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเป็นใบที่สองด้วยความภาคภูมิใจ โรงเรียนมอบหมายให้ทำหน้าที่ครูพิเศษสอนประจำวิชาศิลปศึกษาและงานศิลปะของโรงเรียนเมื่อปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ความสำเร็จของลูกศิษย์เป็นรางวัลแห่งชีวิตที่ครูได้รับเมื่อเห็นความก้าวหน้าของนักเรียนที่สามารถนำศิลปะไปบูรณาการกับวิชาอื่นๆ

หรือนำใช้ในชีวิตจริงได้ นักเรียนมีผลการเรียนสูงขึ้นไปมีคุณลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

8.2 อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา

ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

อภิชาติ ประทุมพันธ์ เกิดวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2501 ที่บ้านนิลเพชร อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นบุตรคนที่ 9 ของครอบครัวในจำนวนพี่น้อง 11 คน ครอบครัวเมื่อยังเล็กทำนาเป็นอาชีพเข้ารับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนในหมู่บ้านจนจบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยความมานะบากบั่นและมีเป้าหมายที่ดีในชีวิตจึงเดินทางไปศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดเกษม อาศัยอยู่กับพระช่วยทำงานต่างๆภายในวัดจนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หลังจากนั้นเข้าเรียนในระดับมัธยม ที่โรงเรียนบางเลน วิทยาเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ อยู่กับพระที่วัดชุมนุศรัทธา ด้วยความขยัน และอดทนเมื่อเรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น ที่วิทยาลัยครูนครปฐม เป็นนักเรียนประจำในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถาบันแห่งนี้ได้รับคัดเลือกให้เป็นนักกีฬาของสถาบันอีกทั้งมีแนวทางด้านศิลปะโดยได้รับเหรียญทอง จากงานประกวดศิลปะของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคกลาง ทั้งหมดจากผลงานและความประพฤติที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมาตลอด จึงได้รับคัดเลือกให้ศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง แต่ด้วยความที่ครอบครัวมีฐานะยากจนจึงหมดโอกาสที่ศึกษาต่อ หลังจากนั้นเบนเข็มมายึดอาชีพครูในโรงเรียนเอกชน พัฒนาตนเองมาตลอดเวลาจนสามารถสอบได้วิชาชุดครูพิเศษมัธยม จากนั้นด้วยพลังผลักดันที่จะเป็นครูศิลปะจึงสอบเข้าเรียนในภาคสมทบของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสนในปี พ.ศ. 2526 วิชาเอกศิลปศึกษา ด้วยฝีมือและความพยายามจึงสอบติด 1 ใน 30 คน สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในปี พ.ศ. 2529 มีโอกาสได้ช่วยงานสอนฝึกนักเรียน และนำวิธีการสอนแบบใหม่มาใช้กับนักเรียนในการสอนศิลปะจนทำให้นักเรียนมีโอกาสได้คว่ำรางวัลระดับชาติจนเป็นที่รู้จักของสื่อต่างๆ

8.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา

ประจำปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.วิเศษ จ.สุราษฎร์ธานี

วิญญา สุชาติ เกิดวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2495 ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 6 ตำบลบ้านยาง อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนบุตร 5 คน ของคุณพ่อประสิทธิ์ สุชาติ คุณแม่ละอาย สุชาติ คุณพ่มีอาชีพรับราชการ คุณแม่ทำอาชีพทำสวน ภรรยาชื่อ นางมณฑา สุชาติ อาชีพรับราชการครู มีบุตร 2 คน คนที่ 1 ชื่อนายนิตินุมิ สุชาติ คนที่ 2 ชื่อเด็กหญิงศิริรัตน์ สุชาติ ชีวิตและการศึกษาในวัยเด็กเป็นไปด้วยความยากลำบากและขัดสนมาก เพราะเมื่ออายุได้ 4 ปีกว่าๆ คุณพ่อซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวได้เสียชีวิตด้วยโรคโลหิตเป็นพิษ คุณแม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูคนเดียว เมื่ออายุครบเข้าเกณฑ์เรียนหนังสือก็เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดนิลาราม จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ.2507 เข้าเรียนต่อชั้นประถมปลายและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนธรรมมานุสรณ์ ซึ่งตั้งอยู่ในตัวอำเภอ ในขณะที่เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แม่เสียชีวิต ขณะที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับคัดเลือกเป็นนักเรียนความประพฤติ และผลการเรียนดีเด่นของโรงเรียน ทางโรงเรียนจึงยกเว้นค่าเล่าเรียนให้จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2513 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงไปสมัครสอบคัดเลือกเข้าเรียนครูที่วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช จนจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นต้น ในปี พ.ศ. 2515 วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2515 สอบบรรจุเข้ารับราชการครูในตำแหน่งครูอัตราจ้าง อันดับ 2 เงินเดือน 750 บาท ที่โรงเรียนวัดโกศาวาส อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปี พ.ศ. 2517 ย้ายไป

ทำการสอนที่โรงเรียนบ้านปากหาร และสอบได้วุฒิ พ.บ. ในปี พ.ศ. 2518 เลื่อนตำแหน่งเป็นครูตรี ใน พ.ศ. 2520 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารโรงเรียนบ้านปากหาร อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดำรงตำแหน่งผู้บริหารอยู่เป็นเวลา 4 ปี ลาออกจากตำแหน่งผู้บริหารขึ้นไปช่วยราชการและงานบริหารทั่วไป ปลายปี 2522 จนถึงปี พ.ศ. 2525 จึงขอย้ายลงในสายผู้สอนที่โรงเรียนวัดนิลารามจนถึงปัจจุบัน ขณะที่ช่วยราชการอยู่ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่วิทยาลัยสุราษฎร์ธานี ตลอดเวลาที่ทำการสอน ได้ศึกษาหาความรู้ด้านศิลปะด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำหน้าที่สอนวิชาศิลปะของโรงเรียนตลอดมา ได้ใช้ความรู้ความสามารถทางศิลปะช่วยพัฒนานักเรียนชุมชน และสังคม จนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปทั้งในระดับเพื่อนครู และผู้บริหาร ได้รับคัดเลือกให้เป็นครูต้นแบบในปีการศึกษา พ.ศ. 2543

8.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา

ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

มนูญ คล้อยวงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2499 อายุ 46 ปี ที่ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เริ่มการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 ณ โรงเรียนวัดบ้านกล้วย (เพื่อราษฎร์บำรุง) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ณ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิชาโทวิทยาศาสตร์ ณ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง และระดับปริญญาตรี วิชาเอกการประถมศึกษา ณ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เริ่มรับราชการครูครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2523 ในตำแหน่งครู 1 ระดับ 1 โรงเรียนบ้านยางคู่ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี สอบบรรจุใหม่เพื่อเลื่อนระดับให้สูงขึ้นในตำแหน่งครู 2 ระดับ 2 โรงเรียนบ้านหนองไถลเถื่อน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี รวมเวลารับราชการครู 22 ปี ความสำเร็จในวิชาชีพครูเกิดจากการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำรา สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจากนี้ยังเข้าร่วมประชุมอบรมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

8.5 สุรัช เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา

ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดโคกสลุง ต.โคกสลุง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

สุรัช เสือสูงเนิน เกิดวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2505 เมื่ออายุ 6 ปี เข้ารับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 โรงเรียนวัดหนองตามิ่ง ในปี พ.ศ. 2514 เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7 ที่โรงเรียนวัดโคกสลุง ในปี พ.ศ. 2517 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2520 ศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้นที่วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี จบการศึกษา พ.ศ. 2522 เข้าศึกษาระดับประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม ปีการศึกษา พ.ศ. 2526 ศึกษาต่อในระดับครุศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรในปี พ.ศ. 2528 ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เริ่มเป็นครูเมื่อปี พ.ศ. 2523 ในตำแหน่ง ครู 1 ระดับ 1 โรงเรียนวัดโคกสลุง วิชาที่สอนศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 คอมพิวเตอร์ และดนตรี ได้จัดทำแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อใช้เป็นแผนการสอนโดยได้ปรับปรุงรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน 4 ครั้ง จึงจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดการสอน และเขียนแผนตามหัวข้อของกรมวิชาการ ยึดเนื้อหา และจุดประสงค์ของหลักสูตรแต่เทคนิค

กระบวนการเรียนการสอนเป็นของผู้เขียนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้เด็กค้นพบตัวเองคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเรียนตามความสนใจ เชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และได้ร่วมกับคณะครูทั้งโรงเรียนจัดการเรียนการสอนในวิชาอื่นๆ ได้รับแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชา และได้รับความไว้วางใจจากเพื่อครูให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้างานความสัมพันธ์กับชุมชน ปฏิบัติงานประสานระหว่างโรงเรียนและชุมชนเสมอมา ได้จัดการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อร่วมคิด วางแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนร่วมกับชุมชนจัดสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ญโคกสูงขึ้น และทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่ผู้มาดูงานไทยเบ็ญโคกสูง และทำหน้าที่เลขาสภาวัฒนธรรม ตำบลโคกสูง ปัจจุบันตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดโคกสูง

4. ศิลปศึกษา

4.1 ความหมายของศิลปศึกษา

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า “ศิลปศึกษา” ไว้แตกต่างกันในคำจำกัดความของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช 2525 (2525 : 59) ให้ความหมายไว้ว่า ศิลปะ (ศิลปะ) หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะ หมายถึง วิจิตรศิลป์ อาทิ สุทธิพันธุ์ (2515 : 14) กล่าวไว้ว่า ศิลปะ หมายถึง การรู้จักเข้าใจถ่ายทอดธรรมชาติที่เห็นด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการเข้าใจเลือกวัสดุที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดรูปทรงใหม่ นิรมล ตีรณสาร (2525 : 1 - 2) ได้ให้ความหมายของศิลปะว่า ศิลปะเป็นสิ่งใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยใช้แนวความคิดที่มีอยู่แล้วประกอบกับเหตุผล อารมณ์ ความคิดริเริ่มและสร้างขึ้นโดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชมหรือน่าพอใจ วินัย โสมติ (2529 : 7 - 8) ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นครูสอนศิลปะได้ หลักสูตรศิลปศึกษา ประกอบด้วย วิชาศิลปะส่วนหนึ่งและวิชาการศึกษาอีกส่วนหนึ่ง มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2531 : 58 - 61) กล่าวว่า ศิลปศึกษา คือ การศึกษาที่เกี่ยวกับศาสตร์สองแขนงคือ วิชาศิลปะและวิชาการศึกษา ซึ่งต่างจากการศึกษาศิลปะโดยตรง เพราะการศึกษาศิลปะนั้นจะศึกษาเฉพาะศาสตร์เกี่ยวกับศิลปะโดยไม่ต้องศึกษาทางด้านการศึกษา จากทัศนะต่าง ๆ ของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ส่งเสริมการแสดงออกของเด็กอย่างอิสระ เสรีและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

4.2 ความหมายของศิลปศึกษาตามแนวความคิดด้านการส่งเสริมลักษณะนิสัย

เลิศ อานันท์ (2516 : 23) ให้ความเห็นว่า วิชาศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ เกิดพุทธิปัญญา มีจินตนิยน์หมั่นเพียร รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สงวน รอดบุญ (2524 : 43) มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าศิลปศึกษาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องราวของ “มิติทางศิลปะ” ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพและพุทธิปัญญาของมนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย รู้คุณค่าของความผูกพันระหว่างชีวิตกับศิลปะ และบังเกิดค่านิยมต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ รู้จักนำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 120) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันโดยสนับสนุนความเห็นข้างต้นว่า ศิลปศึกษาเป็นการให้การศึกษาด้านศิลปะแก่เด็ก มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างและพัฒนา

ศิลปินกับผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะและความคิดที่ดีต่อศิลปะจากความหมายของศิลปศึกษาตามทัศนะของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาดังกล่าวข้างต้น

สรุปได้ว่า ศิลปศึกษาคือการให้การศึกษาศิลปะแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นสื่อในการแสดงออกเพื่อสะท้อนถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัวออกมาเป็นความงามตามทัศนะของแต่ละบุคคล นอกจากนั้นยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมมีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ และพุทธิปัญญา รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม

5. ความสำคัญของศิลปศึกษา

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน และเมื่อนำศิลปะเข้าในระบบการศึกษา บทบาทและความสำคัญก็มีได้ลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากทัศนะของบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการต่อไปนี้ ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปศึกษาที่มีผลต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างในวิชย วงษ์ใหญ่, 2539 : 8) ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของศิลปศึกษาไว้ว่า “ วิชาศิลปะมีประโยชน์ทำให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดจินตนาการของตนออกมาในรูปที่ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย เป็นการฝึกทักษะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ตลอดจนเป็นการวางรากฐานนิสัยของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์”

5.1 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

ดิวอี้ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2537 :73 ; อ้างอิงจาก Dewey n.d.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปศึกษาไว้ว่าประสบการณ์ที่ได้มาจากการสร้างสรรค์งานศิลปะจะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพและการใช้สอยนั้นเด็กจะต้องแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความคิดอย่างชาญฉลาด ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและการทำงานนี้จะส่งเสริมในด้านสติปัญญาของเด็ก นอกจากนี้แล้วกิจกรรมของวิชาศิลปะยังช่วยส่งเสริมให้เด็กร่วมงานและประสานงานกับผู้อื่นได้ เช่น การสอนให้เด็กได้ทำงานร่วมกันด้วยการเขียนภาพฝาผนัง เป็นการฝึกให้เด็กทราบและเข้าใจผู้อื่น แนวความคิดนี้สอดคล้องกับ โลเวนเฟลด์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 :20 อ้างถึงใน Lowenfeld.) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงที่สุดในวงการศิลปศึกษาซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “การที่เด็กได้ปฏิบัติงานศิลปะจะช่วยส่งเสริมในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคการทำงาน” ริด (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 :230 อ้างถึงใน Read.) ให้ความเห็นว่า ศิลปศึกษาที่จะเสริมให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นนั้น เด็กต้องมีความสามารถและความพร้อมในการแสดงความคิดสร้างสรรค์และอารมณ์อย่างอิสระ คำกล่าวนี้สอดคล้องกับ รูสซอฟฟี และ สวาทซ์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2537 : 2 -13 อ้างอิงจาก Rueschoff and Swartz. n.d.) ที่ให้ความเห็นว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนโดยตรง และกิจกรรมทางศิลปศึกษาช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ดังนั้น ศิลปศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522) ได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนได้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ การแสวงหา การค้นคว้า ดลอง ความมีเสรีภาพ มีการยืดหยุ่นและเข้าใจปัญหาสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเข้าใจในตนเอง ความมีใจกว้าง ส่งเสริมมิให้คนเกิดความเย่อหยิ่งและหลงตัวเองทั้งนี้ กระบวนการทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นจะต้องได้รับการฝึกฝนที่ถูกต้องจึงจะพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว

5.2 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของผู้เรียน

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2516 : 63) ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษาโดยสรุปว่าเด็กที่มีความเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพและการรับรู้จะได้รับการปลูกฝังนิสัยที่เป็นระเบียบในการทำงาน รักสวยรักงาม ช่วยปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมให้สวยงามเป็นระเบียบดีขึ้นอยู่เสมอ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถนำเอากิจกรรมศิลปศึกษาไปทำเป็นงานอดิเรกได้ ทำให้เพลิดเพลินเป็นสุข ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน และยังเป็นประโยชน์ช่วยในการครองชีพ ช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นอีกด้วย วิรุณ ตั้งเจริญ (2525 : 31) ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นวิถีทางที่จะสะท้อนผลไปสู่การพัฒนา ลักษณะนิสัย เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในสังคม โดยเน้นลักษณะนิสัยที่ให้เป็น แก่ปัญหา เป็นคิดเป็น สมิตร์ คุณานุกร (2520 : 64) กล่าวสนับสนุนว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย บรรจเอาไว้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรมรู้จักการแสดงออกด้านความงาม มีคุณลักษณะ ที่ดีงาม สามารถดำรงชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมให้สงบสุขและเจริญก้าวหน้าได้ วิชัย วงษ์ใหญ่. (2529 : 38) มีความเห็นเช่นเดียวกัน และกล่าวเสริมว่า การสอนศิลปศึกษาคือการพัฒนาศิลปนิสัยให้แก่ผู้เรียน ศิลปศึกษาช่วยพัฒนาความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจที่ดีงาม มีสุนทรียะ มีเมตตา ไม่ แข่งกระด้าง ส่งเสริมและยกระดับคุณธรรมของคนให้สูงขึ้น

5.3 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ

จักร ศิริพานิช (2530 : 66) กล่าวว่า วิชาศิลปะเป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญและเป็นตัวแปรซึ่ง สามารถแตกแขนงไปสู่กระบวนการออกแบบได้ทุกสาขาวิชา สงวน รอดบุญ. (2515 : 120) ได้เสนอทัศนะ ถึงความสำคัญของศิลปศึกษา ดังนี้

5.3.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่น และการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการแสดงออก ของความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

5.3.2 เสริมสร้างให้มีความรู้สึกต่อความงาม (Aesthetic Sense) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกนับไว ต่อความงามในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยทำให้ผู้เรียนมีจิตใจละเอียดอ่อน และมีรสนิยมดีขึ้น

5.3.3 ปลูกฝังให้มีความซาบซึ้งในศิลปะ (Art Appreciation) ผู้เรียนรู้คุณค่าในงานศิลปะที่ ตนสร้างขึ้นและในผลงานของผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ

5.3.4 ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน

5.3.5 ผลงานศิลปะของผู้เรียนที่แสดงออกอย่างเสรี เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญ ในด้านจิตใจได้

5.4 ความสำคัญของศิลปศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการให้เกิดความเจริญงอกงามด้านต่าง ๆ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 134) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการที่ได้รับจากศิลปศึกษาโดยสรุปได้ดังนี้

5.4.1 ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของ ผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อและสายตา อวัยวะต่าง ๆ ทำงานประสานกันอย่าง คล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานด้วย

5.4.2 ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนด้วยการ กระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหาทั้งงานและวัสดุ นานาชนิดซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่น ๆ ผู้เรียนจะมีชีวิตจิตใจเพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและ ค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตัวเองด้วยซึ่ง อารี รังสินนท์ (2527 : 221) ได้กล่าว

เสริมว่า วิชาศิลปะจะกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของเด็ก และอาจจะขยายขีดความสามารถของสมองเด็ก นอกจากนี้ศิลปะยังช่วยให้เด็กค้นพบคุณค่าของตนและลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้แนวทางไปสู่ความสุขในอนาคต

5.4.3 ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งที่บ้าน ในโรงเรียน และในชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยเป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525 : 42) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันโดยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า วิชาศิลปะศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาซึ่งจะช่วยให้นักเรียนดำเนินชีวิตต่อไปได้ และวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตที่สุจริต มีความสุข และมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเหมาะสมได้

5.4.4. ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็มีความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน การแสดงออกโดยเสรีมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักทางแก้ปัญหา พึ่งตนเอง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีส่วนให้ทัศนคติถึงความสำคัญของศิลปะศึกษาในด้านอื่น ๆ อีกว่า ศิลปะศึกษายังมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย คือ ช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ช่วยทำให้ชาติเกิดความมั่นคง ช่วยฝึกให้เยาวชนของชาติเกิดความรักสามัคคีปรองดองไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงทัดเทียมกับอาชีพอื่น ๆ มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีบทบาทและสำคัญอย่างยิ่งวิชาหนึ่งที่นักการศึกษาควรให้ความสนใจมากขึ้น (ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์. 2529 : 53)

จากทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้นเป็นข้อยืนยันอย่างชัดเจนว่า ศิลปะศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ส่งเสริมความเจริญของงานทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม รวมทั้งปลูกฝังให้ชาวซึ่งในศิลปะและมีสุนทรียภาพ พัฒนาลักษณะนิสัยให้มีระเบียบวินัยในการทำงาน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม สามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

6.คุณค่าของวิชาศิลปะศึกษา

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่าเป็นวิชาที่สามารถพัฒนาเด็กด้านต่าง ๆ และช่วยสร้างอุปนิสัยให้เด็ก ดังนี้

โลเวนเฟลด์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 : 33,36 อ้างอิงจาก Lowenfeld.) กล่าวว่า ศิลปะมีความสำคัญมากในกระบวนการความคิด การพัฒนาการรับรู้ อารมณ์ สังคมและความคิดสร้างสรรค์และเด็กที่มีอายุระหว่าง 10-12 ปี มีพัฒนาการด้านสังคมเปลี่ยนไป โดยมีพฤติกรรมแยกกลุ่มเพศชายและเพศหญิง

แลนซิง(มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 : 79 อ้างอิงจาก Landsing.) “กระบวนการสร้างงานศิลปะจะส่งเสริมความเจริญด้านสติปัญญาเพราะการทำงานศิลปะจะต้องใช้ความรู้หลายด้านในการแก้ปัญหาเช่น ความรู้ในหลักการออกแบบ หลักการทางสุนทรียภาพ คุณสมบัติของวัสดุที่ใช้วิธีการใช้เครื่องมือรวมทั้งหลักการด้านเศรษฐศาสตร์ด้วย”

รูสชอฟฟ์ และสวอร์ท (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 : 5 อ้างอิงจาก Rueschoff and Swartz.) ให้ทัศนะว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์สิ่งที่มีความหมายและเกิดความพึงพอใจพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก พัฒนาการด้านการแสดงออก และความสนใจจะมีลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น การแสดงออกทางด้านศิลปะนั้น เด็กวัยนี้จะถ่ายทอดความรู้สึกและการรับรู้ที่ได้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ฉะนั้นครูผู้สอนศิลปะจึงควรมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้เด็กมีบทบาทในการแสดงออกด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2510 : 18) กล่าวว่า “ศิลปศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจของชาติ ช่วยให้เกิดความมั่นคงและยังช่วยฝึกให้เยาวชนของชาติเกิดความคิดริเริ่มสามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงทัดเทียมอาชีพอื่น ๆ”

เลิศ อานันทนะ (2518 : 22) กล่าวว่า “เด็กทุกคนมีพลังต่อการแสดงออกถ้าได้รับการสนับสนุนด้วยการจัดบทเรียนทางศิลปะที่เหมาะสม”

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525 : 34) ให้ทัศนะว่า “ศิลปศึกษาเป็นการศึกษาเรื่องการสร้างงานศิลปะ ซึ่งอาจเป็นทั้งการสร้างงานของผู้เรียนเอง หรือการสร้างงานศิลปะของผู้อื่น ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่จำเป็นต้องบรรจุไว้ในหลักสูตรเพราะเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สำคัญ ๆ หลายประการ และเมื่อเติบโตขึ้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข”

อารี สุทธิพันธ์ และคณะ (2515 : 68 - 69) มีความเห็นว่า “ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยสร้างสมคุณค่าต่อบุคลิกภาพแห่งมนุษย์ในสังคม การเรียนศิลปศึกษาจะไม่เห็นคุณค่าในทันทีทันใด แต่จะนำมาใช้ประโยชน์เมื่อเด็กใช้ชีวิตในสังคม”

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ (2516 : 17) ให้ความเห็นว่า “การทำกิจกรรมศิลปะเป็นงานอดิเรก จะทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นสุข และปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน”

สงวน รอดบุญ (2515 : 19) ให้ทัศนะว่า “เมื่อเด็กมองเห็นความงามและเกิดความซาบซึ้งแล้วเด็กจะเกิดความรักในความงามเหล่านั้น จิตใจจะอ่อนโยน”

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าที่ได้จากวิชาศิลปศึกษาไว้หลากหลาย วิชาศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่ช่วยขัดเกลาอุปนิสัยของเด็กให้มีจิตใจสดใสงดงาม มองโลกในแง่ดี รู้ถึงคุณค่าของความงามของธรรมชาติ เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเสรีภาพในด้านความคิด มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม มีความพร้อมตามวุฒิภาวะ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้และเป็นพลเมืองดีของสังคม ผู้มีหน้าที่จะอบรมบ่มนิสัยจัดมวลประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาในตัวเด็ก คือ “ครู”

7. ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

ครูมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะเป็นผู้เลือกวิธีสอน เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับบทเรียนและเนื้อหาของบทเรียน วิธีสอน ในการสอนที่สมบูรณ์ ครูต้องมีความรู้วิชาการ ความรู้ในตัวผู้เรียน กระบวนการสอน อุปกรณ์และสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สูงสุด ครูผู้สอนศิลปะที่สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาให้ได้ผล ต้องเป็นผู้มีความเข้าใจในวิชาศิลปะ สามารถสร้างงานศิลปะได้ มีความเข้าใจในวิธีสอนและธรรมชาติของเด็ก (ประทีน มหาจันทร์. 2531 : 80 - 83) การสอนศิลปะตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 จะต้องใช้วิธีการสอนศิลปะแนวใหม่ โดยสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาและค้นพบด้วย

ตนเองและใช้กิจกรรมทางศิลปะเป็นเครื่องมือในการนำความคิด สร้างสรรค์จินตนาการ ครูมีหน้าที่คอยช่วย (เลิศ อานันท์. 2523 : 63)

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525 : 89-90) แบ่งครูศิลปศึกษาตามลักษณะความสนใจ และความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ประเภทที่ 1 ครูที่สนใจการสอนศิลปะและเข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษาด้วย

ประเภทที่ 2 ครูที่สนใจการสอนศิลปศึกษา แต่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา

ประเภทที่ 3 ครูไม่สนใจการสอนศิลปศึกษา และไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการสอนศิลปศึกษา

กัจจกร สุนพงษ์ศรี (2530 : 19 - 22) มีความเห็นว่าครูผู้สอนศิลปศึกษาที่ดีนั้นควรมีคุณสมบัติ 3 ประการคือ

1. ความรู้ดีคือ รู้ดีในวิชาที่ตนสอนอย่างท่องแท้มีความรู้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานเรื่อยไปจนถึงขั้น

สูงสุด

2. ความสามารถดีคือ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ทั้งความสามารถในการ อรรถาธิบายและความสามารถในการปฏิบัติ

3. จริยธรรมดีคือ เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความประพฤติ การปฏิบัติตน

บอยส์สตัน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 1957 : 12 อ้างอิงจาก Boston.) ได้กล่าวว่าครูประจำชั้นทุกคนสามารถสอนวิชาศิลปศึกษาแก่เด็กได้โดยเท่าเทียมกัน โดยไม่จำเป็นที่ครูผู้สอนต้องเป็นศิลปิน ครูไม่มีความจำเป็นต้องรู้วิธีวาดภาพ และระบายสีแบบศิลปิน แต่ความสำเร็จในการดำเนินการสอนวิชาศิลปศึกษาในชั้นนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจ ความพร้อมในการเตรียมงาน การรู้จักนำเข้าสู่บทเรียน การมีความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผล การมีความตั้งใจจริงที่จะค้นพบความต้องการและความสนใจของเด็ก

ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์. (2529 : 85) ได้ทำการวิจัยพบว่า ครูพิเศษสอนศิลปศึกษามีความรู้ดีกว่าครูประจำชั้นสอนวิชาศิลปศึกษานั้น เพราะเคยเรียนวิชาเอกศิลปศึกษาโดยตรงและมีความสนใจในศิลปะเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

เลห์แมน และ เมห์เรนส์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2537 : 136 อ้างอิงจาก Rayman and Mearen.) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยเวสเทอร์นออซิงตัน สเตท เกี่ยวกับลักษณะของครูในอุดมคติควรมี 5 ประการ คือ

1. มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างกว้างขวาง มีความรู้ในสิ่งใหม่ๆ เกี่ยวกับวิชาที่สอน

2. มีความสนใจในวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง มีความกระตือรือร้นค้นคว้าในวิชาที่สอน

3. มีความยืดหยุ่น มีความสามารถเสนอบทเรียน กระตุ้นให้นักเรียนสนใจและสนอง

ความต้องการของนักเรียน

4. เตรียมการสอนอยู่เสมอกำหนดหัวข้อวิชาที่จะสอน วัตถุประสงค์ หนังสืออ้างอิง ใช้ศัพท์ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสม สามารถอธิบายได้ถูกต้องชัดเจนและสอนโดยคำนึงถึงคุณภาพของนักเรียน ฉะนั้นจึงพอสรุปคุณลักษณะของครูผู้สอนศิลปศึกษาได้ดังนี้

1. มีความรู้ในวิชาศิลปศึกษาและมีความรู้ด้านพื้นฐานในวิชาครู

2. มีทักษะและเทคนิคในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษา

3. มีคุณลักษณะและเจตคติที่ดีต่อวิชาศิลปศึกษา

5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระศิลปะมีจุดประสงค์เฉพาะคือ

1. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน

3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
4. ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

8. การผลิตและการใช้สื่อการสอน

ชอร์ส (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 1960 : 1 อ้างอิงจาก Shores.) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อการสอนไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่จะช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้และการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือทุกชนิดจึงเป็นสื่อการสอนได้ เช่น หนังสือใบห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ ฟิล์ม สตรีป ฯลฯ

8.1 การผลิตและการใช้สื่อการสอนเฉพาะศิลปศึกษา

การเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นนอกจากจะมีความพร้อมในตัวบุคคลคือ ครูและนักเรียนแล้วยังต้องมีความพร้อมในด้านสื่อการสอนอีกด้วย เพราะสื่อการสอนที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เป็นอย่างดี และยังเป็นตัวกระตุ้นให้การแสดงออกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เลิศ อานันทนะ (2526 : 441) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนศิลปศึกษา หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนศิลปศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแสดงออกอย่างได้ผลตามที่ครูได้ตั้งจุดประสงค์ไว้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125) ได้จัดแบ่งประเภทของสื่อการสอนตามหน้าที่การใช้ของสื่อเหล่านั้น ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

8.1.1 ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิด และความเข้าใจของผู้เรียน ผลจากการรับรู้แล้วจะมีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยตรงหรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้คือ วัสดุ อุปกรณ์และการสาธิต สื่อเหล่านี้จะช่วยขยายเนื้อหาสาระทางศิลปะ และเมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนได้กระทำการกิจกรรมศิลปะ ความรู้ ความคิดและความเข้าใจเหล่านั้น จะมีผลต่องานศิลปะทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ

8.1.2 ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้เพื่อเป็นสื่อตลใจในการแสดงออก และการสร้างสรรค์งานศิลปะสื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ แสดงออกมาเป็นงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้คือ วัตถุต่าง ๆ เช่น คน หุ่นนิ่ง ทิวทัศน์ ฯลฯ

8.1.3 ประเภทของสื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ ความคิด และความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติ คือ ผลงานศิลปะตามเป้าหมายของการใช้สื่อเหล่านั้น สื่อชนิดนี้ได้แก่ การทดลองและการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อนี้จะมีสภาพเป็นนามธรรมและปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุที่เป็นรูปธรรมลักษณะของสื่อการสอนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสื่อการสอนที่เป็นวัตถุ (รูปธรรม) และสื่อการสอนที่เป็นความคิด (นามธรรม)

สื่อการสอนประเภทแรกจะเป็นสื่อการสอนที่ครูนำมาช่วยในการกระตุ้นความคิดหรือทำให้ผู้เรียนมองเห็นเพื่อผู้เรียนจะได้เกิดความคิดหรือกระทำตามรูปแบบของสื่อที่มากกระตุ้นนั้น เช่น การใช้ภาพตัวอย่าง ผลงานสำเร็จรูป หุ่นจำลอง และของจริงต่าง ๆ ผลจากการใช้สื่อประเภทนี้ จึงทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะและความแม่นยำในการใช้มือ ในการทำงาน แต่จะไม่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และปิดกั้นจินตนาการของเด็กวัยประถมศึกษา ซึ่งกำลังอยากรู้อยากเห็นและอยากค้นคว้าทดลอง

ส่วนสื่อการสอนประเภทหลังจะเป็นสื่อการสอนด้านนามธรรม ที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ประสพการณ์ในชีวิตของเด็กแล้วจัดการแยกแยะ จัดหมวดหมู่ ต่อมาจะกำหนดหัวข้อประสพการณ์ได้

ประสบการณ์หนึ่งให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระในประสบการณ์นั้น (เลิศ อานันทนะ. 2525 : 32 - 44) เด็กจะมีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเอง ในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหา แต่ครูจะต้องมีความเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติ การกำหนดหัวข้อจากประสบการณ์จึงต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย การใช้สื่อประเภทหลังนี้จะตรงกับแนวทางการให้การศึกษาทางศิลปศึกษาอย่างแท้จริง

8.2 วิธีการจัดหาสื่อการสอนศิลปศึกษา

การใช้สื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ครูเป็นผู้อยู่ในฐานะที่ต้องทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างได้ผลครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดทำหรือจัดหาสื่อการสอนมาใช้ หรือจัดสื่อการเรียนเพื่อให้นักเรียนใช้ทำกิจกรรม วิธีการที่ครูจะได้สื่อมาใช้นั้นสามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธี ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา. (2527 : 126) ทั้ง 4 วิธีนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูผู้สอนศิลปศึกษาสามารถจัดหาสื่อการสอนด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ได้เช่นกันคือ

8.2.1 การจัดซื้อ

สื่อการสอนประเภทนี้จะเป็นสื่อการสอนสำเร็จรูป วางจำหน่ายในท้องตลาด มีราคาค่อนข้างแพงดังนั้น การจัดซื้อจึงต้องคำนึงถึงมาตรฐาน ราคา ความแข็งแรง การซ่อมบำรุงและประโยชน์ใช้สอยส่วนมากจะมีรูปร่างและสีสวยงาม แต่จะมีข้อเสียอยู่บ้าง เช่นไม่ส่งเสริมความคิดริเริ่มของครู ไม่ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างครูและเด็ก ไม่ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัสดุในท้องถิ่น

8.2.2 การจัดเก็บสะสม

เป็นการจัดเก็บสะสมจากวัสดุเหลือใช้ในบ้าน ในโรงเรียนเช่น เศษกระดาษ กระเบื้อง เศษผ้า ฯลฯ และวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่น เช่น เมล็ดพืช เปลือกหอย ก้อนหิน ฯลฯ ครูจะจัดหาเองหรือให้นักเรียนช่วยกันจัดหาก็ได้ จะช่วยให้ครูและนักเรียนมองเห็นคุณค่าของวัสดุรอบตัว ซึ่งวัสดุเหล่านี้ นอกจากจะนำมาดัดแปลงเป็นสื่อการสอนแล้วยังใช้เป็นสื่อการเรียนของนักเรียนอีกด้วย

8.2.3 การขอหรือรับบริจาค

เป็นการขอหรือรับบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ ที่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาและการขาดแคลนงบประมาณของโรงเรียนประถมศึกษา เช่น หน่วยงานทางการศึกษา สมาคม ชมรม สโมสร มูลนิธิ และบุคคลที่มีใจกุศล วิธีการดังกล่าวจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนด้วย

8.2.4 การจัดทำขึ้นเอง

เป็นการผลิตสื่อการสอนด้วยตัวครูเอง หรือมีนักเรียนช่วยกันจัดทำขึ้น อาจจะใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น วัสดุเหลือใช้ หรือจัดซื้อมาประกอบบางส่วนน้อย สิ่งที่ทำขึ้นเองอาจไม่สวยงามเท่ากับการสอนสำเร็จรูป แต่จะสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ครูได้มาก ตรงกับวัตถุประสงค์ในการสอน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมทักษะในการผลิตของครูวิธีการจัดหาสื่อการสอนทั้ง 4 วิธีนี้จะเห็นได้ว่าในสามวิธีหลังจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะเป็นวิธีการที่ครูสามารถทำได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมในด้านต่างๆ เกี่ยวกับตัวครู ความสัมพันธ์ของครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น

8.3 การใช้สื่อการสอนศิลปศึกษา

ถึงแม้ว่าสื่อการสอนจะมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนก็จริง แต่สื่อการสอนก็ดำรงอยู่ใน

สถานะของเครื่องช่วยสอนเท่านั้นมิได้เป็นครูหรือเป็นแหล่งของความรู้ การมีสื่อการสอนหรือการใช้สื่อการสอนจะไม่เกิดผลแก่ผู้เรียนเสมอไปถ้าครูใช้สื่อการสอนไม่เป็นดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ เกิดความรู้ ความคิดและความเข้าใจขึ้น สื่อการสอนนั้นจึงจะมีความหมายหรือมีบทบาทต่อผู้เรียน เกี่ยวกับความรู้ในการใช้สื่อการสอนนั้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้สื่อการสอนให้ได้ผลครูจะต้องรู้จักผลิตหรือรู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่ดี ซึ่งสื่อการสอนที่ดีควรประกอบด้วย

1. ต้องตรงกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน
2. มีรูปแบบ เรื่องราวที่เร้าความสนใจ
3. ให้ความรู้ ความเข้าใจและให้ความคิด
4. เหมาะสมกับบุคลิกภาพและการรับรู้ของเด็ก
5. คำนึงถึงเวลาและการลงทุนในการผลิต
6. ประหยัดหรือใช้วัสดุในท้องถิ่น

การใช้สื่อการสอนให้ได้ผลนั้นจึงขึ้นอยู่กับครูผู้สอนโดยตรง ทั้งในฐานะของผู้ผลิตสื่อการสอน และผู้ใช้ โดยครูจะต้องเป็นผู้พิจารณาถึงคุณสมบัติทั้ง 6 ประการที่ควรจะต้องมีในสื่อการสอนทุกชิ้น ทั้งที่ครูผลิตเองและจัดซื้อ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ต้องการให้นักเรียนได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและแนวทางการสอนศิลปศึกษาก็ได้เป็นเพียงการสั่งงานให้ทำเท่านั้น แต่การสอนจะต้องให้เนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กในหลายๆด้าน การนำสื่อการสอนที่ดีมาใช้จะทำให้เด็กเรียนศิลปศึกษาได้อย่างเข้าใจ มองเห็นคุณค่าและสนุกเพลิดเพลินซึ่งสิ่งเหล่านี้จะตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและตรงกับปรัชญาของศิลปศึกษา

9. วิธีสอนศิลปศึกษา

วิธีสอนและเทคนิคการสอนเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่ครูผู้สอนนำไปปฏิบัติการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย (ซวลิต ดาบแก้ว ; และ สุดาวดี เหมานนท์. 2525 : 40) ทั้งนี้ครูต้องมีจิตวิทยาการเรียนรู้เพื่อจูงใจ (Motivate) หมายถึงการให้ข้อมูลเพื่อจูงใจให้เห็นแนวทางให้เกิดความมุ่งหมายและแสดงออกทางสร้างสรรค์อย่างถูกต้องและการกระตุ้น (Stimulate) หมายถึงการเตือนหรือกระตุ้นให้ความคิดหรือความสามารถที่มีอยู่แล้วตื่นตัวขึ้น และทำให้นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติการให้ได้ผลงานสร้างสรรค์ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. 2526 : 108) ฉะนั้นแนววิธีสอน เทคนิคการสอนที่ครูนำไปใช้มี 2 ประเภท คือ (ซวลิต ดาบแก้ว ; และ สุดาวดี เหมานนท์. 2525 : 40-42)

9.1 การดำเนินการสอนศิลปะ

การสอนที่ถือครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered) เป็นการสอนแบบดั้งเดิมที่ครูเคยใช้กันมา ครูมีหน้าที่พูดอธิบายตัวอย่าง สาธิต ทดลองหรือกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนทำโดยไม่คำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาและความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) การสอนที่ถือเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) เป็นการสอนให้เด็กเป็นไปตามแนวหลักสูตรใหม่ เน้นให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น และดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม การสอนแบบนี้นักเรียนมีส่วนร่วมการกระทำกิจกรรมกับครูผู้สอน ศึกษาด้วยตนเอง การคำคว่ำ การทำรายงานเป็นกลุ่ม ให้ข้อมูล แนะนำและช่วยเหลือ การสอนที่ถือเด็กเป็นศูนย์กลางมีหลายวิธี เช่น

- การสอนแบบหน่วยบูรณาการ
- การสอนแบบใช้ชุดการสอนต่าง ๆ
- การสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม
- การสอนแบบอภิปราย
- การศึกษานอกสถานที่
- การค้นคว้าด้วยตนเอง
- การแสดงบทบาทสมมุติ
- การสอนแบบโปรแกรม
- การสร้างสถานการณ์จำลอง
- การสอนแบบเล่นเกมส์

ขวลิต ดาบแก้ว ; และ สุดาวดี เหมานนท์ (2525 : 98-101) ได้กล่าวถึงการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยใช้รูปแบบการสอนต่าง ๆ ดังนี้

การสอนแบบสาธิต คือ การสอนที่ครูแสดงหรือทำวิธีการที่ถูกต้องที่สุดให้นักเรียนดู เช่น การสาธิตการใช้เครื่องมือ สาธิตการพิมพ์แบบต่าง ๆ สาธิตการปั้น หรือแกะสลัก โดยครูสาธิตเองหรือเชิญวิทยากรหรือนักเรียนแสดงการสาธิตเอง มีด้วยกัน 3 วิธี คือ

สาธิตให้ดูทั้งชั้น (Class Demonstration)

สาธิตให้ดูเป็นหมู่ (Group Demonstration)

สาธิตให้ดูเป็นรายบุคคล (Individual Demonstration)

การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนแบบเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพื่อหาสาเหตุของปัญหาในทางวิชาการ ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด แสดงความคิดเห็น ใช้เหตุผลและผลในข้อเท็จจริง

สรุปได้ว่าการสอนศิลปะศึกษามีอยู่สองแนวทางกว้าง ๆ ด้วยกันคือ แนวทางการส่งเสริมศิลปะศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง และแนวทางการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในแนวทางแรกมีทั้งการสาธิต ขั้นตอนการทำงานเพื่อให้หลักการในการทำงานและการกำหนดให้ทำงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ในแนวทางที่สองเป็นการให้อิสระในการทำงานศิลปะแต่มีจุดหมายที่แน่นอน การเรียนการสอนศิลปะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ต้องการให้นักเรียนได้ คิดเป็น ทำเป็นจึงมีความเหมาะสมกับการสอนในแนวทางที่สอง เพราะเด็กจะมีอิสระในการใช้ความคิด และรู้จักการแก้ปัญหา ซึ่งตรงกับปรัชญาของการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ว่าคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

9.2 องค์ประกอบในการสอนศิลปะศึกษาระดับประถมให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักการสอนศิลปะศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ในประเด็นที่กล่าวถึงวิธีการดำเนินการสอน จะพบว่าวิธีการดำเนินการสอนจะมีหลักการ ขั้นตอนดำเนินการคล้ายคลึงกันกับการสอนในกลุ่มประสบการณ์อื่น แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในส่วนปลีกย่อย แต่อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนพึงระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อจะสอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักการสอนศิลปะศึกษา ควรคำนึงถึงข้อสังเกต 12 ประการในการสอนศิลปะศึกษา ดังนี้

9.2.1 การเตรียมตัว ครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนเด็กที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 7 – 12 ปี เด็กวัยนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากเด็กระดับมัธยมศึกษาเพราะฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในลักษณะของศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา โดยการศึกษาถึงแนวทางและจุดหมายของการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้ถ่องแท้ ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กเพื่อให้เข้าใจถึง

รูปแบบทางการแสดงออกของเด็กด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) นอกจากนั้นครูจะต้องหาความรู้เพิ่มเติม เขียนโครงการสอน ทำบันทึกการสอนและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมมีให้เลือกหลายชนิด (นิรมล สวัสดิบุตร. 2528 : 64) การเข้าใจในปรัชญาของศิลปศึกษา เข้าใจในลักษณะของเด็กวัยประถมศึกษา และการเตรียมพร้อมทุกด้านของครูเพื่อการสอน จะทำให้การสอนได้รับผลดีและเด็กจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนศิลปศึกษาอีกด้วย

9.2.2 การรู้และการกระตุ้น

ครูจำเป็นต้องใช้การรู้และการกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะแสดงออกทางศิลปะไม่เบื่อหน่ายในการทำกิจกรรม โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาจะมีช่วงความสนใจค่อนข้างสั้น ครูจึงต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ มาช่วยกระตุ้นและควบคุมความสนใจของเด็กให้อยู่กับกิจกรรม พยายามเร้าใจด้วยการพูดคุย ฟังเพลง ดูภาพ เล่นนิทาน ทายปัญหา สนทนาถึงประสบการณ์ของนักเรียน พาไปนอกสถานที่ดูภาพยนตร์ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) การเร้าใจด้วยสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องจูงใจให้เด็กเกิดความสนใจอยากแสดงออกและแสดงออกอย่างเข้าใจเพื่อเด็กจะได้นำเอาความรู้เหล่านั้นมาสร้างภาพขึ้นในจิตใจ (ประเทิน มหาพันธ์. 2531 : 124)

9.2.3 การเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งตามกฎการเรียนรู้ของทอร์นไดค์ (Thorndire) เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนและพอใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ จากผลการวิจัยพบว่าการให้รางวัลการแสดงออกด้วยคำพูด วาจา ท่าทาง เป็นการเสริมกำลังใจที่ดี ดังนั้น การชื่นชมผลงานของเด็ก (ประเทิน มหาพันธ์. 2531 : 111) การกล่าวคำชมเมื่อเด็กอวดผลงานเป็นสิ่งที่ครูพึงกระทำ การให้เด็กทำงานในสิ่งที่เด็กสามารถทำได้จะทำให้เด็กเกิดความรื่นรมย์ในขณะทำงาน การได้รับผลสำเร็จในการทำงานจะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะเสริมกำลังใจ ให้เด็กมีความกระหายที่จะได้รับความสำเร็จในครั้งต่อไป เด็กจะเห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในงานศิลปะ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 45) กล่าวว่า ครูจะต้องทำให้เด็กรู้ว่า “ไม่มีใครที่จะล้มเหลวในการสร้างศิลปะ” เพราะเด็กจะได้รับการสนับสนุนให้ค้นหาวិธีการแก้ปัญหาในขณะที่สร้างสรรค์งานตลอดเวลา ไม่มีการล้มเหลวหรือเป็นทางตันสำหรับเด็ก การแสดงออกของครูในลักษณะนี้จะเป็นการเสริมความมั่นใจให้เด็กและพร้อมที่จะมองปัญหาที่กว้างขวางขึ้น

9.2.4 การแนะแนวทางศิลปศึกษา

การเรียนการสอนศิลปศึกษา เป็นเช่นเดียวกันกับการเรียนการสอนวิชาทั่วไป ยังคงต้องมีการบรรยาย อธิบายเพื่อเป็นการเสนอความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการทำงานของเด็ก แต่การสอนและการอธิบายเกี่ยวกับศิลปะทั้งหลายจะไม่เป็นการทำลายความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ถ้าเป็นการพูดอธิบายที่เหมาะสมและถูกต้องกับระดับอายุของเด็ก เพราะการพูดจะเป็นการชี้ให้เด็กได้เห็นในสิ่งที่อาจรอดพ้นสายตาของเด็ก เป็นการพัฒนาด้านความระมัดระวัง อีสเนอร์ (มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์. 2530 : 48 อ้างอิงจาก Eisner.1973-1974) แต่การพูดอธิบายเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ทฤษฎี รายละเอียดและสัดส่วนต่าง ๆ ให้เด็กในวัยนี้ยังไม่สมควร การเปิดโอกาสให้เด็กได้พบข้อบกพร่อง พบข้อสรุป พบกฎเกณฑ์ด้วยตนเอง จะเป็นความเข้าใจที่ฝังแน่นที่จะนำไปแก้ไขปัญหาลงในครั้งต่อไปได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) อย่างไรก็ตามการชี้แนะแนวทางศิลปะให้แกเด็กควรเป็นการกระทำโดยอ้อม มิใช่เข้าไปช่วยสร้างงานหรือการแก้ไขผลงาน แต่ครูควรชี้แจงกว้าง ๆ ให้เด็กเข้าใจปัญหาด้วยการพูด การถามปัญหา การอธิบาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะเป็นการพัฒนาความสามารถของเด็กในการเข้าใจปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง (ประเทิน มหาพันธ์. 2531 : 165)

9.2.5 การดูแลเอาใจใส่

ครูผู้สอนจะต้องรับผิดชอบในการพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ช่วยคลี่คลายปัญหาและความคิดของเด็กโดยวิธีซักถาม พูดคุย ครูต้องพยายามให้เด็กได้มีการแสดงความคิดเห็นอภิปรายในปัญหาทั่วไปที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) ครูควรเดินตรวจตราและแนะแนวทางให้นักเรียนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ แต่พยายามเปิดโอกาสให้ทำงานอย่างอิสระ (นิรมล สวัสดิบุตร. 2528 : 64-65) เมื่อมีความจำเป็นต้องวิจารณ์ ควรใช้คำวิจารณ์ที่มีเหตุผลในลักษณะการติเพื่อก่อจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าครูสนใจและให้ความจริงใจต่องานของตน เด็กจะมีความเชื่อถือครูและมีความภูมิใจในงานของตน เมื่อได้รับความใส่ใจจากครู อีสเนอร์ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2530 : 47 อ้างอิงจาก Eisner.1973-1974) ขอบปฏิบัติดังกล่าวนี้ตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอน ที่ว่าการเรียนรู้จะเกิดผลดีในบรรยากาศที่เด็กรู้สึกว่าจะได้รับความปลอดภัย ได้รับความรัก ได้รับการยกย่องนับถือประสบความสำเร็จ นาฏเจลิยว สุมานนท์ (เกษม สุดหอม และคณะ. 2516 : 157 อ้างอิงจาก นาฏเจลิยว สุมานนท์. 2509)

9.2.6 การสาธิตและการนำเสนอตัวอย่าง

การสาธิต หมายถึง การแสดงขั้นตอนการทำงานให้เด็กดู อาจทำให้ดูทีละขั้นแล้วจึงให้เด็กทำตามหรือทำให้ดูตั้งแต่ต้นจนจบจึงให้ทำตามก็ได้ ในบางครั้งครูอาจนำเสนอขั้นตอนการทำงานด้วยรูปภาพหรือภาพยนตร์ วีดิโอเทปก็ได้เช่นกัน แต่มีข้อควรคิดสำหรับครูว่า ครูต้องใช้การสาธิตเพื่อเป็นการให้หลักการในการทำงานศิลปะเท่านั้นไม่ได้ให้ทำงานอย่างที่เราทำให้ดู (นิรมล สวัสดิบุตร. 2525 : 109) และครูไม่จำเป็นต้องแสดงให้เด็กเห็นว่าครูเขียนอย่างไรหรือมีกลวิธีปลีกย่อยอย่างไร เพราะเด็กบางคนอาจยึดติดอยู่กับวิธีการที่ครูสาธิตให้เห็น (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) ในกรณีของการนำเสนอตัวอย่างของผลงาน ครูไม่ควรนำมาให้ดูมากเกินไปจนเด็กเกิดความสับสนในจิตใจ หรือน้อยเกินไปจะทำให้เด็กยึดติดอยู่กับรูปแบบของตัวอย่าง ทำให้ขาดอิสระในความคิด (ประเทิน มหาพันธ์. 2531 : 124) โคนนัท และ แรนดัล (Conant ; and Ransall 1963 : 131) วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2529 : 2) กล่าวว่าถ้าเด็กถามว่า จะเขียนภาพนกได้อย่างไร ครูควรแนะนำให้เด็กดูภาพนก สังเกต พิจารณารวมทั้งเปรียบเทียบรูปลักษณะของนกกับสัตว์อื่นและถ้าสามารถสัมผัสได้ก็ยิ่งดี แล้วให้เด็กเขียนตามความเข้าใจของเด็กแต่ครูไม่ควรนำภาพนกที่ใหญ่เขียนอย่างซับซ้อน สวยงามมาให้เด็กดูเพราะอาจเพิ่มความสับสนให้แก่เด็กยิ่งขึ้น ถ้าเด็กยังเขียนไม่ได้ก็ให้เด็กทำกิจกรรมอื่นที่ง่ายขึ้นเช่น พับกระดาษเป็นนก บันทึกลงเป็นนก แล้วจึงเขียนใหม่จากงานที่เด็กทำซึ่งคำกล่าวนี้นี้ตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอนที่ว่า การสอนจะได้ผลดีเมื่อผู้เรียนได้มีประสบการณ์ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านรวมกัน นาฏเจลิยว สุมานนท์ (เกษม สุดหอม และคณะ. 2516 : 159 อ้างอิงจาก นาฏเจลิยว สุมานนท์. 2509)

9.2.7 การให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงานและผลงาน

ครูผู้สอนควรจัดหาวัสดุหลายอย่างไว้ให้เพียงพอเพื่อช่วยให้เด็กมีโอกาสทำกิจกรรมหลายชนิด เป็นการช่วยให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความต้องการได้มากขึ้น (ประเทิน มหาพันธ์. 2531 :108) เด็กจะได้เรียนรู้ด้วยการค้นคว้าทดลองและเลือกสรรค์ เลือกกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับความคิดและวัสดุเหล่านั้นและทำงานออกมาเป็นผลสำเร็จได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) ทั้งกระบวนการทำงานและผลงานสำเร็จรูปสิ่งที่ครูจะต้องพิจารณาควบคู่กันไป อิงจาก (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2530 : 47; อ้างอิงจาก Eisner.1973-1974) เพราะผลงานจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงกระบวนการทำงานของเด็ก และกระบวนการทำงานจะดีขึ้นถ้าครูสนใจในผลงานที่ออกมา เช่นเดียวกับผลงานจะดีขึ้นเมื่อครูให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงานครูไม่ควรทำหน้าที่เพียงการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมเท่านั้นแต่ครูจะต้องมีส่วนช่วยในการ

ชี้แนะให้เด็กมีการพัฒนาความสามารถในการ มอง และ เห็น อันจะทำให้เด็กได้พัฒนา “การเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ” ข้อปฏิบัตินี้ตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอนที่ว่า การสอนจะได้ผลดีครูจะต้องช่วยเด็กหาให้พบว่าเด็กต้องการอะไรที่เขาเห็นว่าสำคัญ เมื่อเขาเกิดความต้องการขึ้นแล้วเขาควรจะทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ดังต้องการ ถ้ากิจกรรมใดทำแล้วไม่ได้ผลดังมุ่งหมาย ก็ให้เขาแก้ไขดัดแปลงกิจกรรมนั้นเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามต้องการให้เด็กตระหนักว่าการกระทำของเขาเองที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั้นเป็นการเรียนรู้ นานูเจลิยว สุมานนท์ (เกษม สุตหอม และคณะ. 2516 : 158 อ้างอิงจาก นานูเจลิยว สุมานนท์. 2509)

9.2.8 การยอมรับในตัวเด็ก

หลักจิตวิทยาถือว่าคนทุกคนมีความแตกต่างกัน (Individual Difference) ดังนั้นในการสอนศิลปศึกษาครูจำเป็นต้องยอมรับว่า ผลงานและกระบวนการทำงานของเด็กแต่ละคนย่อมเป็นไปตามความคิดและความสามารถของเด็ก ครูควรส่งเสริมและแสดงออกถึงการยอมรับด้วยการไม่แสดงท่าที หรือ การใช้คำพูดที่บ่งบอกว่า เด็กทำงานใช้ไม่ได้ ทำงานสู้เพื่อนไม่ได้ เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวต่อการแสดงออกของผู้ใหญ่ ในกรณีที่เด็กของร้องให้ช่วยเหลือ ครูไม่ควรเข้าไปแก้ไขดัดแปลงงานของเด็ก แต่ครูอาจจะทำด้วยการยกตัวอย่างกว้าง ๆ หลายแง่มุม เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กหมดความภาคภูมิใจในงานนั้น ๆ และลดความเชื่อมั่นในตนเองลงไป (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) เพราะครูได้แสดงให้เด็กเห็นว่า งานของเด็กเป็นงานที่ไม่ดีควรแก้ไขตามที่ครูต้องการ

9.2.9 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคล

เด็กทุกคนย่อมมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติ ดังนั้นในการเรียนการสอนศิลปศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละคนโดยอาศัยกิจกรรมทางศิลปะ ครูจึงต้องหาทางให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในแนวทางของเด็กเอง ส่งเสริมให้มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่เหมาะสมกับความต้องการ ครูผู้สอนจึงควรดูแลให้เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยความพยายามของตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ การทำงานศิลปะเลียนแบบเพื่อนหรือใช้สูตรแบบฝึกหัดจะทำให้เด็กขาดความคิดที่เป็นของตน เป็นผลให้ขาดความเชื่อมั่น (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) ครูจึงควรให้ความสำคัญเป็นอิสระในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และสร้างสรรค์ตามการเรียนรู้ของเขา

9.2.10 การสร้างบรรยากาศที่ดี

การดำเนินกิจกรรมภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมเป็นหนทางให้ผลของกิจกรรมนั้นดีไปด้วย ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาก็เช่นกัน ครูควรสร้างบรรยากาศที่รื่นรมย์และเป็นกันเอง ปราศจากบรรยากาศของความเป็นเผด็จการ เพราะจะมีผลกระทบต่อการทำงานศิลปะของเด็ก เมื่อเด็กรู้สึกว่าเขาเองมีอิสระมีความปลอดภัยเด็กก็พร้อมที่จะคิดจินตนาการและแสดงออกอย่างเต็มความสามารถครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้พูด แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ เพราะจะทำให้ครูเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของเด็ก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนวทางแก้ปัญหาและเป็นการใช้เหตุผล ฝึกความเชื่อมั่นไปพร้อมกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 101) การพูดของเด็กจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าโดยเฉพาะที่ออกมาจากความคิดของเขาเอง จึงควรสนับสนุนในสิ่งที่เด็กพูดส่วนการพูดของครูจะมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะจะเป็นการสร้างความรู้และทัศนคติบางอย่างของเด็กให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อครู อันจะเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็กได้เช่นกัน การกำหนดกฎระเบียบในห้องเรียนควรมีการปรับตัวซึ่งกัน และกันให้ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย แต่ควรสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันมากกว่าการสร้างกฎระเบียบ (อำไพ ติรณสาร. 2530 : 60-62) อย่างไรก็ตามครูต้องระวังที่จะไม่ทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศที่โกลาหล

9.2.11 การจัดนิทรรศการ

โดยธรรมชาติของเด็กนั้น นอกจากจะมีความพึงพอใจในผลงานของตนแล้ว ยังมีความต้องการให้บุคคลอื่นยอมรับในผลงานของตนอีกด้วย (ประเทิน มหาจันทร์. 2531 : 170) ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องสนับสนุนในกิจกรรมนี้ ด้วยการจัดแสดงผลงานศิลปะในโรงเรียน หรือการให้เด็กได้อธิบายผลงานของตนให้เพื่อนฟังเพื่อเป็นการแสดงแนวคิดของตนแก่ผู้อื่น ฝึกการอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในผลงานของตน และฝึกการยอมรับคำวิจารณ์ของคนอื่นด้วย (จำเริญ ให้อยู่. 2526 : 144) แต่สิ่งที่ครูควรระมัดระวังมิให้การแสดงผลงานกลายเป็นการแข่งขันกัน เพราะเด็กบางคนที่ไม่สามารถทำงานได้ดีเท่าคนอื่นอาจเกิดความท้อแท้และเป็นปมด้อยได้

9.2.12 การทำความสะอาด

การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะอาจทำได้ทั้งในห้องเรียน โรงอาหาร สนามหญ้า ใต้ร่มไม้ ฯลฯ เมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องให้นักเรียนทำความสะอาดบริเวณเก็บเครื่องมือเครื่องใช้โดยให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน การกระทำความผิดนี้เป็นการฝึกหัดความรับผิดชอบและการรักษาความสะอาด (วิชากร, กรม. 2524 : 113)

10. พหุศิลปศึกษา

การปฏิรูปเนื้อหาวิชากระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้ก้าวทันไปกับการเปลี่ยนแปลงในยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปสังคมทั้งระบบ กระบวนการสอนพหุศิลปศึกษาซึ่งได้บูรณาการแนวคิดและการสร้างงานศิลปะโดยใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อร่างกาย สื่อภาษา สื่อวัสดุ ฯลฯ อันเป็นการแสดงจากสภาพการรู้คิดและจินตนาการเพื่อสะท้อนถึงสุนทรีย์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (วิรุณ ตั้งเจริญ . 2545 : 11) นับเป็นนวัตกรรมการสอนศิลปะที่มีความหลากหลายที่บูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์ศิลปะ จะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในจุดหมายของการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสังคมทั้งระบบ จะต้องเข้าใจการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่ประสานเชื่อมโยงแบบองค์รวม จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูปศิลปศึกษา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาพหุศิลปศึกษา (Arts Education) สัมพันธ์กับ ทฤษฎีสันับสนุน 5 ทฤษฎี ได้แก่ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE/Discipline-Based Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE/Multiple Intelligences Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE/Thai Wisdom Arts Education) พหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE/Post-Modern Arts Education) และพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE/Gifted Child Arts Education) แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทย จึงเป็นแผนสำคัญทั้งในแง่ของการปฏิรูปตัวเอง การร่วมกระบวนการปฏิรูปพร้อมไปกับทุกกลุ่มวิชา ตลอดจนดำเนินไปพร้อมไปกับการปฏิรูปการศึกษาและสังคมทั้งระบบ เพื่อให้สังคมไทยมีภูมิปัญญาที่เข้มแข็งอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาวิกฤติด้านต่าง ๆ ทั้งระบบอย่างยั่งยืน

ปรัชญาและแนวคิด

การพัฒนาสังคมไปสู่อารยสังคม จำเป็นต้องสร้างสังคมธรรมมาภิบาล ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ เป็นสังคมแห่งจริยธรรม และสันติสุข บนพื้นฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่มีช่องว่างทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด โดยมุ่งพัฒนาศาสตร์และวิชาชีพให้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน มีสภาพเป็นสหวิทยาการ บนภาพซ้อนหลายมิติและมีพลวัต เป็นสังคมที่ให้คุณค่าของชุมชน ความเป็นชาติ และความเป็นสังคมโลก เชื่อมมั่นในภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

วิสัยทัศน์และเจตนารมณ์

แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทย (2544) เป็นแผนกลยุทธ์เพื่อร่วมปฏิรูปสังคมและการศึกษา เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ โดยเชื่อมั่นว่าพัฒนาการของสังคมต้องมีสภาพเป็นองค์รวม มีฐานการพัฒนาจากศาสตร์ต่าง ๆ อย่างครอบคลุม และมีพลังงานสร้างสรรค์ของสมาชิกในสังคมซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด พลังสร้างสรรค์ดังกล่าว ผลลัพธ์หลักมาจากระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของพหุศิลปศึกษา ซึ่งสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรม ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการและกรอบความคิด

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทยมีหลักการและกรอบความคิดดังนี้ พหุศิลปศึกษา (Arts Education) หมายถึงกระบวนการศึกษาจากการบูรณาการความคิด และการสร้างสรรค์ โดยการเลือกสรรสื่อแสดงออกที่หลากหลาย สื่อแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสื่อสี สื่อวัตถุ สื่อร่างกาย สื่อเสียง สื่อภาษาเป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิด (Cognition) และจินตนาการ (Imagination) เพื่อสะท้อนวัฒนธรรม (Culture) ภูมิปัญญา (Wisdom) และสุนทรีย์ (Aesthetic) ของปัจเจกบุคคล ที่สัมพันธ์กับชุมชน ความเป็นชาติ และความเป็นสากล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาพหุศิลปศึกษา ให้เป็นแกนสำคัญสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ให้กับทุกคนและทุกวิชาชีพในสังคมไทย โดยเชื่อมั่นว่าความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการนั้น จะเป็นพลังสำคัญในสังคมไทย และการพัฒนาวิชาชีพทุกวิชาชีพ ในสังคมที่ต้องแข่งขันและก้าวหน้าในสังคมโลกวันนี้
2. เพื่อสร้างแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาพหุศิลปศึกษาให้เป็นแกนสำคัญสำหรับการพัฒนาสุนทรีย์ของทุกคนในสังคม เพื่อให้พลังสุนทรีย์ที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาของปัจเจกบุคคล ชุมชน ชาติ และความเป็นสากล เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมให้มีรสนิยมและสันติสุข
3. เพื่อสร้างแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาพหุศิลปศึกษา ให้เป็นแกนสำคัญสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมบูรณาการ วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และสุนทรีย์ ผสานสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและชุมชน ภายใต้ความหลากหลายและพลวัตในสังคม

สภาพปัญหา

สังคมไทยพัฒนามาจากสังคมสืบทอดวัฒนธรรม และสืบทอดความคิดที่เข้มแข็ง มีกรอบวัฒนธรรมและกรอบความคิดจากเมืองบน จากผู้มีอำนาจทางการเมือง ปกครอง และอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก อำนาจทางภูมิปัญญาเป็นด้านรอง เราขาดความเข้มแข็ง และความเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และความดีงามเรามักยอมรับ และให้เกียรติกับภูมิปัญญา วัตถุ และศิลปวัฒนธรรม ที่ไหลบ่าเข้ามาอย่างขาดการวิเคราะห์วิจารณ์ ตลอดเวลาที่เรารื่นชมยกย่องสรรเสริญความเป็นต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่างชาติที่มีวัตถุแสดงปรากฏการณ์ชัดเจน โดยขาดการวิเคราะห์เหตุ และกระบวนการก่อนที่จะพัฒนามาสู่วัตถุซึ่งเป็นรูปธรรมนั้น ตลอดเวลาที่ผ่านมามีสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่เน้นรูปแบบมากกว่าสาระเน้นทรัพย์สินสมบัติมากกว่าภูมิปัญญาสมบัติ เน้นความรู้แบบสูตรสำเร็จมากกว่าความรู้ที่ได้มาจากการสร้างสรรค์ด้วยภูมิปัญญาของตนเองเน้นการได้มาอย่างฉาบฉวยมากกว่าการได้มาด้วยความเหนื่อยยากขสหลังจากการปฏิรูปสังคมไทยครั้งสำคัญในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปฏิรูปทั้งทางด้านระบบการปกครอง ระบบ

สังคมและระบบการศึกษาเกือบศตวรรษที่สังคมเปลี่ยนไป กระแสโลกาภิวัตน์รุนแรงยิ่งขึ้น การแข่งขันอำนาจทางวัฒนธรรมในโลก ผ่านกระบวนการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รุนแรงยิ่งขึ้นใครมีอำนาจเหนือทางวัฒนธรรมย่อมเป็นผู้ชนะ

ทฤษฎีสันับสนุนการศึกษาพหุศิลปศึกษา

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทย ขอนำเสนอทฤษฎีสันสนับสนุนการศึกษาพหุศิลปศึกษา (Arts Education) 5 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
2. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
3. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
4. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)
5. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

ทฤษฎีสันสนับสนุนการศึกษาพหุศิลปศึกษาดังกล่าวสามารถพัฒนาไปใช้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นทฤษฎีพหุศิลปศึกษาที่สังเคราะห์ขึ้นมาจากแนวคิดและทฤษฎีศิลปศึกษาในกระแสสากล การปฏิรูปการศึกษา สหวิทยาการ ความสามารถพิเศษ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ภูมิปัญญาไทย ลัทธิหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) ในกระแสสังคมปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีดังกล่าว จะต้องได้รับการค้นคว้าวิจัย สัมมนา ประยุกต์และพัฒนาใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการปฏิรูปสังคมการปฏิรูปการศึกษา และแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาพหุศิลปศึกษาสำหรับสังคมไทยฉบับนี้ต่อไป

- 1.ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)

การศึกษาและศิลปศึกษากระแสสากลในสหรัฐอเมริกาและยุโรปช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นกระแสการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่สอดคล้องกับกระบวนการเสรีภาพ ลัทธิสมัยใหม่ และศิลปะหลังสมัยใหม่ในสังคม มีการเรียนการสอนแบบ “เด็กเป็นศูนย์กลาง” (Child-centered Movement) เน้นการแสดงออกเฉพาะตัว (self-expression) ทั้งกระบวนการศึกษาและศิลปศึกษา อิทธิพลของการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยมแพร่เข้าสู่สังคมไทย โดยผู้ที่ไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาและยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยวิชาการศึกษา แนวคิดและการปฏิบัติได้พัฒนาสืบมาในสังคมไทยช่วงทศวรรษ 1970 – 1980 ได้มีกระบวนการเคลื่อนไหวความคิดทางการศึกษา และศิลปศึกษาเกิดขึ้นใหม่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป โดยมุ่งเน้นแบบแผนหรือหลักเกณฑ์แทนการแสดงออกเฉพาะตัว (self-expression) พัฒนาการดังกล่าวผสมผสานสัมพันธ์กับพัฒนาการของลัทธิหลังสมัยใหม่ ศิลปศึกษาแบบแผน (Discipline-centered Movement) ได้พัฒนาแกนสำคัญในการสอน 4 แกน ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History)
2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)
3. ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism)
4. ศิลปะสร้างสรรค์ (Creating Art)

ศิลปิน นักประวัติศาสตร์ศิลป์ นักศิลปวิจารณ์ และนักสุนทรียศาสตร์ สร้างมุมมองที่หลากหลายในงานศิลปะ มุมมองเหล่านี้ส่งผลมาสู่การเรียนรู้และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ด้วยมุมมองเหล่านั้นก่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งอย่างลึกซึ้งบนความแตกต่างหลากหลายของศิลปะ (Getty Center of Education in Arts. 1985 : 13) ด้วยความเชื่อดังกล่าว ได้ส่งผลให้ศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (Discipline-Based Arts Education) ได้พัฒนาผู้ที่ผ่านแนวคิดและกระบวนการเรียนการสอนนี้ มองและสร้างสรรค์ศิลปะด้วยหลักการ

ความรู้ความคิดสร้างความสมดุลในการรับรู้และสร้างสรรค์ระหว่างสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญาและ
สุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Philosophical and Scientific Aesthetics) ในปัจจุบัน

สังคมไทยได้รับกระแสความคิดของศิลปศึกษาเชิงแบบแผนในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งที่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ได้รับการพัฒนา
ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทในสังคมไทย ปรับประยุกต์ตัวความรู้ ความคิดและประสบการณ์ให้สอดคล้อง
กับระบบและวุฒิภาวะของผู้เรียน การพัฒนาแนวคิดหรือกระแสสากลดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นในสังคมไทยใน
ระดับหนึ่ง ในกรอบการเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางหนึ่ง ณ ตรงนี้ ที่กระแสดังกล่าวและการศึกษากำลังปฏิรูป
อย่างเร่งด่วน เพื่อแสวงหาความพร้อมในการแข่งขันในสังคมโลก ความสมดุลของภูมิปัญญา การสร้างสังคม
แห่งการเรียนรู้ การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อมอย่างสันติสุข
ศิลปศึกษาเชิงแบบแผนควรได้รับการพัฒนาไปสู่ “ พหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน ” (Discipline-Based Arts
Education) โดยพัฒนา “ ศิลปศึกษา (art) ไปสู่ “ พหุศิลปศึกษา ” (arts) เพื่อพัฒนาศิลปศึกษาให้เป็นองค์
รวม (holistic approach) หลายมิติ (multiple dimensions) และมีพลวัต (dynamics)

2. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

เป็นเรื่องที่ต้องยอมรับความจริงว่าพัฒนาการในเรื่องขององค์ความรู้ด้านศิลปศึกษานั้น สังคม
ตะวันตกมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาองค์ความรู้มาก่อนสังคมไทย ฐานความรู้ที่
เข้มแข็งดังกล่าว เมื่อผนวกกับความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการด้านต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่าง
สังคมไทยกับสังคมตะวันตกแล้วได้ส่งผลทำให้การศึกษาศิลปศึกษาของสังคมไทยเลือกที่จะศึกษาและพัฒนา
ศิลปศึกษาไปตามแนวทางการพัฒนาตามแบบโลกตะวันตก ซึ่งก็หมายรวมไปถึงเรื่องของทฤษฎีศิลปศึกษา
ด้วยไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในทฤษฎีเหมือนจริงทางศิลปศึกษา ทฤษฎีปัญญาทางศิลปศึกษา ทฤษฎีการรับรู้
ทางศิลปศึกษา ตลอดจนทฤษฎีความรู้สึกและการเห็นทางศิลปศึกษาทฤษฎีต่างๆ ดังกล่าวได้ส่งผลทำให้ผู้มี
ความรู้ความเข้าใจในศิลปศึกษาอาศัยทฤษฎีดังกล่าวไปพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนตามความรู้ความ
เข้าใจและจุดหมายที่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ในวงการการศึกษา และการ
นำทฤษฎีเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ในวงการศิลปศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ
ทฤษฎีวิวัฒนาการของสมองสามส่วน ซึ่งสมองส่วนที่สามที่เรียกว่า นีโอคอร์เท็กซ์ (Neocortex) หรือสมอง
ส่วนใหม่ประกอบด้วยสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวา กับการเสนอทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple
Intelligences) ของกอร์ดเนอร์ (Howard Gardner) ว่าด้วยความฉลาดและเชาวน์ปัญญาภายในตัวของ
มนุษย์ 8 ด้าน ได้แก่

1. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)
2. ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence)
3. ปัญญาด้านมิติ (Spatial Intelligence)
4. ปัญญาทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence)
5. ปัญญาทางด้านดนตรี (Musical Intelligence)
6. ปัญญาทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence)
7. ปัญญาทางด้านตนหรือความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)
8. ปัญญาทางด้านนักธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence)

ทฤษฎีพหุปัญญาว่าด้วยความฉลาดและเชาวน์ปัญญาภายในตัวของมนุษย์ทั้ง 8 ด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสมอง ทั้ง 2 ซีกของมนุษย์นั้น ถือเป็นการศึกษาค้นคว้าด้านจิตวิทยาที่สำคัญ และถือเป็นกุญแจดอกสำคัญต่อการพัฒนาไปสู่ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญาที่มีความหมายยิ่ง (อ่าน อารี สัตหันธ์วี.2535 : 25)

พหุศิลปศึกษา คือการบูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยเลือกสรรสื่อแสดงออกที่หลากหลายสื่อแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นสื่อสี สื่อวัสดุ สื่อร่างกาย สื่อเสียง สื่อภาษา เป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิดและจินตภาพหรือสะท้อนสุนทรีย์ะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ความหมายและคำอธิบายดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะมีนัยที่แตกต่างไปจากศิลปศึกษาแบบเดิม หรือความเข้าใจของสังคมแบบเดิมที่เข้าใจว่าศิลปศึกษาเป็นเรื่องของทักษะไม่เกี่ยวกับปัญญา ไม่เกี่ยวกับส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงสร้างสมอง มีลักษณะแยกส่วน ดำรงอยู่แบบโดดเดี่ยว แต่ศิลปศึกษาในกรอบความคิดแบบพหุศึกษาได้แสดงความสัมพันธ์กับทฤษฎีพหุปัญญาของโฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ที่ถือว่าเรื่องของศิลปะเป็นเรื่องของปัญญาทางด้านมิติหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นความสามารถทางด้านปัญญา 1 ใน 8 ด้านของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับสมองซีกขวาของมนุษย์ที่มีความสามารถทางทัศนมิติสัมพันธ์ (visual spatial ability)

3. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย TWAE.Thai Wisdom Arts Education

เมื่อเราพิจารณาถึงภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) คงพิจารณาผานกันได้ทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งคือภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน (folk wisdom) ที่ได้พัฒนาสืบทอดกันมาในชุมชน เป็นภูมิปัญญาเพื่อการดำรงชีวิต และเพื่อการแก้ปัญหาในการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน ท่ามกลางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ ได้ผ่านการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม สอดคล้องในแต่ละช่วงเวลาและอีกด้านหนึ่งคือภูมิปัญญาที่คนไทยคิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ซึ่งภูมิปัญญาความรู้ที่เกิดขึ้นนี้จะเกิดขึ้นในอดีต ในปัจจุบัน หรือในอนาคตก็ได้เมื่อเรากล่าวถึงภูมิปัญญา ย่อมหมายถึง “ปัญญา” ที่ติดดิน (ภูมิ=แผ่นดิน) มีคุณค่าบนโลกตามความเป็นจริง ภูมิปัญญาเป็นนามธรรม แต่ภูมิปัญญาก็สะท้อนสู่พฤติกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยภูมิปัญญาไทยสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. วิธีการดำรงชีวิต (livelihood)
2. ขนบธรรมเนียมประเพณี (tradition)
3. ปรัชญาความเชื่อ (philosophy and belief)
4. เรื่องเล่าพื้นบ้าน (folklore)
5. ความเชื่อทางศาสนา (religion)
6. การละเล่นพื้นบ้าน (folkplay)
7. ศิลปะและงานช่าง (arts and craft)
8. ภูมิปัญญาร่วมสมัย (contemporary wisdom)

การศึกษาทางด้านพหุศิลปศึกษา สามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาไทยทั้งที่สืบทอดมาจากอดีต ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาร่วมสมัย สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยแยกกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาไทยจากบุคคล
2. การแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาไทยจากเอกสารและบันทึกต่าง ๆ
3. การแสวงหาความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง
4. การพัฒนาภูมิปัญญาไทย
5. การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะและงานช่าง ทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี และทัศนศิลป์

5. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE. Post-Modern Arts Education)

การเรียนการสอนศิลปะในประเทศไทยดำเนินการมาหลายทศวรรษ มีการปรับเปลี่ยน กระบวนการเรียนการสอนศิลปะมาตามลำดับ ทว่าเท่าที่ผ่านมาการเรียนการสอนศิลปะยังคงดำเนินการเรียน การสอน แยกศิลปะตามลักษณะของสื่อการแสดงผลออกเป็น ทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และอื่นๆ อีกทั้ง พัฒนาการทางความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับศิลปะ ที่พัฒนามานั้น ยังคงหยุดที่ความคิดตามแบบของศิลปะ สมัยใหม่ (Modern Art) อันเป็นกระแสความคิดความเชื่อทางศิลปะที่ดำเนินมาว่าหนึ่งศตวรรษแล้ว หนึ่ง ศตวรรษนับเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน จนทำให้ทฤษฎีการที่เกี่ยวกับศิลปะ ต้องกลับมาพิจารณาทบทวนว่า ความคิดความเชื่อดังกล่าวตกยุคทันสมัยไปแล้ว จำเป็นที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องต้องกระตุ้นเตือนให้ผู้ที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบการเรียนการสอนศิลปะ รับรู้ถึงความจริงดังกล่าวว่ากระบวนการเรียนการสอนศิลปะในประเทศไทย กำลังสอน และสร้าง “ผู้เสพและผู้สร้าง” งานศิลปะแบบโบราณ ไม่ทันต่อกระแสความคิดของโลกปัจจุบัน จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลังสมัยใหม่ได้ดังนี้

1. พหุศิลป์ และพหุศิลปศึกษา เป็นรูปแบบของศิลปะตามแนวคิดของกลุ่มหลังสมัยใหม่ เพราะ ศิลปะตามความคิดของกลุ่มหลังสมัยใหม่ ให้ความสำคัญกับการบูรณาการความคิดในการสร้างงานศิลปะ ด้วยสื่อที่หลากหลาย ปราศจากกำแพงกั้นระหว่างประเภทของศิลปะตามความคิดแบบเก่า

2. ผลงานศิลปะในความคิดของกลุ่มหลังสมัยใหม่ ปราศจากความหมายในตัวมันเอง ความสัมพันธ์เชิงความหมายระหว่างศิลปินและผลงานศิลปะในความคิดแบบหลังสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในความคิดของกลุ่มหลังสมัยใหม่ ความหมายในผลงานศิลปะ เกิดจากการรับรู้ของผู้เสพ ผู้เส่งงาน ศิลปะเป็นผู้ให้ความหมายของงานนั้น

3. ศิลปะในความคิดของกลุ่มหลังสมัยใหม่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เหตุนี้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมจึงนับเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์และเรียนรู้ศิลปะ ศิลปะ ทั้งหลายมีอาจจะอยู่โดด ๆ ตามลำพังได้ นอกจากนี้ ผู้สร้างงานศิลปะหลังสมัยใหม่มักจะมีประเด็นสงสัยและ วิพากษ์วิจารณ์ยุคสมัยของตน อีกทั้งมักจะสร้างผลงานที่เป็น activist arts ซึ่งต่อสู้เรียกร้องเพื่อสังคมและ การเมือง (Postmodernists are skeptical and critical of their times, and often deal with activist arts, both in the social and political spheres.)

4. กลุ่มศิลปะหลังสมัยใหม่ จะเป็นปฏิปักษ์ต่อระบบความคิดตามแบบศิลปะสมัยใหม่และจะเป็น กลุ่มที่วิพากษ์ศิลปะสมัยใหม่ กลุ่มศิลปะสมัยใหม่เห็นว่า ศิลปะแบบสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกส่วน ตนโดยไม่สนใจอดีต และพยายามเน้นความริเริ่มเฉพาะตนในการสร้างงานศิลปะ ขณะที่กลุ่มหลังสมัยใหม่ ทั่วไปจะหยิบเอาสาระจากอดีต และนำเอาสาระเก่านั้นมาใส่ในบริบทใหม่ นอกจากนี้ นักทฤษฎีและนัก วิจารณ์หลังสมัยใหม่จะให้การยอมรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะและรูปแบบงานศิลปะที่หลากหลาย ไม่จำกัด ขอบเขตเส้นแบ่งกันใด ๆ

5. ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE. Gifted Child Arts Education)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพนับว่าเป็นหัวใจ สำคัญ ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อระบบการศึกษาตระหนักถึงความแตกต่าง และสามารถตอบสนองเด็กแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ เหนือกว่าเด็กในวัยเดียวกัน กลุ่มผู้เรียนเหล่านี้มีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 วรรคสี่ว่า “ การจัดการศึกษาสำหรับ บุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ” ...

เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขาอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อม หรือประสบการณ์เดียวกันการทำความเข้าใจกับผู้มีความสามารถพิเศษ (gifted, talented, genius) มีความสลับซับซ้อน และมีปัจจัยมากมายหลายอย่างที่จะต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อค้นหาองค์ความรู้ ค้นหาปัจจัยและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความสามารถพิเศษ ค้นหาตัวบ่งชี้บุคลิกลักษณะของผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ค้นหาเครื่องมือที่จะตรวจวัดและตรวจสอบ ค้นหาปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษให้เต็มศักยภาพ ค้นหาปัจจัย สภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดู ค้นหาแบบแผนของหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อความสามารถพิเศษ รวมถึงกระบวนการส่งต่อทั้งในระบบโรงเรียนและระบบสังคมหากการแสวงหา และพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ภาษา กีฬา ดนตรี ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ ฯลฯ สังคมไทยย่อมมีความหมายมากขึ้น ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ จึงเป็นการบูรณาการแนวคิดทั้งความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ แนวคิดจิตวิทยาศิลปะ แนวคิดเกี่ยวกับสมองและการสร้างสรรค์ แนวคิดสุนทรียศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับพหุปัญญา และสร้างสรรค์ศิลปะจากการเลือกสรรสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างเพื่อการแสดงออกจากสภาพการรู้คิดและจินตภาพ เพื่อสะท้อนสุนทรียะ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (คณะศิลปกรรมศาสตร์. 2544 : 70 – 82)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี 2542 -2544 ที่บูรณาการการเรียนการสอนอันเป็นนวัตกรรมการสอนแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากการออกภาคสนามใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการสอนของครูต้นแบบนั้นได้นำหลักเกณฑ์การจัดการเรียนการสอนของครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดขึ้นโดยมีขั้นตอนและรายละเอียดในการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

1. กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
2. กำหนดแหล่งข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ ข้อมูล
5. การนำเสนอข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูต้นแบบที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยคัดเลือก เฉพาะครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544 ซึ่งได้ตรวจสอบจากบัญชีรายชื่อครูต้นแบบทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2544 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 5 ท่าน

1.1 รายชื่อครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา เรียงตามลำดับปีที่ได้รับคัดเลือก จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี 2542 -2544

1.1.1 ปริพนธ์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ปี พ.ศ. 2542 โรงเรียนวัดคูยาง ต.โนนเมือง อ. เมือง จ. กำแพงเพชร

1.1.2 อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ปี พ.ศ. 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

1.1.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ปี พ.ศ. 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.รัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

1.1.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

1.1.5 สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนวัดโคกสูง ต.โคกสูง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

2. กำหนดแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าได้แก่

2.1.1 แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร

2.1.1.1 เอกสารปฏิรูปการเรียนรู้ของครูต้นแบบ

2.1.1.2 เอกสารกว่าจะเป็นครูต้นแบบ

2.1.1.3 เอกสารด้านปฏิรูปการเรียนรู้ ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

2.1.1.4 เอกสารด้านปฏิรูปการศึกษา ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา

2.1.1.5 เอกสารเกณฑ์การประเมินครูต้นแบบด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้
ของครูต้นแบบ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2.1.1.6 สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2.1.1.7 สำนักหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.2 แหล่งข้อมูลจากการลงภาคสนาม

2.1.2.1 โรงเรียนวัดคูยาง จังหวัดกำแพงเพชร

2.1.2.2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1.2.3 โรงเรียนวัดนิลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1.2.4 โรงเรียนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา จังหวัดราชบุรี

2.1.2.5 โรงเรียนวัดโคกสลุง จังหวัดลพบุรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และข้อมูลจากการลงภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

3.1 ข้อมูลจากเอกสาร สามารถแยกได้ดังนี้

3.1.1 เอกสารเกี่ยวกับประวัติชีวิตของครูต้นแบบทั้ง 5 ท่าน โดยให้นำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยบางส่วน เพื่อให้ทราบถึงภูมิหลังของครูต้นแบบทั้ง 5 ท่าน ได้รวบรวมไว้ในเอกสาร การสมัครคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ ในด้านการครองตนของครู

3.1.2 เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542

3.1.3 เอกสารเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบในด้านการจัดการเรียนการสอนของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3.2 ข้อมูลจากการลงภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้ติดต่อกับครูต้นแบบทั้ง 5 ท่าน การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เดินทางไปยังโรงเรียนต้นสังกัดของครูต้นแบบ เพื่อสังเกตและสัมภาษณ์ครูต้นแบบ และนักเรียน นอกจากนี้ยังได้เข้าสังเกตการสอนตลอดจนบันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่งในขณะทำการสอนและให้สัมภาษณ์ ขณะเดียวกันก็ได้ใช้วิธีสังเกตซักถามขั้นตอนการเตรียมการสอน วิธีการสอน ตั้งแต่เริ่มทำการสอนจนจบกระบวนการสอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลต่าง ๆ มาแล้วผู้วิจัยได้แยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 และตามเกณฑ์การประเมินครูต้นแบบในการบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) เป็นนวัตกรรมการสอนแบบต่างๆในประเด็น

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา

เชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา

เชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา

เชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา

เชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิง

ความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ

ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เดินทางไปยังโรงเรียนต้นสังกัดของครูต้นแบบ โดยได้ติดต่อกับครูต้นแบบทั้ง 5 ท่าน เพื่อสังเกตการสอนของครูต้นแบบแล้วนำมาวิเคราะห์การจัดกระบวนการการเรียนรู้ของครูต้นแบบตามสภาพความเป็นจริง นอกจากนี้ยังได้บันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่งในขณะทำการสอน และให้สัมภาษณ์ ขณะเดียวกันก็ได้ใช้วิธีสังเกตซักถามขั้นตอนการเตรียมการสอน วิธีการสอนตั้งแต่เริ่มทำการสอนจนจบกระบวนการสอนเมื่อได้ข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยได้แยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา(Arts Education) กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบ ในประเด็น

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
เชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

1. ปรีพจน์ กรรณิกา

ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542

ข้อมูลทั่วไป

ปรีพจน์ กรรณิกา อายุ 43 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศิลปศึกษาจากสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 23 ปี ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับประถมศึกษา ป.4 – ป.6 โรงเรียนวัดคูยาง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงานทางวิชาการเอกสารประกอบการเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดก่อนทำแล้วนำมาจัดคุณภาพ เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โปรแกรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และการแสดง เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลงานที่สร้างชื่อเสียง รางวัลครูผู้สอนศิลปะดีเด่น จากคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ปี 2540 รางวัลคนดีเมืองกำแพง 2543

รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากการสัมภาษณ์และเอกสาร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของนายปริพนธ์ กรรณิกา สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ คิดก่อนทำแล้วนำมาจัดคุณภาพ ได้ดังนี้

1.คิด

ขั้นตอนการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ ผู้เรียน ครูผู้สอน (ผู้อำนวยความสะดวก) และความสัมพันธ์ของผู้เรียนและครูผู้สอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ย่อมแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหา รูปแบบการสอน และเทคนิควิธีการสอน ที่ครูนำมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย ผู้สอนได้มีการวางแผนกิจกรรมอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เป็นแนวทางในการตรวจสอบสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการเรียนการสอน ความสำเร็จของการจัดการศึกษาผู้สอนมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร ผู้ที่จะทำหน้าที่สอนได้ดีจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจหลักสูตรอย่างดีด้วย ดังนั้นครูศิลปะ จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาสาระ เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ครูจะต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ควรปรับให้เป็นหลักสูตรของท้องถิ่นหรือในห้องเรียน จะดีกว่านำหลักสูตรส่วนกลางมาใช้

การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ทำให้ครูได้เห็นภาพต่างๆ ว่าการเรียนการสอนนั้น จะจัดและดำเนินการอย่างไร จะปรับปรุงแก้ไขส่วนใด เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมของสังคมไทยและสังคมโลกในยุคปัจจุบัน โดยนำมาจัดทำเป็นตารางวิเคราะห์หลักสูตรจากคำอธิบายรายวิชาศิลปศึกษาในประเด็นหลัก ๆ เช่น กิจกรรม เนื้อหาวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นต้น

1.3 การวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้

เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้ ซึ่งมีทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้ จะได้มาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ และจุดประสงค์ในคำอธิบายในรายวิชา การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และเขียนในเชิงพฤติกรรม

1.4 วิเคราะห์องค์ประกอบของเนื้อหา

ในการพิจารณาเลือกรายละเอียดของเรื่องที่จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการ วิธีการและแนวปฏิบัติ โดยครูผู้สอนได้ศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำราเรียน หนังสือ คู่มือครู และแหล่งความรู้ต่าง ๆ นำมาใช้ประกอบให้เหมาะกับวัยและระดับของผู้เรียนทั้งในด้านความยากง่ายและความถูกต้องเหมาะสม เนื้อหาสาระการเรียนรู้ควรเป็นเรื่องใกล้ ๆ ตัวก่อนที่จรรู้เรื่องไกลตัว เช่น ภูมิปัญญาของท้องถิ่นชุมชนของเรา เป็นต้น

1.5 ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน

การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมจะสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เนื้อหาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อื่นๆ และฝึกกระบวนการที่สำคัญให้กับผู้เรียน กระบวนการที่ครูศิลปะสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมประกอบด้วยกระบวนการทางศิลปะทักษะกระบวนการ 9 ขั้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนักในปัญหาและความจำเป็น

การแข่งขันในปัจจุบัน ประเทศจะอยู่รอดได้ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน ประชาชนจะมีคุณภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับการศึกษา การจัดการศึกษาศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งที่มีพลังกระตุ้นพัฒนาศักยภาพเด็กและบุคคล ซึ่งโลกในอนาคตต้องการคนที่มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1.1 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถคิดวิเคราะห์ เลือกจับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารได้
- 1.2 มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น
- 1.3 มีค่านิยมในการตัดสินใจที่ถูกต้องรู้ว่าตัวเองคือใครต้องการอะไรและสามารถอธิบายได้

เกี่ยวกับการตัดสินใจ

- 1.4 มีความสามารถในการเรียนรู้ หัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ คือ เป็นบุคคลที่เรียนรู้ได้

ตลอดเวลา

- 1.5 มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมสมัยใหม่ รวมทั้งสามารถจัดการกับอารมณ์และควบคุมสภาวะความเครียดได้

ผลการศึกษาพบว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ และมีส่วนสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ถ้าเด็กได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้ที่ถูกต้องในสมองส่วนนี้ รวมทั้งเด็กได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเติบโตเต็มศักยภาพ อันจะเป็นพื้นฐานการพัฒนาสู่คุณค่าแห่งมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์

การใช้กิจกรรมศิลปะศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและบุคคล โดยเริ่มจากกล่อมเนื้อเล็ก หรือนิ้วมือที่จะไปกระตุ้นเส้นใยประสาทของผู้เรียน ให้มีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพ การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การฉีก การปะติด และการพับ จะเป็นสิ่งกระตุ้นสมองและการเรียนรู้ได้มากขึ้น ยิ่งมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ผู้เรียนมีความจำดี รับข้อมูลต่าง ๆ และเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นการพัฒนาหลักสูตรและการสอนศิลปะในปัจจุบัน จะต้องจัดประสบการณ์ทางศิลปะเพื่อกระตุ้นความคิดของเด็ก ได้ซึมซับความรู้ในคุณค่าของงานศิลปะที่ดี และมีคุณภาพ

ขั้นที่ 3 สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย

การเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียน จะต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบแนวความคิดใหม่ ๆ ความเชื่อแบบเก่า ๆ ของครูผู้สอน ต้องลดบทบาทที่เป็นผู้บอกความรู้ให้เด็กมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นนักจัดการการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ สร้างสรรค์ด้วยตนเองโดยมีสื่อการสอนและนวัตกรรมให้เป็นแนวทาง เช่น แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เทคนิควิธีการสอน โครงการ โครงงาน แฟ้มสะสมผลงานนักเรียน นิทรรศการศิลปะ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ประเมินและเลือกทางเลือก

ตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในทรัพยากรที่ค่อนข้างจำกัด

ขั้นที่ 5 กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ

เมื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสมสามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนได้แล้วจึงนำมาจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเช่น โครงการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะศึกษา โครงการนิทรรศการศิลปะ โครงการชมรมศิลปะเด็กและเยาวชน

ขั้นที่ 6 ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

เมื่อเห็นคุณค่า ประโยชน์หรือความจำเป็นของการเรียนศิลปศึกษามาตั้งแต่แรก ย่อมจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมหรือโครงการ ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชม ทั้งตนเองและผู้ร่วมงาน

ขั้นที่ 7 ประเมินระหว่างปฏิบัติ

ใช้การสังเกต การจดบันทึกข้อมูลว่าผู้เรียนแต่ละคนได้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ในระยะดำเนินการของแต่ละโครงการ ว่ามีปัญหอะไร สาเหตุของปัญหาแล้วจึงตัดสินใจปรับปรุง

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ

ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอโดยแก้ไข หรือหาประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากสื่อต่างๆ

ขั้นที่ 9 ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

เป็นขั้นสุดท้าย เมื่อครบตามเวลาที่กำหนดไว้สรุปผลโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ทำงานสำเร็จตามทีระบุไว้ในวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

นอกเหนือจากกิจกรรมที่กล่าวนี้ครูผู้สอนยังนำเอาเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้เพื่อสนองความต้องการและวิธีการเรียนของผู้เรียนในการสอนแต่ละครั้งครูผู้สอนจะใช้เทคนิควิธีการสอนหลายๆวิธี ประกอบกัน เช่น การสืบค้น การอภิปราย การถามตอบและการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น สำหรับเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีการวิจัยที่บ่งชี้ว่า วิธีใดดีที่สุด เพราะวิธีการสอนแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง

1.6 การจัดทำเครื่องมือการวัดผลและประเมินผล

วิธีการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพราะเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถ และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การนำเสนอผลงาน และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ในการกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลจะต้องเริ่มจากการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ว่า เป็นจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมด้านใด ระดับใด แล้วจึงกำหนดวิธีการจัดผลและประเมินผล

1.7 จัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลังจากจัดทำรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของแผนการสอนเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำขั้นตอนของรายละเอียดเหล่านั้นมาเติมลงในรูปแบบแผนการสอนจากนั้นจึงทำการประเมินแผนการสอนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมครอบคลุมเพื่อการปรับปรุงแก้ไขแผนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อาจดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนนำไปใช้ ระหว่างนำไปใช้ และเมื่อสิ้นสุดการใช้แผนการสอน หลังจากการสอนตามแผนการสอนจนจบแผน หรือจบแต่ละหน่วยมีการประเมินเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.7.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยการทดสอบหลังเรียน แล้วนำคะแนนไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทดสอบก่อนเรียน เพื่อชี้วัดว่าแผนการสอนที่จัดทำใช้ได้ผลดีเพียงใด

1.7.2 ประเมินจากผลการนำบันทึกกระหว่างการใช้แผนแต่ละแผน นำมาสรุปรวมเมื่อสอนจบแต่ละหน่วยหรือแต่ละบทและสรุปรวบรวมผลหลังการสอนจะได้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงแผนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนยิ่งขึ้น

2. ทำ

เมื่อจบขั้นตอนสุดท้ายของการ “คิด” วางแผนแล้ว จึงนำไปสู่ขั้น “ทำ” เป็นการนำแผนการสอนไปใช้กับผู้เรียน ในลักษณะการปฏิบัติตามแผน สรุปพอสังเขปเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้คือ

2.1 สร้างความตระหนักแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ในขั้นนี้ครูผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อให้เห็นคุณค่าของเนื้อหาที่เรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่การเรียนรู้เช่นเล่นเกม ร้องเพลง อภิปราย กระบวนการคิด เป็นต้น

2.2 ครู และผู้เรียนร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนการสอนที่กำหนดไว้เป็นแนวทางให้ผู้เรียนโดยส่วนรวมจะกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ในสภาพจริงอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนที่เป็นรายบุคคลด้วย

2.3 ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ตามความถนัด ความสนใจ

กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ควรให้โอกาสนักเรียนเลือกหัวข้อเรื่องเทคนิค วิธีการสร้างสรรค์ที่ตนสนใจหรือตามความถนัดของตนเองได้ ไม่จำเป็นต้องสร้างงานเหมือนกันทั้งห้อง ผู้เรียนจะปฏิบัติงานตามขั้นตอน คือ ได้เรียนรู้จากใบงาน หรือร่วมกันสรุปจากการอภิปรายกระบวนการกลุ่ม

2.4 ครูอำนวยความสะดวก แนะนำให้คำปรึกษา

ครูจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในเรื่องที่ผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือหรือคำแนะนำ คอยให้คำชมเชยกับชิ้นงานนั้น ไม่ควรไปกำหนดกฎเกณฑ์หรือตำหนิผลงานของผู้เรียนครูจะต้องระมัดระวังตนไม่ครอบงำความคิดของผู้เรียน

2.5 ผู้เรียนนำเสนอผลงาน

เป็นการบูรณาการทักษะการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสาร ผลัดเปลี่ยนให้ผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม และรายบุคคลได้นำเสนอผลงาน ถ้าผู้เรียนยังไม่กล้าแสดงออก ให้ออกไปแสดงผลงานเป็นกลุ่มก็จะช่วยแก้ปัญหาผู้เรียนที่ไม่กล้านำเสนอผลงานได้

2.6 นักเรียน ครู ร่วมกันสรุป และเสนอแนะเพิ่มเติม

เมื่อผู้เรียนนำเสนอผลงานจบลง ผู้ชมผลงานจะแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมกันวิจารณ์ผลงาน โดยชื่นชมในส่วนตัว ครูทำหน้าที่แนะนำเพิ่มเติมในส่วนที่จะนำไปปรับปรุงและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ ให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปสาระที่ได้จากกิจกรรม เช่น การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการแก้ปัญหาขณะปฏิบัติ เป็นต้น

2.7 เสริมศักยภาพผู้เรียน

โดยจัดให้มีโครงการชมรมศิลปะเด็กและเยาวชนขึ้น โครงการดังกล่าวเป็นเทคนิควิธีการที่นำมาพัฒนาผู้เรียนที่ร่วมกลุ่มสนใจด้านศิลปะ มาเรียนรู้เสริม ทั้งฝึกทักษะให้ชำนาญและซ่อมเสริมกับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาด้านศิลปะ การจัดการชมรมจะฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำทั้งสิ้น เช่น กำหนดหลักสูตรที่ต้องการเรียน เวลาเรียน ครูมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น

3. นำมาจัดคุณภาพ

ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเป็นการนำมาจัดคุณภาพคือ นำผลงานที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานจนแล้วเสร็จมาวัดผลและประเมินผลงานเพื่อมาจัดคุณภาพของผู้เรียนทั้งนี้มุ่งประเมินกระบวนการและคุณลักษณะ

ในการทำงานเพราะจุดมุ่งหมายของการเรียนศิลปะมิใช่การมีผลงานดีเด่น แต่ต้องการให้มีความชื่นชมในงานศิลปะ มีความเพลิดเพลินในขณะปฏิบัติงาน ความงามของศิลปะเป็นเรื่องอัตนัยที่แต่ละคนมองไม่เหมือนกันครูจึงต้องยอมรับผลงานทุกชิ้นที่เกิดจากแนวความคิดของผู้เรียน ไม่นำผลงานผู้เรียนมาเปรียบเทียบกับกัน เพื่อจัดอันดับหรือใช้ค่านิยมของครูมาประเมินการให้คะแนนในเชิงรายงานความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางที่ตนถนัดและสนใจ

การวัดผลและประเมินผล เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ครูได้ฝึกการสร้างเครื่องมือ ฝึกวิจารณ์เครื่องมือที่ผู้อื่นสร้างแล้วทดลองนำไปใช้ พร้อมพิจารณาหาข้อปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเครื่องมือ เช่น แบบประเมินผลงาน แบบสังเกตพฤติกรรม (กระบวนการกลุ่ม รายบุคคล) เป็นต้น

3.1 การประเมินผล โดยแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)

เป็นการประเมินตามสภาพจริงที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจน เหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำมาใช้ประเมินผลและวัดผลในวิชาศิลปะศึกษา

3.2 การจัดนิทรรศการศิลปะ

เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปะ เพราะเมื่อผู้เรียนทำงานสำเร็จแล้ว ควรจะได้นำเอาผลงานมาจัดแสดงหรือจัดนิทรรศการขึ้นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน เช่น ห้องประชุม ใต้ร่มไม้ (ห้องเรียนธรรมชาติ) เพื่อประโยชน์ในการประเมินผล และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจชื่นชมในผลงานของตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัด การจัดนิทรรศการศิลปะนอกห้องเรียน ควรจัดเป็นงานที่มีรูปแบบมาตรฐาน อาจทำเป็นโครงการในแต่ละปีการศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

วิเคราะห์การกระบวนการเรียนการสอนของปริญญ์ กรรณิกา

ด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของปริญญ์ กรรณิกา ครูต้นแบบพบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เน้นทักษะกระบวนการในการเรียนรู้วิชาศิลปะ ครูได้ปรับเปลี่ยนระบบแนวความคิดใหม่ จากหลักการสอนที่เน้นบทบาทเป็นผู้บอกความรู้ให้เด็ก มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกเป็นนักจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระสร้างสรรค์ด้วยตนเองโดยมีสื่อการสอนและนวัตกรรมใหม่เป็นแนวทางเช่น แบบเรียนสำเร็จรูป แผนการสอน เทคนิควิธีการสอน โครงการ โครงการงาน แฟ้มสะสมผลงานนักเรียน

ครูได้นำนักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะมาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเต็มตามศักยภาพ โดยจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเช่นโครงการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษา โครงการนิทรรศการศิลปะ โครงการชมรมศิลปะ เด็กและเยาวชน บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ และมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ถ้าเด็กได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้ที่ถูกต้อง รวมทั้งเด็กได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมอันจะเป็นพื้นฐานการพัฒนาสู่คุณค่าแห่งมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

ครูให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเตรียมการสอนว่ามีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ครูได้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียนโดยครูได้ศึกษาค้นคว้าหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์เอกสารและการเชื่อมโยงหลักสูตรสู่หลักสูตรสถานศึกษา การเรียนรู้บางเนื้อหาได้ประยุกต์ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นเน้นหลักสูตรกับภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ความเชื่อในชุมชน จัดเป็นประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้รับ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียนตัวอย่างเช่น การสอนวิชาศิลปศึกษาเรื่องการวาดภาพพระบายของดีเมืองกำแพงเพชร โดยนำผู้เรียนลงพื้นที่สัมผัสกับสภาพชุมชน วัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อการเรียนรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม นำประสบการณ์ที่ได้มาสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมรู้จักคุณค่าของท้องถิ่นตัวเองที่อาศัย

ผู้เรียนสามารถสัมผัสการเรียนรู้ได้หลายมิติ และเชื่อมโยงประสบการณ์ตรงกับความรูสึกที่ได้รับนอกห้องเรียน จึงแสดงให้เห็นถึงการพยายามนำทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และ วัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างมีความสุข เกิดพัฒนาการรอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์กับชีวิต อีกทั้งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันนำไปสู่การเรียนรู้ในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของชาติ สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการจัดการเรียนการสอนทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

แผนการสอนของครูที่จัดทำบางส่วนได้ศึกษาและพัฒนาจากเอกสารตำราของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงทางการศึกษา และศิลปศึกษา โดยครูได้เลือกรูปแบบการสอน CIPPA MODEL ของทีศนา แซมณี แล้วปรับเปลี่ยน ART เข้าไปเป็น CIPPA ART MODEL เน้นกระบวนการกลุ่ม Q.C. เช่นให้นักเรียนเลือกกลุ่มตามความสนใจ

โดยรูปแบบการสอน CIPPA ART MODE มีรายละเอียดดังนี้

C = Construction ส่งเสริมผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

I = Interaction ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างกลุ่มปฏิสัมพันธ์

P = Practice ส่งเสริมผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

P = Participation ส่งเสริมผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนและแสดงความคิดเห็น

A = Application การนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน

A = Authentic Assessment การประเมินจากสภาพจริง

R = Research กิจกรรมทางวิชาการที่พัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยในชั้นเรียน

T = Thailand ความเป็นชาติไทย ที่เปี่ยมด้วยภูมิปัญญา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ครูได้ใช้แนวคิดทฤษฎี CIPPA ART MODEL เป็นกระบวนการสอนศิลปศึกษาซึ่งต่อมาได้พัฒนารูปแบบ และแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือคิดก่อนทำ นำมาจัดคุณภาพ เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม 9 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนักในปัญหาและความจำเป็น

ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์

ขั้นที่ 3 สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย

ขั้นที่ 4 ประเมินและเลือกทางเลือก

ขั้นที่ 5 กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ

ขั้นที่ 6 ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

ขั้นที่ 7 ประเมินระหว่างปฏิบัติ

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ

ขั้นที่ 9 ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

โดยสามารถปรับไปตามกิจกรรมและสถานการณ์ สอดแทรกในการวางแผนและจัดทำแผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ เอกสารประกอบการสอนต่างๆ และสื่อการสอนอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการสอนตามแนวคิดทักษะกระบวนการกลุ่ม 9 ขั้น เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีด้านพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education) ที่ประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนจากสภาพจริง ให้ความสำคัญกับศักยภาพความสามารถความถนัดของนักเรียนแต่ละคนโดยครูจะให้นักเรียนตระหนักในปัญหาและความจำเป็นของการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ที่มีพลังกระตุ้นการพัฒนาคุณภาพของคน ให้เต็มศักยภาพ นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นวิเคราะห์หิววิจารณ์โดยสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ สร้างสรรค์ด้วยตนเอง โดยมีสื่อการสอนและนวัตกรรมให้เป็นแนวทาง หลังจากนั้นครูจะประเมินและเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนได้แล้วจึงนำมาจัดทำเป็นโครงการ ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน เมื่อเห็นคุณค่า ประโยชน์หรือความจำเป็นของการเรียนศิลปศึกษา นักเรียนก็จะปฏิบัติด้วยความชื่นชม และครูจะประเมินระหว่างปฏิบัติการโดยจัดบันทึกข้อมูลผู้เรียนแต่ละคนได้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นำข้อแก้ไขที่พบมาปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอสุดท้ายประเมินผลรวมเพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน แล้วนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ

2. อภิชาติ ประทุมพันธ์

ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542

ข้อมูลทั่วไป

อภิชาติ ประทุมพันธ์ อายุ 45 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศิลปศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 25 ปี เคยสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมาก่อน ระดับชั้นที่ทำการสอนในปัจจุบันระดับประถมศึกษา โรงเรียนสุพรรณภูมิ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงานทางวิชาการ จัดทำหนังสือเส้นสายลายมุม หนังสือหลักสูตรสถานศึกษา และหนังสือ Mapping สร้างสรรค์ ออกเผยแพร่ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลงานที่สร้างชื่อเสียง ได้รับพระราชทานเข็มเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระนางเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็นวิทยากรพิเศษ และได้รับการสัมภาษณ์ออกรายการโทรทัศน์

รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากการสัมภาษณ์และเอกสาร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของอภิชาติ ประทุมพันธ์ สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราเกี่ยวกับการสอนศิลปะระดับประถมคันหาวิธีสอน สื่อและนวัตกรรม การสอนที่หลากหลาย ผนวกกับประสบการณ์การสอนจึงสามารถคิดค้นวิธีการสอนศิลปะ โดยใช้นวัตกรรมเทคนิค 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. สังเกตธรรมชาติ

ธรรมชาติคือแหล่งเรียนรู้ เป็นชุมชนที่เป็นแรงบันดาลใจอันทรงคุณค่าให้มนุษย์ได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ กระบวนการจัดการเรียนการสอน จึงใช้สื่อการสอนที่อยู่ใกล้ตัวมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของนักเรียน ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ ได้สัมผัสธรรมชาติ และสังเกตสิ่ง

อยู่รอบ ๆ ตัวซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานตามความคิดและจินตนาการ นักเรียนจึงทำงานศิลปะได้อย่างหลากหลายไม่ลอกเลียนแบบกันเพราะได้สัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้มากที่สุด คือประสบการณ์จริงในธรรมชาติ

2. ฝึกวาดตามจินตนาการ

นักเรียนมีความคิดและจินตนาการที่เป็นของตนเอง ซึ่งเขาได้รับจากประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละคน การทำงานที่เกิดจากการให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ ในบางครั้งครูจะเข้าไปชื่นชมให้การเสริมแรงเขาอย่างจริงใจคือชมในสิ่งที่เขาทำได้ดี ไม่เสแสร้ง เพราะนักเรียนจะจับความรู้สึกที่แท้จริงของเราได้ อาจทำให้วันนั้นการเสริมแรงจะมีค่าเป็นศูนย์ทันที หากนักเรียนมีปัญหาในการทำงานต้องการความช่วยเหลือครูจึงเข้าไปช่วยตามความเหมาะสม

3. สอดประสานเทคนิคง่าย ๆ

ใช้วิธีการสอนหลายเทคนิคโดยดูตามความเหมาะสม โดยยึดหลักให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย ซึ่งจะทำให้ นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ต้องคิดเสมอว่า ทำอย่างไรจะสอนให้นักเรียนวาดภาพได้ และรักในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

4. สอนเป็นรายบุคคล

การสอนเป็นรายบุคคลโดยยึดหลักทุกคนในโลกมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเดียวกันกับนักเรียนทุกคนในห้องให้รับรู้เท่ากัน ย่อมเป็นไปได้ยาก ครูจึงให้ความสำคัญกับ นักเรียนทุกคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง และกลุ่มอ่อน

กลุ่มเก่ง คือกลุ่มที่มีศักยภาพ สร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเอง ครูจะแนะแนวทางเพื่อเสริมเทคนิควิธีการทำงานให้ผลงานสวยงาม น่าสนใจ มีชีวิตชีวา ด้วยจุด เส้น สี และขนาดที่เหมาะสมโดยเพิ่มเนื้อหาในระดับที่มีรายละเอียดมากขึ้น

กลุ่มกลางคือกลุ่มที่พอทำได้ตามรูปแบบ และตัวอย่างที่นักเรียนได้สัมผัส ครูจะเข้าไปแนะแนวทางเสริมเทคนิควิธีการทำงาน เพื่อเพิ่มในส่วนที่ขาด ส่วนที่จะช่วยให้การทำงานของสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กลุ่มอ่อน คือกลุ่มที่นักเรียนยังไม่มี ความมั่นใจในตนเองที่จะสร้างสรรค์ผลงาน ขาดความมั่นใจในการวาดและระบายสี ผลงานที่ออกมาจากนักเรียนกลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นโครงร่างเล็ก ๆ ส่วนประกอบของภาพไม่เหมาะสมกับหน้ากระดาษ ระบายสีเฉพาะรูปภาพ พื้นหลังไม่ระบาย ขาดความมั่นใจครูจะเข้าไปให้การเสริมแรงกับนักเรียนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้ นักเรียนเกิดความกล้าในการแสดงออก ซึ่งจะทำให้มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง วิธีการนี้ ทำให้ได้พบศักยภาพที่ซ่อนเร้นในตัวนักเรียน จนนักเรียนหลายคนสามารถพัฒนาตนเอง ไปอยู่กลุ่มกลาง และกลุ่มเก่งได้ภายในระยะเวลาอันสั้น และมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำเสนอผลงานต่อสาธารณชนได้อย่างมั่นใจ

5. ทุกแห่งหนคือศิลปะ

สังคมและสิ่งแวดล้อมในชนบทสามารถนำมาใช้เป็นจุดเด่นในกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ธรรมชาติเป็นสื่อ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่รอบตัว ครูสามารถหยิบยกทุกสิ่งทุกอย่างมาใช้เป็นสื่อการสอนงานศิลปะได้ นักเรียนจะรู้สึกสนุก เป็นสุขกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากธรรมชาติเพราะศิลปะเกิดจากธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นครู เป็นต้นแบบในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ดังนั้นการดำรงชีวิตของนักเรียน จึงต้องมีศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้อง อยู่อยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน หรือที่เรียกว่าศิลปะคือชีวิต การเรียนรู้ศิลปะจึงเปรียบเสมือนการเรียนรู้ชีวิตของตนเอง ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น การแต่งกาย เราใช้เส้นและสีมาออกแบบเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย

รองเท้า กระเป๋า ฯลฯ เราออกแบบรูปร่างและรูปทรงเสริมสร้างความสวยงามของเครื่องประดับจากดินเผา ดังนั้น การรู้จักหยิบยกนำของใกล้ตัวมาเป็นสื่อได้จึงเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งของการสอนศิลปศึกษา

6. ไม่เลยละแตรคุณธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเป็นนามธรรมที่ประเมินผลเป็นรูปธรรมได้ยาก จึงต้องใช้ระยะเวลาและกระบวนการในการอบรมพอสมควร ดังนั้นการบูรณาการเข้าสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้งจึงเป็นวิธีการที่ครูนำมาใช้เพื่อเป็นการฝึกทักษะ การประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎระเบียบวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย การสั่งสอน อบรม ประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ ย่อมก่อให้เกิดเป็นนิสัย ในการสอนแต่ละครั้ง ครูจะสอดแทรกคุณธรรมดังนี้

- ความมีวินัย จากการจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้เรียบร้อยทุกครั้งก่อนออกจากห้องเรียน
- ความอดทน ทำงานทุกชิ้นจนสำเร็จด้วยตนเอง
- ความซื่อสัตย์ ไม่คัดลอกผลงานศิลปะของผู้อื่นมาเป็นภาพของตนเอง ไม่ขโมยอุปกรณ์ของคนอื่น
- ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจศึกษาค้นคว้า สังเกต ทดลอง ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ
- คิดไตร่ตรองแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยตรวจสอบจุดบกพร่องของผลงานหาวิธีแก้ไขด้วยตนเอง
- ความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน จากการนำอุปกรณ์ที่มีมาแลกเปลี่ยนกันใช้ ไม่เห็นแก่ตัว

การศึกษาหลักสูตรใหม่ 8 กลุ่มประสบการณ์ที่นำมาเผยแพร่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่ามีการมุ่งเน้นให้สอนบูรณาการเรื่องคุณธรรม จริยธรรมลงไปในจัดการเรียนรู้ด้วยทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการสอนของครูต้นแบบ เพราะแนวคิดเรื่องคุณธรรมที่นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ในโครงการจริยธรรมไทยกลั่นกรองว่าเป็นตัวแทนของจริยธรรมทั่วไป คือ

- 1) การใฝ่สัจจะ
- 2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา
- 3) ความมีสติสัมปชัญญะ
- 4) ความไม่ประมาท
- 5) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 6) ความเมตตากรุณา
- 7) ความขยันหมั่นเพียร
- 8) ความมีหิริ โอตตัปปะ

เมื่อเปรียบเทียบกับคุณธรรมที่ครูต้นแบบสอนอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นว่าหากครูผู้สอนเสริมสร้างคุณธรรมข้อ 1, 3, 8 ก็เท่ากับครูผู้สอนได้สอดแทรกคุณธรรมที่พึงประสงค์ลงในแผนการสอนได้อย่างสมบูรณ์

7. ยอมรับคำวิจารณ์

การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่าถึงความภาคภูมิใจและกระบวนการ ขั้นตอนการทำงานในชั้นเรียนของตน ทำให้ครูได้เรียนรู้วิธีการที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็กได้อีกวิธีหนึ่ง จึงได้ใส่ขั้นตอนวิจารณ์ผลงานลงในขั้นตอนการสอน ฝึกให้เขามีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และนำคำวิจารณ์ที่ดีมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงผลงานของตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ในชั้นแรก ครูกับนักเรียนจะร่วมวางแผนร่วมกันก่อนว่าเราจะวิจารณ์ผลงานศิลปะนั้น ๆ ในแง่มุมใดบ้าง ซึ่งสรุปได้ 4 ด้าน คือ

- 1) ผลงานมีความคิดสร้างสรรค์ ว่าแปลกใหม่ น่าสนใจ ไม่ลอกเลียนแบบใคร
- 2) ผลงานมีความสมดุล วางภาพได้เหมาะสมกับกระดาษ ไม่เอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง มีเอกภาพ

3) ผลงานมีตรงหัวข้อ ตามที่ได้อ่านหรือตั้งชื่อ

4) การให้สีสัน สวยงามเหมาะสมกับบรรยากาศในผลงาน

เมื่อพิจารณาภาพจึงดูตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผู้วิจารณ์ควรวิจารณ์ด้วยความเป็นธรรม มีเหตุผล เป็นกลาง ไม่มีอคติ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิจารณ์

8. โชว์ผลงานด้วยตนเอง

ผลงานศิลปะทุกชิ้น นักเรียนทุกคนจะเป็นผู้จัดแสดงบนป้ายนิเทศด้วยตนเอง นักเรียนสามารถใช้กิจกรรมการแสดงผลงานฝึกการออกแบบ และตกแต่งป้ายนิเทศด้วยองค์ประกอบทางด้านศิลปะที่ได้เรียนมา จึงทำให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออก ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ มีประชาธิปไตยในการทำงาน เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี อีกคุณค่าหนึ่งที่นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจคือ ผลงานของนักเรียนได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ และครู สำหรับรูปแบบการโชว์ผลงานนั้นจะไม่ยึดติดกับป้ายนิเทศเสมอไป ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมคิดค้นหาวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ไปเรื่อย ๆ เพื่อให้นักเรียน รู้สึกเบื่อหน่ายกับการทำกิจกรรมที่ซ้ำซาก ซึ่งวิธีนี้สามารถปลูกฝังความสนใจของนักเรียนได้ทุกครั้ง

9. ใครเก่งนำเสนอเชิดชู

การได้รับการยอมรับจากสังคม นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ นักเรียนทุกคนจึงมีความรู้สึกไม่ต่างกัน ครูจึงพยายามเปิดโอกาสให้ นักเรียนได้นำผลงานที่เกิดจากความตั้งใจออกมาแสดงให้เพื่อน ๆ ชุมชน หรือสังคมรับรู้ เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง อันเป็นพหุปัญญาด้านหนึ่งของมนุษย์ โดยมีกระบวนการในการจัดกิจกรรมดังนี้

- นำผลงานมาเป็นตัวอย่างให้เพื่อน ๆ ดู
- เชิญนักเรียนออกมาเล่าถึงวิธีการทำงานชิ้นนั้น ๆ
- นำผลงานติดโชว์ตามห้อง ป้ายนิเทศต่าง ๆ เท่าที่โอกาสอำนวย
- นำผลงานของนักเรียนไปจัดนิทรรศการ
- ให้นักเรียนเป็นผู้สาธิตการทำงานศิลปะโชว์ คณะบุคคลที่มาเยี่ยมโรงเรียน
- ให้นักเรียนส่งผลงานเข้าประกวดในโอกาสต่าง ๆ
- ให้นักเรียนไปออกรายการโทรทัศน์ร่วมกับครูผู้สอน
- ให้เป็นครูสอนเพื่อนต่างโรงเรียนเพื่อร่วมแบ่งปันความรู้

ทั้ง 9 ขั้นตอนที่ครูต้นแบบได้นำมาใช้เป็นแนวการสอนศิลปะ ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน สามารถนำความรู้ด้านศิลปะไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น ๆ และสามารถนำไปสร้างงานอาชีพเกิดรายได้ ส่งผลให้นักเรียนบางคนที่มีความสามารถด้านศิลปะโดดเด่นได้รับรางวัลระดับจังหวัด ระดับชาติ สามารถสร้างคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมโดยยึดแนวความคิดที่ว่าศิลปะสามารถกล่อมเกลাজิตใจให้เป็นคนอ่อนโยน รักในความงาม และ ธรรมชาติ

วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนของอภิชาติ ประทุมพันธ์

ด้วยทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษา (Arts Education)

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของอภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบพบว่ารูปแบบการจัดกระบวนการสอนเป็นรายบุคคลโดยยึดหลักทุกคนในโลกมีความแตกต่างกัน ไม่เท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเดียวกันกับนักเรียนทุกคนในห้องให้รับรู้เท่ากันย่อมเป็นไปได้ยากครูจึงให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนและได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง และกลุ่มอ่อน

กลุ่มเก่ง คือกลุ่มที่มีศักยภาพ สร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเอง

โดยกลุ่มเก่ง คือกลุ่มที่มีศักยภาพ สร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเอง ครูจะแนะแนวทางเพื่อเสริมเทคนิควิธีการทำงานให้ผลงานสวยงาม น่าสนใจ มีชีวิตชีวา ด้วยจุด เส้น สี และขนาดที่เหมาะสมโดยเพิ่มเนื้อหาในระดับที่มีรายละเอียดมากขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความกล้าในการแสดงออก ซึ่งจะทำให้มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง วิธีการนี้ ทำให้ได้พบศักยภาพที่ซ่อนเร้นในตัวนักเรียน

กลุ่มกลาง คือกลุ่มที่พอทำได้ตามรูปแบบ และตัวอย่างที่นักเรียนได้สัมผัส

กลุ่มอ่อน คือกลุ่มที่นักเรียนยังไม่มีความมั่นใจในตนเองที่จะสร้างสรรค์ผลงาน ครูจะเข้าไปเสริมสร้างความมั่นใจโดยให้การเสริมแรงกับนักเรียนก่อนเป็นอันดับแรก

หลายคนสามารถพัฒนาตนเองไปอยู่กลุ่มกลาง และกลุ่มเก่งได้ภายในระยะเวลาอันสั้น และมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำเสนอผลงานต่อสาธารณชนได้อย่างมั่นใจ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education) การให้ความสำคัญกับศักยภาพของนักเรียนทุกคน ในการจัดการเรียนรู้ตามความสามารถด้านศิลปะโดยครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ที่ถือว่าความถนัดหรือศักยภาพด้านศิลปะเป็นเรื่องของปัญหาทางด้านมิติหรืออีกนัยหนึ่งก็คือเป็นความสามารถทางด้านปัญญา 1 ใน 8 ด้านของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับสมองซีกขวาที่มีความสามารถทางทัศนมิติสัมพันธ์ (visual spatial ability) เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education) สามารถวิเคราะห์จากในขั้นแรก ครูกับนักเรียนจะร่วมวางแผนร่วมกันก่อนว่าเราจะวิจารณ์ผลงานศิลปะนั้น ๆ ในแง่มุมใดบ้างซึ่งสรุปได้ 4 ด้าน คือความคิดสร้างสรรค์ ความสมดุล การจัดวางภาพได้เหมาะสมกับกระดาษมีเอกภาพ การให้สีสัน สวยงามเหมาะสมกับบรรยากาศในภาพ ตรงหัวข้อตามที่ได้อ่านหรือตั้งชื่อ เมื่อพิจารณาภาพจึงดูตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผู้วิจารณ์ควรวิจารณ์ด้วยความเป็นธรรม มีเหตุผล เป็นกลาง ไม่มีอคติเป็นการเรียนรู้เรื่องศิลปวิจารณ์สุนทรียศาสตร์ สร้างมุมมองที่หลากหลายในงานศิลปะ มุมมองเหล่านี้ส่งผลมาสู่การเรียนรู้และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งอย่างลึกซึ้งบนความแตกต่างหลากหลายของศิลปะ ฝึกให้นักเรียนมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และนำคำวิจารณ์ที่ดีมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงผลงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ที่มองข้ามกันไปเช่น ป้ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ที่ติดโชว์ข้างทาง และจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนแบบใหม่ โดยเฉพาะการสอนแบบขั้นตอนการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน คือ

สังเกตธรรมชาติ

ฝึกวาดตามจินตนาการ

สอดประสานเทคนิคง่าย ๆ

สอนเป็นรายบุคคล

ทุกแห่งหนคือศิลปะ

ไม่ละแทรกคุณธรรม

ยอมรับคำวิจารณ์

โชว์ผลงานด้วยตนเอง

ใครเก่งนำเชิดชู

อันเป็นกระบวนการสอนศิลปะตามความคิดที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการความคิดในการสร้างงานศิลปะ ด้วยขั้นตอน และสื่อที่หลากหลาย นอกเหนือจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนและในโรงเรียนแล้วยังมีการจัดแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน โดยมีโครงการนำนักเรียนไปทัศนศึกษา นอกสถานที่เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อนักเรียนได้ออกไปศึกษาค้นคว้าในแหล่งการเรียนรู้แล้ว ครูจะให้นักเรียนกลับมาเขียนเป็นหนังสือเล่มเล็กของตนเอง มีทั้งเรื่องและภาพประกอบ ทำเป็น MIND MAPPING นอกจากนั้น ในโรงเรียนยังมีหอศิลป์ของโรงเรียน ซึ่งครูได้ให้ผู้ปกครองได้ร่วมกันบริจาคสิ่งของทางด้านวัตถุ เครื่องใช้สอย งานศิลปะท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม และประเพณีในชุมชนเพื่อจัดนิทรรศการ ให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าเรียกว่า ห้องเกียรตินิยม เป็นความร่วมมือจาก 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารโรงเรียน ผู้ปกครองและครูศิลปะ ซึ่งนับเป็นหอศิลป์ ที่มีประโยชน์ในการศึกษาด้านชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนั้นยังจัดให้นักเรียนได้เสนอความคิดโดยการเชื่อมโยงศิลปะพื้นบ้านต่าง ๆ มาบูรณาการด้วยแนวคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน เป็นหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาตนให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการผลิตสื่อการเรียนรู้ สร้างภูมิรู้ให้แก่ตนเองเช่น การนำเพลงพื้นบ้านมาแปลงให้มีเนื้อร้องเป็นความรู้ทางศิลปะ เป็นการนำสื่อนิทาน และเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้กับการเรียนศิลปะได้ โดยได้รับความอนุเคราะห์ และความร่วมมือด้านสื่อการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาจากแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น มีการเชิญศิลปินพื้นบ้านในเรื่องเพลงอีแซว มาร้องเพลงที่มีทำนองแบบเดิมแต่ปรับเนื้อร้องให้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเส้น สี แสงเงา และองค์ประกอบศิลป์ เกี่ยวกับศิลปะ สอดคล้องกับแนวทางตามทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

3.วิญญา สุชาติ

ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2543

ข้อมูลทั่วไป

วิญญา สุชาติ อายุ 52 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา จากวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 33 ปี ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดนิลาราม อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงานทางวิชาการ โปรแกรมการเรียนรู้ที่พัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะ เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และแบบฝึกทักษะพื้นฐานด้านศิลปะ 4 แบบ เผยแพร่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลงานที่สร้างชื่อเสียง รางวัล Teacher Awards ครูต้นแบบ 2543 เป็นผู้ขยายผลให้ครูศิลปะในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับคัดเลือกจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ไปศึกษาดูงานที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

รูปแบบ และขั้นตอนการจัดการกระบวนการเรียนการสอนจากการสัมภาษณ์และเอกสาร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของวิญญา สุชาติ สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

ครูผู้สอนมีรูปแบบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลัก CIPPA ART MODEL มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ผู้สอนได้นำหลักการเรียนการสอนแนว CIPPA MODEL ของทิสนา แคมณี มาประยุกต์ใช้กับการสอนศิลปะของตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

(C) CONSTRUCTION หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการแสวงหาข้อมูล และประสบการณ์ต่าง ๆ โดยครูเป็นผู้วางแผน กำกับ ดูแล ให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ นำไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม จัดระเบียบองค์ความรู้ และสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง

(I) INERACTION หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พื้นฐานทางศิลปะจากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

(P) PHYSICAL PARTICIPATION หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินกิจกรรม โดยการปฏิบัติจริง การปฏิบัติจริงเป็นหัวใจสำคัญของงานศิลปะ การปฏิบัตินี้จะมีทั้งในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การลงมือปฏิบัติงาน และการพัฒนางานให้มีคุณภาพดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ที่ดี ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ดูแล กำกับ และให้คำปรึกษาเท่านั้น

(P) PROCESS LEARNING หมายถึง การใช้ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ศิลปะ นั้น ทักษะต่าง ๆ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะทางความคิดการออกแบบ สร้างสรรค์ และทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน โดยกระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง และกระบวนการแก้ปัญหา

(A) APPLICATION หมายถึง การนำความรู้ทางศิลปะไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นำไปเป็นเครื่องมือการเรียนรู้วิชาอื่น โดยการนำไปบูรณาการกับวิชาต่าง ๆ ผู้สอนได้นำแนวคิดของนักวิชาการ และประสบการณ์ในการสอนศิลปะของตนเองมาประยุกต์รูปแบบการสอนเพิ่มเติมจาก CIPPA MODEL โดยเพิ่มคำว่า ART เพื่อความเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาศิลปะที่แท้จริง ในความหมายดังนี้

(A) AUTHENTIC ASSESMENT หมายถึง การประเมินผลตามสภาพจริง ในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางของการสอนศิลปะ การประเมินผู้เรียนจากแฟ้มพัฒนางานเป็นการประเมินที่ตรง ถูกต้องตามวิธีการ และธรรมชาติของวิชาศิลปะ วิธีการประเมินดังกล่าวเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม สร้างงานและค้นคว้าหาความรู้ของตนเองอย่างมีความสุข ครูคอยสังเกต ให้คำแนะนำ ยกย่องชมเชย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ไขงานของตนเองให้ดีขึ้น และเก็บข้อมูลย้อนกลับจากการประเมินหาแนวทางพัฒนาผู้เรียนต่อไปให้เต็มศักยภาพ

(R) RESEARCH หมายถึง การค้นคว้า วิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนางานวิชาการให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ช่วยให้นักศึกษาค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ อาจพัฒนามาจากปัญหา หรือจินตนาการจากสมมุติฐานของผู้คิดเอง ครูในยุคปฏิรูปนี้จำเป็นต้องนำการวิจัยเข้ามาใช้ ในรูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และก้าวไปสู่ครูมืออาชีพอย่างแท้จริง

(T) TOP หมายถึง ยอด ต่อยอดการแสดงออกทางศิลปะ ตามความเชื่อและแนวคิดใหม่เชื่อว่า “เด็กทุกคนมีศักยภาพในการแสดงออกทางศิลปะได้ทุกคน ตามวัยและสภาวะแวดล้อมของตน” การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะจึงจำเป็นต้องหาวิธีการส่งเสริม ต่อยอดความสามารถของเด็กเหล่านั้นให้เต็มศักยภาพของเขาในการแสดงออกทางศิลปะ

ซึ่งครูผู้สอนได้นำแนวคิดโดยยึดหลัก CIPPA ART MODEL นำมาประยุกต์ใช้โดยสามารถสรุปเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปะศึกษาดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในห้องเรียนครูผู้สอนจะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยการนำผลงานศิลปะของนักเรียนที่หลากหลายรูปแบบมาตกแต่ง เช่น ภาพเขียนของนักเรียนรุ่นพี่ที่ชนะการประกวดในระดับต่าง ๆ งานปั้น งานภาพปะติด เป็นต้น ซึ่งจัดเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะสำหรับนักเรียนที่สำคัญ

ส่วนห้องสมุดจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการสำหรับนักเรียนที่มีหลากหลายวิชา นักเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่างหลากหลาย ตามความชอบของนักเรียนเอง และตามภาระงานที่ครูมอบหมาย การจัดห้องสมุดที่โรงเรียนมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. จัดบริการเหมือนกับห้องสมุดทั่ว ๆ ไป คือเด็กต้องไปเรียนและค้นคว้าในห้องสมุด
2. จัดหนังสือใส่ตะกร้าไปบริการตามที่นั่งเล่นของนักเรียน บริเวณสนามโรงเรียน เรียกว่า

ห้องสมุดลอยฟ้า จัดนักเรียนผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่บริการทุกวัน ซึ่งได้รับการตอบรับจากนักเรียนเป็นอย่างดี และนักเรียนส่วนใหญ่จะชอบมาก

รูปแบบการสอนของครูต้นแบบที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองภายใต้การแนะนำ การให้คำปรึกษาจากครู มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน และใช้สื่อการเรียนรู้อย่างหลากหลาย อันได้แก่ แบบฝึกทักษะทางศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะทางศิลปะ ประกอบกับการเรียนรู้โดยการสังเกตและแก้ปัญหา จากการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติแหล่งเรียนรู้สุดท้ายและสำคัญอีกแหล่งหนึ่ง คือ ห้องเรียนธรรมชาติ การเขียนภาพของนักเรียนโดยจะให้นักเรียนได้ออกไปสัมผัสกับธรรมชาตินอกห้องเรียนจริงเช่น ไปสำรวจเก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้านศิลปะ ไปเขียนภาพทิวทัศน์ ดอกไม้ ทุ่งนา เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเด็กจะชอบมาก นับว่าห้องเรียนธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สูงค่า และสำคัญต่อกระบวนการสร้างสรรค์จินตนาการเป็นอย่างมาก

1. กระตุ้นความคิด สร้างจินตนาการ

ใช้เรื่องราวจากนิทาน หรือประวัติศาสตร์มาเล่าให้นักเรียนฟังเป็นตอน ๆ แล้วให้ตอบคำถาม นำความรู้ทางด้านศิลปะมาบูรณาการกับการเล่านิทาน คือนำนิทานเขียนภาพประกอบด้วยเป็นตอน ๆ เหมือนละครทีวี พบว่าเด็กส่วนใหญ่ชอบนิทาน ชอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เวลาให้ความรู้ต้องสอดแทรกกับตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะตัวละครที่นักเรียนสนใจจะได้ผลมากกว่าการให้ความรู้โดยตรงกับนักเรียนเลย ผลที่ตามมานักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น

จากการจัดกระบวนการสอน พิจารณาผลงาน และสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียนสามารถแบ่งกลุ่มผลงานนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือ

- 1) ผลงานของเด็กที่ทำได้ในระดับดี
- 2) ผลงานของเด็กที่ทำในระดับปานกลาง
- 3) ผลงานของเด็กที่ทำไม่ค่อยได้

ครูจึงคิดนวัตกรรมเพื่อใช้แก้ปัญหาเด็ก ในกลุ่มที่ 3 และพัฒนาเด็กกลุ่มที่ 1 และ 2 โดยเริ่มต้นดังนี้

ขั้นที่ 1 นำหลักสูตรวิชาศิลปศึกษามาวិเคราะห์คำอธิบายรายวิชา แยกกิจกรรม จุดประสงค์ และเนื้อหาออกมา จัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอน โดยเฉพาะเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา ศิลปะนำมาวิเคราะห์โดยละเอียด เพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมมาประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาศิลปะโดยแท้จริง

ขั้นที่ 2 การสร้างนวัตกรรม นวัตกรรมที่เลือกมาแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กคือแบบฝึกทักษะพื้นฐาน การเขียนภาพ 3 ชุดคือ

ชุดที่ 1 เรื่องเส้น

ชุดที่ 2 เรื่องสี

ชุดที่ 3 เรื่องการเขียนภาพง่าย

และหนังสือเสริมความรู้ในหนังสือในเรื่องของการจัดภาพ ทฤษฎีสี ผลจากการนำนวัตกรรมเหล่านี้มาใช้ แก้ปัญหาและพัฒนาให้นักเรียนสามารถสรุปได้ดังนี้

- มีความรู้ความสามารถในทางด้านศิลปะ
- รักศิลปะจะเป็นคนดี มีคุณธรรม
- โอบอ้อมอารีแก่ผู้อื่น
- ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น
- มีนิสัยที่ดีในการทำงาน
- รู้จักปรับปรุงและพัฒนางาน
- ยอมรับคำติชมของผู้อื่น
- มีความเป็นประชาธิปไตย
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดี
- เป็นนักร้องรักษ์ห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม
- ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

3. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปัจจุบัน มาตราที่ 22 หมวดที่ 4 กล่าวว่า เด็กทุกคนสามารถพัฒนาได้ ซึ่งตรงกับความเชื่อทางศิลปะในสมัยปัจจุบันที่ว่าเด็กทุกคนมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ สามารถที่จะแสดงออกทางศิลปะได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และสามารถพัฒนาให้เต็มศักยภาพของเขาได้

โดยธรรมชาติของเด็กพบว่าเด็กทุกคนในระดับประถมศึกษา จะชอบศิลปะและนิทานอย่างเป็นชีวิตจิตใจ ศิลปะจึงเปรียบเหมือนขนมหวาน หรือของวิเศษ ที่จะนำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ต่อไป ศิลปะคือภาษาสากล ศิลปะคือพื้นฐานของภาษาทุกภาษา ด้วยความสำคัญของศิลปะดังที่กล่าวมาแล้ว จึงได้นำศิลปะมาแก้ปัญหา และพัฒนานักเรียนตามกระบวนการ และขั้นตอนการสอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ
2. หลากหลายวิธีสร้างสรรค์
3. เรียนรู้ร่วมกัน
4. ยอมรับคำวิจารณ์
5. ร่วมประเมินงาน เพื่อพัฒนา
6. นำผลงานมาแสดง

ในแต่ละชั้นตอนมีวิธีการดังนี้

ศึกษาจากสิ่งแวดลอมและธรรมชาติ

ธรรมชาติ และสิ่งแวดลอม คือ ห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เป็นชุมชนแห่งข้อมูลที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ และบันดาลใจให้มนุษย์เกิดจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน สิ่งแวดลอมและธรรมชาติ จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเส้น รูปร่าง รูปทรง สี ครูจึงนำนักเรียนออกหาข้อมูลจากสิ่งแวดลอมที่อยู่รอบตัวมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ผลงาน

หลากหลายวิธีสร้างสรรค์

การสร้างงานศิลปะไม่ได้มีเฉพาะการวาดภาพเท่านั้น ยังมีวิธีอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การปะติด การปั้น การพิมพ์ภาพ การสร้างภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เด็กได้แสดงออกในการสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนได้ดึงเอาความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

เรียนรู้ร่วมกัน

เรียนรู้ร่วมกันในการเรียนการสอนศิลปะ งานบางอย่างไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนทำเป็นงานเดี่ยวเสมอไป งานบางอย่างเราสามารถให้นักเรียนสร้างงาน และเรียนรู้ร่วมกันได้ เพื่อให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน เด็กเก่งคอยแนะนำเด็กอ่อน หรือรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง เป็นต้น ให้ผู้เรียนรู้จักความสามัคคี หรือบทบาทของตนเองในลักษณะของผู้นำ และผู้ตามที่ดี

ยอมรับคำวิจารณ์

ในการสร้างสร้งงานศิลปะ การวิพากษ์วิจารณ์งานเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนางานโดยเฉพาะ นักเรียนในระดับประถมศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้เขามีพื้นฐานในการยอมรับการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นการปลูกฝังพื้นฐานประชาธิปไตยให้แก่เขา

ร่วมประเมินงานเพื่อพัฒนา

การทำงานทุกอย่าง การประเมินผลงาน การตรวจสอบผลงานปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมที่ต้องทำทุกครั้งที่เราทำงานเสร็จ เพื่อจะได้ทราบผลการปฏิบัติงานนั้น ๆ ว่ามีความสำเร็จอยู่ในระดับใด มีคุณภาพมั่นใจได้มากน้อยเพียงใด มีส่วนใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ในการสร้างสร้งงานศิลปะก็เช่นกัน การร่วมกันประเมินผลงานนั้น เป็นผลดีต่อผู้สร้างงานจะได้ร่วมกันชี้จุดบกพร่อง และแก้ไขงานให้ดีขึ้นจนบรรลุถึงขั้นเป็นการพัฒนางานให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป

นำผลงานออกแสดง

การนำผลงานออกแสดงนี้ นอกจากการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในชั้นเรียน หรือในโรงเรียนตามปกติแล้วยังรวมถึงการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ในการเข้าร่วมประกวด และแข่งขันงานศิลปะในระดับต่าง ๆ ด้วย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความกล้าในการแสดงออกให้สังคมได้รับรู้ ได้เพิ่มเติมประสบการณ์ให้แก่ตัวเอง ตลอดจนวัด ประเมินตนเองว่าเรายืนอยู่ ณ จุดใด ต้องพัฒนาในส่วนใดเพิ่มเติมอีกต่อไป

วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนวิญญา สุชาติ

ด้วยทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษา (Arts Education)

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของวิญญา สุชาติ ครูต้นแบบ ได้ใช้แนวคิด CIPPA MODEL ของทศนา ขัมภณี แต่จะเพิ่มเป็น CIPPA ART MODEL เป็นกระบวนการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา ที่ประเมินความรู้ความสามารถจากสภาพจริงให้

ความสำคัญกับศักยภาพความสามารถ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคนแล้วนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ โดย ART ในแนวคิดทฤษฎี CIPPA ART MODEL มีความหมายดังนี้

A = Authentic Assessment การประเมินตามสภาพจริง เพราะวิชาศิลปะ ต้องประเมินตามกระบวนการและผลงานจริงอยู่แล้ว

R = Research คือ มีการวิจัย เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

T = Top คือการส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้านศิลปะเต็มตามศักยภาพ มีการบูรณาการและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศิลปะนิสัย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครุต้นแบบจึงได้เขียนกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ฝึกให้เด็กเรียน และวิเคราะห์ ดังนี้ คือใช้ระบบ SEMJA

S = Story คือใช้นิทาน เพลง เป็นตัวนำและพัฒนาผู้เรียน

E = Education คือ การศึกษา

A = Art คือ ให้เด็กวาดรูปตัวละครที่ชอบ และไม่ชอบหรือสิ่งที่ประทับใจในเนื้อหาบทาน

M = Motivation คือ แรงจูงใจ สร้างแรงจูงใจให้ทำความดี

J = Judgement คือ ตัดสิน ส่งเสริมทำความดี ตั้งทุนให้

A = Application คือ สร้างความดี ต่อจากนั้นนำผลงานมาประยุกต์ใช้ และมีการบันทึกความดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

ครูได้ใช้แนวคิด ความเชื่อ และค่านิยมแบบไทยมาเป็นสื่อกลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้สื่อกลางเป็นเรื่องราวจากนิทานพื้นบ้าน หรือประวัติศาสตร์ มาเล่าให้ฟังเป็นตอน ๆ แล้วให้นักเรียนตอบคำถาม ทำให้นักเรียนเกิดจินตนาการ ความสนุกสนาน ครูจึงนำเนื้อหา ความรู้ทางด้านศิลปะมาบูรณาการกับการเล่านิทาน คือนำนิทานมาเขียนภาพประกอบเป็นตอน ๆ เหมือนละครทีวี เพราะโดยธรรมชาติของเด็กส่วนใหญ่ชอบนิทาน ชอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เวลาให้ความรู้ต้องสอดแทรกกับตัวละครในเรื่องโดยเฉพาะตัวละครที่นักเรียนสนใจจะได้ผลมากกว่าการให้ความรู้โดยตรงกับนักเรียนเลย ผลที่ตามมานักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

การจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความสามารถ และศักยภาพด้านศิลปะของนักเรียน โดยแบ่งกลุ่มผลงานนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มเป็นอีกกระบวนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education) คือ

- ผลงานของเด็กที่ทำได้ในระดับดี
- ผลงานของเด็กที่ทำในระดับปานกลาง
- ผลงานของเด็กที่ทำไม่ค่อยได้

ครูคิดนวัตกรรมเพื่อใช้แก้ปัญหาเด็ก ในกลุ่มที่ 3 และพัฒนาเด็กกลุ่มที่ 1 และ 2 โดยเริ่มต้นดังนี้

ขั้นที่ 1 นำหลักสูตรวิชาศิลปศึกษามาวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา แยกกิจกรรม จุดประสงค์ และเนื้อหาออกมา วิเคราะห์โดยละเอียด นำหลักสูตรวิชาศิลปศึกษามาวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา แยกกิจกรรม จุดประสงค์และเนื้อหาออกมา จัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอน โดยเฉพาะเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาศิลปะ นำมาวิเคราะห์โดยละเอียด เพื่อหาแนวทางในการสร้างนวัตกรรมมาประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาศิลปะโดยแท้จริง

ขั้นที่ 2 การสร้างนวัตกรรม นวัตกรรมที่เลือกมาแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กคือ แบบฝึกทักษะพื้นฐาน
การเขียนภาพ 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เรื่องเส้น

ชุดที่ 2 เรื่องเส้น

ชุดที่ 3 เรื่องการเขียนภาพง่าย

การจัดรูปแบบกระบวนการสอนที่เป็นนวัตกรรมแบบฝึกทักษะพื้นฐานการเขียนเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถ
เชื่อมโยงกับการพัฒนานักเรียนกลุ่มต่างๆผ่านแนวคิดและกระบวนการเรียนการสอนนี้ให้สามารถมองและ
สร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยหลักการความรู้ความคิดที่สร้างความสมดุลในการรับรู้และสร้างสรรค์สุนทรียศาสตร์
ไปพร้อมๆกัน สอดคล้องกับแนวคิดในทฤษฎีพหุศิลป์ศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts
Education) แนวคิดและกระบวนการเรียนการสอนนี้ มองและสร้างสรรค์ศิลปะด้วยหลักการความรู้ความคิด
สร้างความสมดุลในการรับรู้และสร้างสรรค์ระหว่างสุนทรียศาสตร์ ศิลปะสร้างสรรค์ และศิลปะวิจารณ์

4.มณูญ คล้อยวงศ์

ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถม ประจำปีการศึกษา 2544

มณูญ คล้อยวงศ์ อายุ 46 ปี จบการศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาเอกคณิตศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
หมู่บ้านจอมบึง ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 25 ปี ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับประถมศึกษา โรงเรียน
วัดประเสริฐราชวรวิหารรังสรรค์วิทยา จังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงาน
ทางวิชาการได้นำรูปแบบการสอนแบบโครงสร้างประสบการณ์ซึ่งมีลำดับขั้นตอนคือสร้างประสบการณ์
รูปธรรม ดึงความรู้ของผู้เรียนออกมา ให้ข้อมูลย้อนกลับ และสรุปเป็นกฎเกณฑ์ มาทดลองใช้ และพยายาม
ปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับวิชาที่ตนเองสอน โดยได้รับความช่วยเหลือ แนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและครู
ต้นแบบ จากนั้นปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนขึ้นมาใหม่ โดยจัดลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ เรียนรู้หลักการ ผ่านการ
ไตร่ตรอง ทดลอง วางแผน และนำแกนความรู้มาสร้างสรรค์ ความสำเร็จในวิชาชีพครู เกิดจากการพัฒนา
ตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำรา สื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจากนี้ยัง
เข้าร่วมประชุมอบรมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู
ให้มีความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากการสัมภาษณ์และเอกสาร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของนายมณูญ คล้อยวงศ์
สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พุทธศักราช 2542 ครูต้นแบบได้นำรูปแบบการสอนแบบโครงสร้างประสบการณ์ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนคือ
สร้างประสบการณ์รูปธรรม ดึงความรู้ของผู้เรียนออกมา ให้ข้อมูลย้อนกลับ และสรุปเป็นกฎเกณฑ์มาทดลอง
ใช้ โดยพยายามปรับปรุง และแก้ไขให้สอดคล้องกับวิชาที่ครูสอน จากนั้นได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนขึ้นมา
ใหม่ คือรูปแบบการสอนแบบโครงสร้างประสบการณ์ใหม่ เพื่อให้ใช้เวลาที่กะทัดรัดและดำเนินกิจกรรมได้
รวดเร็วขึ้น ครูได้ทดลองนำไปใช้กับผู้เรียน ปรากฏผลที่ดีมาก หากเปรียบเทียบกับการสอนในลักษณะเดิมคือ
สร้างประสบการณ์รูปธรรมดึงความรู้ของผู้เรียนออกมา ให้ข้อมูลย้อนกลับ และสรุปเป็นกฎเกณฑ์มา
ทดลองใช้ ปรากฏว่าผลที่ผู้เรียนได้รับไม่แตกต่างกัน ต่างกันเพียงกระบวนการที่ได้มาของความรู้เท่านั้น

จึงได้ใช้รูปแบบการสอนแบบโครงสร้างประสบการณ์ใหม่ ที่เป็นรูปแบบการสอนของตนเองจัดกระบวนการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) เรียนรู้หลักการ
- 2) ผ่านการไตร่ตรอง
- 3) ทดลอง วางแผน
- 4) นำแก่นความรู้มาสร้างสรรค์

1. ขั้นเรียนรู้หลัก

เป็นกิจกรรมที่จัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นคว้า หาคำตอบด้วยตนเอง จากตัวอย่างของจริง จากประสบการณ์ หรือเรื่องราวที่กำหนดให้ โดยร่วมอภิปรายหาหลักการของเรื่องที่กำลังจะศึกษา เช่น นักเรียนร่วมกันศึกษาหาหลักการของการพิมพ์ภาพโดยใช้เชือกหรือด้าย ว่ามีหลักการอย่างไร บันทึกผลการศึกษาแล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ของตนเองเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อนแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

2. ขั้นการไตร่ตรอง

ผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่ได้รับและปรับปรุงมาแล้ว ร่วมกันพิจารณาคิดค้นหาแนวทางจากตัวอย่างของจริง ประสบการณ์ หรือเรื่องที่ได้อภิปราย โดยนำสิ่งที่ค้นพบหรือหลักการมาวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบท การปฏิบัติงานของตนเอง เช่น นักเรียนร่วมกันคิดหาแนวทางการพิมพ์ภาพโดยใช้เชือกหรือด้าย หาแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน วิเคราะห์รายละเอียดของการปฏิบัติงาน เช่น

- วิเคราะห์งานว่าต้องทำอะไรบ้าง
- ลำดับขั้นตอนการกระทำอย่างไร
- มีเทคนิคในการปฏิบัติอย่างไร
- จะเตรียมการการปฏิบัติอย่างไรบ้าง

3. ขั้นทดลอง วางแผน

ผู้เรียนนำผลที่ได้ศึกษามากำหนดแนวการปฏิบัติ หรือวางแผนการปฏิบัติงานของตน เช่น นักเรียนออกแบบวางแผนการพิมพ์ภาพโดยใช้เชือกหรือด้าย เช่น

วิเคราะห์งาน

- เตรียมวัสดุ
- ออกแบบ
- พิมพ์ตกแต่ง

จัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ

- เตรียมวัสดุ
- ออกแบบ
- พิมพ์
- ตกแต่ง
- เลือกวัสดุที่ใช้ให้ตรงตามต้องการ
- ปฏิบัติการพิมพ์แบบ
- เลือกวัสดุที่ใช้ให้ตรงตามต้องการ
- ปฏิบัติการพิมพ์แบบ

เทคนิคการปฏิบัติงานที่ควรใช้

- การวางเชือก
- การใช้สี
- การพิมพ์
- ตกแต่ง

การเตรียมสื่อ / อุปกรณ์

- กระดาษพิมพ์
- เชือก
- สี
- รูปแบบที่ใช้
- วัสดุตกแต่ง

4. ชี้นำแก่นความรู้มาสร้างสรรค์

ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าและวางแผนมาปฏิบัติงาน และสร้างสรรค์ชิ้นงานของตน เช่น นักเรียนปฏิบัติการพิมพ์ภาพโดยใช้เชือกหรือด้าย ตามแนวคิดของตนเองและตามที่ได้วางแผนการปฏิบัติการไว้

ครูผู้สอนให้ความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้คือการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บังเกิดผลดีควรพัฒนาควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยเพราะการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้เต็มความสามารถ แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ดำเนินการดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน

ห้องเรียนถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นของการจัด ครูได้จัดตกแต่งห้องเรียนให้มีความสะอาด สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ทาสีห้องเรียน ลงพื้นขัดมัน ประดับตกแต่งห้องเรียนรวบรวมผลงานภาพเขียนที่เกิดขึ้นจากผู้สอน และผู้เรียนร่วมกันนำมาจัดประดับบนฝาผนังห้องเรียน สร้างเป็นตำรารูปภาพ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า ค้นหาหลักการและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานตามความสนใจของตนเอง จัดแบ่งพื้นที่ห้องเรียนออกเป็นมุมต่าง ๆ ได้แก่ มุมแสดง ผลงานของผู้เรียน มุมเอกสารตำราสำหรับค้นคว้า มุมวัสดุอุปกรณ์การเขียนภาพ และมุมปฏิบัติกิจกรรม วับริกรแก่ผู้เรียน ช่วยเพิ่มความสะดวกสบาย จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการเขียนภาพ เช่น โต๊ะสำหรับการเขียนภาพ กระดาษรองเขียนภาพให้กับผู้เรียนได้ใช้ปฏิบัติกิจกรรม และสร้างงานอย่างมีคุณค่า

2. สิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน

ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า ดำเนินการนำมาใช้โดยปรับแต่งสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน ให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติวิชาศิลปศึกษา เช่น จัดทำสวนหย่อม จัดห้องเรียนธรรมชาติ มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งศึกษา และเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเอง จากนั้นวางแผนปรับปรุงห้องสมุดและจัดตกแต่งมุมต่าง ๆ ได้แก่ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมห้องสมุด จัดทำป้ายนิเทศแสดงผลงานของผู้เรียน จัดมุมสบาย จัดมุมนักวาดน้อย ให้ผู้เรียนได้ใช้บริการ ชักนำให้เห็นประโยชน์และการแสดงความสามารถของตนเอง

3. สิ่งแวดล้อมในชุมชน

จัดเป็นประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้รับนอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ผู้เรียนสามารถผ่านประสบการณ์สัมผัสหลายด้าน และเชื่อมโยงประสบการณ์ตรงกับความรูสึกที่ได้รับในห้องเรียน ทำให้เกิดการนำทรัพยากรที่เหมาะสมมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การสอนวิชาศิลปะศึกษาเรื่องการเขียนภาพทิวทัศน์ โดยนำผู้เรียนสู่ธรรมชาติภายนอก ให้ผู้เรียนเลือกสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมนำมาดัดแปลงปรับแต่งแก้ไข ให้เข้ากับความต้องการของตน จากนั้นสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมในท้องถิ่น รู้จักคุณค่าของท้องถิ่นตัวเองที่อาศัยอยู่ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดพัฒนาการรอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

วิเคราะห์การบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนของมัญญ คล้อยวงศ์ ด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของมัญญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบครูได้ใช้แนวคิดกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีเทคนิค โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับบทเรียนที่ไว้สวดที่มีในท้องถิ่น หรือผลิตภัณท์ในท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเอง ในบางส่วนได้รับความอนุเคราะห์ทางด้านสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะจากแหล่งการเรียนรู้วิทยากรท้องถิ่น ครูใช้วิธีการเชิญวิทยากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้และแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยมีนักเรียนช่วยผลิต ร่วมใช้และพัฒนาด้วยวัสดุที่หลากหลายในท้องถิ่นจากสื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

อีกทั้งนอกเหนือจากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนและในโรงเรียนแล้วครูยังมีการจัดแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนซึ่งนับเป็นประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้รับนอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ผู้เรียนสามารถผ่านประสบการณ์สัมผัสหลายด้าน และเชื่อมโยงประสบการณ์ตรงกับความรูสึกที่ได้รับในห้องเรียน ทำให้เกิดการนำทรัพยากรที่เหมาะสมมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การสอนวิชาศิลปะศึกษาเรื่องการเขียนภาพทิวทัศน์ โดยนำผู้เรียนสู่ธรรมชาติภายนอก ให้ผู้เรียนเลือกสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมนำมาดัดแปลงปรับแต่งแก้ไข ให้เข้ากับความต้องการของตน จากนั้นสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมในท้องถิ่น มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิชาศิลปะศึกษา โดยจัดบรรยากาศในห้องศิลปะให้น่าสนใจ มีสื่อที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเน้นในเรื่องเกณฑ์มาตรฐาน เรื่องความสะอาด ระเบียบร้อย รมรื่น อากาศและแสงสว่าง จัดผลงานแสดงให้นักเรียนกันควา โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งห้องเรียน เพื่อเสริมบรรยากาศทางศิลปะตลอดเวลา โดยการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังได้แนะนำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ที่มองข้ามกันไป เช่น ป้ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ที่ติดโชว์ข้างทาง และจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการเขียนตัวอักษรเป็นแนวคิดที่ไม่ยึดติดกับความคิดเดิมที่การเรียนการสอนต้องถูกจำกัดเฉพาะในห้องเรียนที่น่าเบื่อไม่มีการสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในห้อง หรือการให้นักเรียนได้เปลี่ยนบรรยากาศ ในส่วนกระบวนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education) ในลักษณะจัดกระบวนการสอนเป็นรายบุคคลโดยยึดหลักทุกคนมีความแตกต่างกัน ไม่เท่าเทียมกันในทุกๆด้าน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเดียวกันกับนักเรียนทุกคนในห้องให้รับรู้เท่ากันย่อมเป็นไปได้ยาก ครูจึงให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนและได้แบ่งนักเรียนออกเป็น กลุ่มๆ เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจในการทำงานและส่งเสริมนักเรียนแต่ละคนให้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนในแต่ละด้าน เป็นผลให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งทำให้ครูได้พบศักยภาพที่ซ่อนเร้นในตัวนักเรียนจนนักเรียนหลายคนสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะนำเสนอผลงานต่อสาธารณชนได้อย่างมั่นใจ หากวิเคราะห์ตามแนวคิดดังกล่าวแล้วเป็นการเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts) กับการใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดและทฤษฎีศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education) เป็นแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการศิลปะ 4 แขน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะสร้างสรรค์ ครูเชื่อว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะทั้ง 4 แขนนี้ จะเป็นฐานข้อมูลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและความซาบซึ้งในศิลปะ และเป็นแนวทางให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี การจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปะทั้ง 4 แขนนี้ ครูได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบเชื่อมโยงประสบการณ์ทั้ง 4 แขนเข้าด้วยกันซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครูได้บูรณาการการสอนศิลปะโดยสอดแทรกไว้ในเนื้อหาและหลักสูตรการสอนศิลปศึกษา

5.สรุป สื่อสูงเนิน

ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2544

สุรัช สื่อสูงเนิน อายุ 41 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศิลปศึกษา จากวิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 25 ปี ระดับชั้นที่ทำการสอน ระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดโคกสูง จังหวัดลพบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงานทางวิชาการ จัดทำแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ เป็นวิทยากร บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเบิ่ง โคนสูง บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเบิ่งโคนสูง สร้างเครื่องมือวิจัย การใช้แม่แบบในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม ได้รับเลือกจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ให้ลงทะเบียนเป็นนักวิจัยแห่งชาติ นักเรียนชั้นประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี ผลงานที่สร้างชื่อเสียง นักเรียนสมาชิกชุมนุมศิลปะเด็กได้รับคัดเลือกจากแฟ้มสะสมผลงานศิลปะ ผลการเรียนรู้เป็นนักเรียนพระราชทาน รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 2 คน ครูสอนศิลปะตัวอย่าง ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ บุคคลดีเด่นประเภทข้าราชการ รางวัล Teacher Awards 2544 และครูต้นแบบ 2544

รูปแบบ และขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากการสัมภาษณ์และเอกสาร

แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษาของสุรัช สื่อสูงเนิน สามารถนำมาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

ในการจัดการเรียนการสอนของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ครูต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถทางวิชาการ ครูต้นแบบได้คิดค้นนวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษามากที่สุดคือ กิจกรรมศิลปะ 5 นวัตกรรม การสอนศิลปศึกษา เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนโดยยึดเด็กเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อกลางเพื่อบูรณาการกับกิจกรรมในวิชาอื่นๆและพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ

โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายวิธี เพื่อให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาคนได้จริง พัฒนาสมองซีกขวาหรือที่นักวิจัยเรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หากคนเราได้พัฒนาสมองทั้งสองซีกโดยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้บุคคลนั้นมีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ คือพัฒนาทั้งไอคิวและอีคิว จะนำมาซึ่งคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นความต้องการของสังคมไทยและของโลก

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน 5 นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษา

1. นวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบหลักวิชา
2. นวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา โดยการใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการระบายสี

เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

3. นวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบเชิงแบบแผน (DBAE) เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
4. การจัดการเรียนการสอนแบบพหุศิลปศึกษา เชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE)
5. การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะ

วิธีการนำไปใช้

การเลือกใช้รูปแบบทั้ง 5 นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษา ครูต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับเด็กหมายถึงครูอาจแบ่งเด็กตามความสามารถออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มที่มีความสามารถปานกลาง และกลุ่มที่มีความสามารถน้อย

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ อาจใช้นวัตกรรมแบบที่ 3,4, หรือ 5 ในการจัดการเรียนการสอน

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถปานกลาง อาจใช้นวัตกรรมแบบที่ 2,3,4 หรืออาจใช้แบบที่ 5 เมื่อเด็กมีพัฒนาการดีขึ้น ในการจัดการเรียนการสอน

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถน้อย อาจใช้นวัตกรรมแบบที่ 1,2 หรือ 3,4 เมื่อเด็กมีพัฒนาการดีขึ้น ในการจัดการเรียนการสอน

การจัดกระบวนการเรียนการสอน 5 นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษามีขั้นตอนดังนี้

การจัดการเรียนการสอนเชิงแบบแผน DBAE (Discipline-Based Arts Education)

เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาเชิงแบบแผน ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลป์สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ ศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างมีหลัก และเด็กสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ กระบวนการเรียนการสอน ให้เด็กได้รับประสบการณ์ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะสร้างสรรค์ ตัวอย่างขั้นตอนการสอนแบบ DBAE สอนเรื่อง “การทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ่งโคกสูง จ.ลพบุรี”

ต้องเขียนจุดประสงค์ให้ครบทั้ง 4 แกน คือ

1. รู้ความเป็นมาของการทอผ้า (ประวัติ)
2. ชื่นชมความงามของลายผ้าขาวม้า(สุนทรียศาสตร์)
3. ให้ฝึกวิจารณ์เสนอความคิดเห็นทางด้านศิลปะ (วิจารณ์)
4. ให้ฝึกปฏิบัติ และออกแบบลวดลาย (ศิลปะสร้างสรรค์ / ปฏิบัติ)

ให้ความรู้โดยเอกสาร หรือค้นหาความรู้จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นว่า การทอผ้ามีประวัติความเป็นมาอย่างไรให้พิจารณา โดยการบรรยาย การวิเคราะห์ การตีความ ตามวุฒิภาวะของเด็กใช้สื่อเสริมอาจไปดูของจริง แล้วนำมาลงมือปฏิบัติกิจกรรมเช่น ประเพณีทอผ้า โดยการระบายสีซึ่งวิเคราะห์จาก กลุ่มสี ลวดลายผ้าขาวม้า อาจกำหนดเรื่องขึ้นมาใหม่ เช่น อาจกำหนดให้วาดภาพเรื่อง พืชพันธุ์พื้นบ้านไทยเบ็งก็ได้ หรือพัฒนางานเป็นรูปแบบใหม่ตามความคิดของเด็กเอง ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจารณ์หรือบรรยายเอกลักษณ์เฉพาะตัวของลวดลายผ้าขาวม้าของชาวโคกสูงโดยใช้หลักทางสุนทรียศาสตร์ เช่น นิยมออกแบบซ้ำลายเดิมๆ ลวดลายที่ชาวบ้านเรียก ได้แก่ ผ้าขาวตาราย ตาหมู ตาสองลอน ตาขาวตาดำ กลุ่มสีแบบเดิมที่เคยทำ ได้แก่ กลุ่มสีสดๆ เช่น สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน สีดำ สีขาว เป็นต้น อาจเป็นเพราะสีเหล่านี้ทำให้ดูสวยงามสดใสและดูไม่เห็นความเบื่อ นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ สังเกตและดูลักษณะสีของผ้าทอที่สดใส บันทึกและนำกลุ่มสีของผ้าขาวม้ามาประยุกต์ใช้ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย อาจเป็นงานการเขียนภาพระบายสี หรืองานออกแบบอื่นๆแล้วนำเสนอกระบวนการการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี รวมไปถึงการสังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัว จะเป็นประสบการณ์และความรู้สึกสัมผัสด้านการมองเห็นของนักเรียนสามารถนำมาเป็นรูปแบบในการเขียนภาพระบายสี ผสมกับใช้จินตนาการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นใหม่ ทำให้ได้ผลงานศิลปะที่แปลกใหม่และน่าสนใจ

กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. เรียนรู้โดยมีส่วนร่วม อภิปรายกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสรุป และร่วมกันนำเสนอ
2. เรียนรู้โดยการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งครูและนักเรียน โดยใช้ 5 นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษา
3. เรียนรู้จากประสบการณ์เดิม เชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่
4. เรียนรู้จากประเด็นคำถามจากครู ตนเอง กลุ่มเพื่อนนักเรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบพหุศิลปศึกษา เชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE / Thai Wisdom Arts

การจัดการเรียนการสอนแบบพหุศิลปศึกษา สามารถเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาไทยทั้งที่สืบทอดมาจากอดีต ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาร่วมสมัย สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

ขั้นตอน กิจกรรมสำคัญของงาน

จัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจ แสวงหาประสบการณ์ตรง สร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนา

สู่การสร้างสรรค กิจกรรมพหุศิลปศึกษา(Arts Education) สามารถสร้างสรรค์ในเชิงบูรณาการสื่อการ แสดงออกทัศนศิลป์ การแสดง ดนตรี หรือวิชาอื่นๆ เข้าด้วยกัน หรือบูรณาการสื่อที่หลากหลาย เช่น งาน ศิลปะสร้างสรรค์โดยสื่อผสม การแสดงออกโดยใช้สื่อร่างกาย หรือระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ไทยกับสากล หรือ บูรณาการกับกิจกรรมอื่นที่หลากหลายตัวอย่างการจัดการเรียนการสอน “การละเล่นของไทยเบ็งโคกสูง”

1. ให้แต่ละกลุ่มแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตนเองเกี่ยวกับการละเล่น จากบุคคล ในรูปแบบการพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ จากปราชญ์พื้นบ้าน พระสงฆ์ ผู้เฒ่า ศิลปิน ช่างพื้นบ้าน ผู้ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ หรือจากเอกสารและบันทึกต่างๆ จากสมุดข่อย เป็นการเดินทางไปสู่แหล่งข้อมูลโดยตรง สามารถสัมผัสและเรียนรู้ภูมิปัญญาได้ทุกด้าน

2. นำเสนอโดยหลากหลายรูปแบบ สร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะจากข้อมูลที่ได้มา โดยการเขียนภาพ ระบายสี กลุ่มสีจากวิเคราะห์จาก ลวดลายสีของผ้าทอในท้องถิ่นโคกสูง เขียนภาพเป็นเรื่องราว โดยแนวคิด ของเด็กเอง

3. นำเสนอผลงานของตนเอง โดยการบอกกระบวนการสร้างสรรค์งานตั้งแต่ การศึกษาข้อมูล แหล่งความรู้ กระบวนการสร้างสรรค์ การวิเคราะห์สิ่งที่ใช้สร้างงาน และร่วมประเมินผลงาน ทั้งกระบวนการและผลงานสำเร็จ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ นับว่าเป็นหัวใจสำคัญ ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อระบบการศึกษาตระหนักถึงความแตกต่าง และสามารถตอบสนองเด็กแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษที่เหนือกว่าเด็กในวัยเดียวกัน กลุ่มผู้เรียนเหล่านี้มีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 วรรคสี่ว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น”

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

นักเรียนที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ด้านดนตรี กีฬา และความสามารถทางวิชาการ ในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขา อย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับ นักเรียนที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน ครูได้เห็นความสำคัญของนักเรียนกลุ่มนี้ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะหรือด้านใดก็ตาม ครูได้จัดกิจกรรมพิเศษที่มากกว่านักเรียนคนอื่นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและแก้ปัญหาเพื่อไม่ให้เขาเกิดความเบื่อหน่ายกับกิจกรรมที่ครูจัดกระบวนการสอนให้กับนักเรียนในกลุ่มปกติ เพราะนักเรียนกลุ่มนี้มีความพิเศษในการรับรู้และเรียนรู้เรื่องราวที่ตนเองมีความสามารถได้เร็ว โครงการที่ครูได้วางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับนักเรียนกลุ่มนี้เรียกว่ากิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะโดยจัดตั้งชุมนุมศิลปะเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้านศิลปะให้เต็มตามศักยภาพ ให้กิจกรรมเพิ่มมากขึ้น จัดหาสื่อที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อสนองส่งเสริมการแสดงออก ส่งเสริมให้ส่งผลงานภาพวาดเข้าร่วมกิจกรรมการประกวดวาดภาพกับหน่วยงานที่จัดเวทีการประกวด โดยจัดให้มีโครงการชมรมศิลปะเด็กและเยาวชนขึ้น โครงการดังกล่าวเป็นเทคนิควิธีการที่นำมาพัฒนาผู้เรียนที่ร่วมกลุ่มสนใจด้านศิลปะ มาเรียนรู้เสริม ทั้งฝึกทักษะให้ชำนาญและซ่อมเสริมกับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนา ด้านศิลปะ การจัดการชมรมจะฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำทั้งสิ้น เช่น กำหนดหลักสูตรที่ต้องการเรียน เวลาเรียน ครูมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ นำผลงานที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานจนแล้วเสร็จมาวัดผลและประเมินผลงาน เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ในเชิงรายงานความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ย่อมทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางที่ตนถนัดและสนใจ การวัดผลและประเมินผล เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ครูศิลปะควรได้ฝึก การสร้างเครื่องมือ ฝึกวิจารณ์เครื่องมือที่ผู้อื่นสร้างแล้วทดลองนำไปใช้ พร้อมพิจารณาหาข้อปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเครื่องมือ เช่น แบบประเมินผลงาน แบบสังเกตพฤติกรรม กระบวนการกลุ่มรายบุคคล

วิเคราะห์การบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนของสุรัชย์ เสือสูงเนิน

ด้วยทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของสุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบ ครูได้นำทฤษฎีพหุศิลปศึกษามาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 นวัตกรรมการสอนศิลปศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education) โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ ศิลปะสร้างสรรค์ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เช่นการสอนเรื่อง “การทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้งโคกสูง จ.ลพบุรี” ให้ความรู้โดยเอกสาร หรือค้นหาความรู้จากแหล่งความรู้ในห้องเรียนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ให้ฝึกวิจารณ์ โดยการบรรยาย การวิเคราะห์ การตีความ ตามวุฒิภาวะของเด็ก ใช้สื่อเสริม แล้วนำมาลงมือปฏิบัติกิจกรรม ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจารณ์หรือบรรยายโดยใช้หลักทางสุนทรียศาสตร์ นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ สังเกตแล้วจึงนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายอาจเป็นงานการเขียนภาพระบายสีหรืองานออกแบบอื่นๆ จะพบว่ากิจกรรมการศึกษาการทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้งนี้ครูผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างบูรณาการจากแกนทั้ง 4 ได้แก่ การเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้ง และการทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้ง การวิเคราะห์วิจารณ์ และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของศิลปะการทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้ง นอกจากนี้ยังสามารถนำไปบูรณาการความรู้ระหว่างศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ศิลปะประดิษฐ์จากกิจกรรมการทอผ้าขาวม้าของชาวไทยเบิ้ง กิจกรรมจัดเพลงประกอบจากวิชาดนตรี กิจกรรมการแสดงเชิงการทอผ้าขาวม้าจากวิชานาฏศิลป์ กิจกรรมสร้างโรงละคร ซึ่งเป็นแนวทางตามรูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์และบูรณาการศิลปะ เป็นกระบวนการการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี รวมไปถึงการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว จะเป็นประสบการณ์และความรู้สึกสัมผัสด้านการมองเห็นของนักเรียน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อกลางเพื่อบูรณาการกับกิจกรรมในวิชาอื่นๆ เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายวิธี เพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาคนได้จริง พัฒนาสมองซีกขวาหรือที่นักวิจัยเรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หากคนเราได้พัฒนาสมองทั้งสองซีกโดยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้นักคนนั้นมีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ คือพัฒนาทั้งไอคิวและอีคิว จะนำมาซึ่งคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นความต้องการของสังคมไทยและของโลก

ครูได้ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนในกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแนวคิดพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education) โดยมีโครงการที่ครูได้วางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับนักเรียนกลุ่มนี้ เรียกว่ากิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะ โดยจัดตั้งชุมนุมศิลปะเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกด้านศิลปะให้เต็มตามศักยภาพ จัดหาสื่อที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อสนองส่งเสริมการแสดงออก ส่งเสริมให้ส่งผลงานภาพวาดเข้าร่วมกิจกรรมการประกวดวาดภาพ โดยจัดให้มีโครงการชมรมศิลปะเด็กและเยาวชนขึ้น โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบต่างๆ นำมาพัฒนาผู้เรียน

ที่ร่วมกลุ่มสนใจด้านศิลปะ มาเรียนรู้ และฝึกทักษะให้ชำนาญ ซ้อมเสริมกับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาความคิด และทักษะด้านศิลปะ

การจัดกระบวนการสอนเป็นรายบุคคลโดยยึดหลักทุกคนในโลกมีความแตกต่างกัน ไม่เท่าเทียมกัน ในทุกๆด้าน การเลือกใช้รูปแบบทั้ง 5 นวัตกรรมการสอนศิลปะศึกษา ครูต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับเด็กหมายถึง ครูอาจแบ่งเด็กตามความสามารถออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ

กลุ่มที่มีความสามารถปานกลาง

กลุ่มที่มีความสามารถน้อย

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษใช้นวัตกรรมนวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาแบบเชิงแบบแผน ศิลปะศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย และการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะ

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถปานกลาง ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาโดยการใช้แบบฝึกทักษะกระบวนการระบายสีเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาแบบเชิงแบบแผน ศิลปะศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย และการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะ

เด็กกลุ่มที่มีความสามารถน้อยใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาแบบหลักวิชา แบบฝึกทักษะกระบวนการระบายสีเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ หรือศิลปะศึกษาแบบเชิงแบบแผน และศิลปะศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย เป็นการจัดกระบวนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีพหุศิลปะศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพ และนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544 จำนวน 5 ท่าน ที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)

1.1 ปรีพจน์ กรรณิกา ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนวัดคูยาง ต.โนนเมือง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

1.2 อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2542 โรงเรียนสุพรรณภูมิ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

1.3 วิญญา สุชาติ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดนิลาราม ต.บ้านยาง อ.วิเศษ จ.สุราษฎร์ธานี

1.4 มนูญ คล้อยวงศ์ ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 เรือนวัดประเสริฐราษฎร์รังสรรค์วิทยา ต.หนองกลางนา อ.เมือง จ.ราชบุรี

1.5 สุรัชย์ เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา
ประจำปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดโคกสูง ต.โคกสูง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาระบุรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) กับการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544 ทำให้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆที่น่าสนใจ และสามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างในกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตามจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้คือ

ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา ที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 – 2544

สรุปรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี พหุศิลปศึกษา (Arts Education) ของครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

1. ปรีพจน์ กรรณิกา ครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของปรีพจน์ กรรณิกา ครุต้นแบบ พบว่าได้มีรูปแบบนวัตกรรม
การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบ คิดก่อนทำแล้วนำมาจัดคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุ
ศิลปศึกษา (Arts Education) ดังนี้

- 1.1.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.1.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.1.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)
- 1.1.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

2. อภิชาติ ประทุมพันธ์ ครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2542

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของอภิชาติ ประทุมพันธ์ พบว่าได้มีรูปแบบนวัตกรรมการจัด
กระบวนการเรียนการสอนแบบนวัตกรรม 9 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education)
ดังนี้

- 1.2.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.2.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.2.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.2.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

3. วิญญา สุชาติ ครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2543

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของวิญญา สุชาติ พบว่าได้มีรูปแบบนวัตกรรมการจัดกระบวนการ
เรียนการสอนแบบ CIPPA ART MODEL ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ดังนี้

- 1.3.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.3.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.3.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.3.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

4. มนูญ คล้อยวงศ์ ครุต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถม ประจำปีการศึกษา 2544

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของมนูญ คล้อยวงศ์ พบว่าได้มีรูปแบบนวัตกรรมการจัดกระบวนการ
เรียนการสอนแบบรูปแบบโครงสร้างประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) ดังนี้

- 1.4.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)
- 1.4.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)
- 1.4.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)
- 1.4.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education)

5.สรุปชัย เสือสูงเนิน ครูต้นแบบสาขาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษา 2544
จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ การสอนของสรุปชัย เสือสูงเนิน พบว่าได้มีรูปแบบนวัตกรรมการจัด
กระบวนการเรียนการสอนแบบกิจกรรมศิลปะ 5 นวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) ดังนี้

1.5.1 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based Arts Education)

1.5.2 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

1.5.3 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

1.5.4 ทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบทุกท่านเป็นรูปแบบหรือนวัตกรรมเฉพาะตัวซึ่งเกิด
จากสภาพแวดล้อม ความแตกต่างของสภาพชุมชน สังคม และท้องถิ่นที่ครูสามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน
กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) ที่
บูรณาการแนวคิดและการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยเลือกสรรสื่อแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสื่อแสดงออก
ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นสื่อสี สื่อวัสดุ สื่อร่างกาย สื่อเสียง สื่อภาษา เป็นการแสดงออกจากสภาพการรู้คิด
และจินตภาพหรือสะท้อนสุนทรีย์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม

การจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูต้นแบบมีวิธีการที่หลากหลาย และความหลากหลายของ
รูปแบบการสอนนี้เป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงความต่างกันในแต่ละ
บุคคล โรงเรียน และท้องถิ่น การจัดกระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบได้รับอิทธิพลจากการปฏิรูป
การศึกษา และอีกหลายรูปแบบเกิดจากปัญหา สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ครูต้นแบบต้องคิดค้น
รูปแบบการสอนขึ้นมาเองเพื่อแก้ปัญหา เช่นความขาดแคลนด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับวิชาศิลปศึกษาของผู้ปกครอง และชุมชน

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มรูปแบบการสอนของครูต้นแบบทางด้านศิลปศึกษานั้นผู้วิจัยพิจารณาจาก
รูปแบบการสอนของครูต้นแบบทางด้านศิลปศึกษาทั้ง 5 ท่าน โดยวิเคราะห์จากองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้แก่
แนวคิดในการสอน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล
พบว่าครูต้นแบบทุกท่านได้จัดกระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts
Education) แต่เป็นลักษณะที่บูรณาการหลายๆเข้าไว้ด้วยกัน เพียงแต่บางท่านอาจจะไม่ทราบว่าการจัดการ
เรียนการสอนในปัจจุบันของท่านเป็นการสอนในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts
Education) ซึ่งในสภาพความเป็นจริงครูต้นแบบมิได้ยึดถือแนวคิดตามแบบทฤษฎีการสอนพหุศิลปศึกษา
(Arts Education) เป็นหลักแต่นวัตกรรมการสอนแบบต่างๆที่ครูแต่ละท่านใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการ
สอนเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา (Arts Education) การสอนที่เน้น
รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการศิลปะ 4 แกน คือ

ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะสร้างสรรค์ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะทั้ง 4 แกน
นี้ จะเป็นฐานข้อมูลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและความซาบซึ้งในศิลปะ และเป็นแนวทางให้เกิดความคิด
สร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย การเรียนรู้ศิลปะทั้ง 4 แกนเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง
ประสบการณ์ทั้ง 4 แกนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE.Discipline-Based

Arts Education) ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงการบูรณาการศิลปะ 4 แขน แต่รวมไปถึงการบูรณาการความรู้ทางศิลปะต่างประเภทกันเช่น ทัศนศิลป์ ดนตรี ศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ด้วย

รูปแบบการสอนของครูต้นแบบที่ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้โดยศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับสื่อการเรียนรู้ท้องถิ่นรวมไปถึงวัสดุท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากนี้ ยังได้บูรณาการวิธีการสอนหลากหลายผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นวิธีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (TWAE.Thai Wisdom Arts Education)

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่ (PMAE.Post-Modern Arts Education) ครูต้นแบบ มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในวิชาศิลปศึกษา โดยจัดบรรยากาศในห้องศิลปะให้น่าสนใจ มีสื่อที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเน้นในเรื่องเกณฑ์มาตรฐาน เรื่องความสะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น อากาศและแสงสว่าง จัดผลงานแสดงให้นักเรียนค้นคว้า โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งห้องเรียน เพื่อเสริมบรรยากาศทางศิลปะตลอดเวลา โดยการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนรับผิดชอบโดยเฉพาะ จนสามารถสร้างนักเรียนที่มีความสามารถด้านการจัดตกแต่งได้ นอกจากนี้ยังได้นำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนตลอด โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ที่มองข้ามกันไป เช่น ป้ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ที่ติดโซ่ข้างทาง และจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการเขียนตัวอักษรซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนแบบใหม่

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนครูต้นแบบได้ใช้แนวคิดประเมินความรู้ความสามารถจากสภาพจริง ให้ความสำคัญกับศักยภาพความสามารถ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคนแล้วนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการสอนศิลปศึกษา ซึ่งต่อมาได้พัฒนารูปแบบ และแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูต้นแบบ ปรับไปตามกิจกรรมและสถานการณ์ สอดแทรกในการวางแผนและจัดทำแผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ เอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ และสื่อการสอน จึงกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงพหุปัญญา (MIAE.Multiple-Intelligences Arts Education)

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนครูต้นแบบใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ (GCAE.Gifted Child Arts Education) นำมาพัฒนากิจกรรมด้านการเรียนการสอนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะโดยจัดทำเป็นโครงการ ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเช่น โครงการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษา โครงการนิทรรศการศิลปะ โครงการชมรมศิลปะเด็กและเยาวชน บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ และมีส่วนสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ถ้าเด็กได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้ที่ถูกวิธี รวมทั้งเด็กได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเติบโตเต็มศักยภาพ อันจะเป็นพื้นฐานการพัฒนาสู่คุณค่าแห่งมนุษย์ที่สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมการสอนที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของครูต้นแบบเป็นวิธีการสอนที่คิดค้นขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ชุมชนแต่ละท้องถิ่น ซึ่งหากผู้สนใจนำไปใช้สามารถประยุกต์ให้เป็นนวัตกรรมทางเลือกใหม่ที่หลากหลาย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครูในยุคแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้ แต่การนำเสนอแนวคิดใหม่เพื่อปรับวิธีการสอนของครูแต่ละคนเป็นปัจเจกบุคคลที่เราต้องยอมรับความจริง เพราะการเปลี่ยนความคิดของครูที่ยึดติดกับวิธีการสอน ความเชื่อแบบเก่าต้องใช้เวลาและ

แรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ดังนั้นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูต้นแบบที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุศิลปศึกษา(Arts Education) จะเป็นการจุดประกายให้ครูในยุคการปฏิรูปต้องเป็นครูที่ใฝ่รู้ ใฝ่แสวงหานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ สามารถพัฒนานักเรียนได้เต็มตามศักยภาพ นวัตกรรมการสอนในงานวิจัยนี้จึงน่าจะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เกษมา วรารณ ญ อยู่ยา. (2539,มกราคม – มีนาคม). *นวัตกรรมด้านกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สารพัฒนาหลักสูตร.
- กรณิการ์ สุขม.. (2533). *การศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสังเกตของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสร้างสรรค์*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม.(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,. อัดสำเนา.
- ก่อ สวัสดิพาณิชย์. (26 มกราคม 2519). *ศิลปศึกษากับการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์ ดร.จรรยาทัศน์ พุกกะมาน.
- กัจจ สุนพงษ์ศรี. (2530). *ศิลปศึกษากับพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกสร ธิตะจारी. (2534). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)
- เกษม ศิริสัมพันธ์. (2535). *การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2542). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. (2530,1 ตุลาคม). *การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ในเอกสารการประกอบการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 5 _____ . (พ.ศ.2535 – 2539) *แผนพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมและประถมศึกษา ฉบับที่7*. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2534) *ข่าวสารวิจัยการศึกษา*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- _____. (2540). *การวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของนักเรียน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2544). *ร่างนโยบายและแผนศิลปะ กลุ่มงานศิลปะและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จักร ศิริพานิช. (2530) *บางทัศนะของอาจารย์จักร คุรุศิลป์ 2*. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- ฉันทนา ภาคบงกช. (2528) *สอนให้เด็กคิด โมเดลการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อคุณภาพชีวิตและสังคม*. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า.
- ชะลอ พงษ์สามารถ. (2538) *ศิลปะสำหรับครูมัธยม*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์. (2525). *วิธีสอนศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเอสปริ้นท์ติ้ง เฮาส์ โคลิมีเตด.
- _____. (2525). *ภาคทฤษฎีและปฏิบัติตามหลักสูตรประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2525). *วิธีสอนศิลปศึกษาภาคทฤษฎี และแนวปฏิบัติ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). *ระบบสื่อการสอน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์. (มิถุนายน. 2522). *พฤติกรรมการสอนตามหลักสูตรใหม่ของครูประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : วารสารสามัญศึกษา.
- ชูจิตต์ วัฒนารมย์. (2529). *คุณค่าของกิจกรรมศิลปศึกษาต่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามการรับรู้*

- ของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญา ค.บ. (ประถมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ทิตนา แคมณี. (2526). การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยหลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____. (2528). การทำงานเป็นทีม. ในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพสาธิตการสอนศาสตราจารย์ วรรี ระกิติ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสารมวลชนจำกัด
- เทียมจันทร์ พาณิชย์ผลินไชย. รวมบทความการบรรยายพิเศษในรอบหนึ่งปี. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) 223หน้า,
- ธนพรรณ บุญรัตสิน. (2545). การจัดห้องเรียนศิลปะ ใน *ครูศิลป์*. กรุงเทพมหานคร : เจริญทรัพย์การพิมพ์
- ธีระ รุญเจริญ. (2525). การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. (2525). ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามสมาคม.
- นิรัตน์ กรองสะอาด. (2535). การศึกษาการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- นิพนธ์ ทวีกาญจน์. (ธันวาคม 2529) จินตนาการ : ป่อเกิดของความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : ครูปริทัศน์ 11.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (17 – 31 ตุลาคม 2523). ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก. กรุงเทพมหานคร : ในสูจิบัตรการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทยครั้งที่1.วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง,
- ประมวล คิตตินัน. (2536). *เมื่อลูกรักได้ครูดี*. กรุงเทพมหานคร : พับลิคิสนเสพรินท์.
- ประเทิน มหพันธ์. (2531). ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประเวศ วะสี. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาก้าวหน้าอย่างมั่นใจ*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). : เจริญทรัพย์การพิมพ์
- ผดุง พรหมมูล. (2524) “ศิลปะช่วยเด็กเรียนรู้ได้อย่างไร,” ในโลกศิลปะ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ไพโรจน์ รุจิระวิจิตร. (2528). การศึกษาความรู้และเจตคติต่อศิลปะศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญา ค.บ. (ประถมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2529) *สารานุกรมศึกษาศาสตร์, ฉบับที่ 11*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่วิสิทธิ์พัฒนา.
- มานพ ถนอมศรี. (2538). ศิลปะในหัวใจเด็ก : การเลี้ยงลูกให้เป็นอัจฉริยะ. กรุงเทพมหานคร : มิติใหม่การพิมพ์.
- _____. (2526,มีนาคม). “ศิลปะศึกษาจะไปทางไหน” ในฟิลลิ่ง 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- รัตน์ อุทัยผล. (2507,ตุลาคม). *วิธีการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา*. วารสารศูนย์ศึกษา. กรุงเทพมหานคร : นิตยสารของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- รุ่ง แก้วแดง. (2545). *รวมบทความการบรรยายพิเศษในรอบหนึ่งปี*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน)
- เลิศ อานันทนะ. (2515). *ประสบการณ์ในการสอนศิลปะในชั้นประถมศึกษา ในการสัมมนาอาจารย์ศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : จัดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- _____. (2518). *ศิลปะกับเด็ก*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต.
- _____. (2521,มิถุนายน). *ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก*. แม่และเด็ก. 2 (5) : 21-24
- _____. (2523). *ศิลปะในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต.

- _____. (2526, มกราคม – เมษายน). *ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก*. กรุงเทพมหานคร : วารสารเพื่อเด็ก.
- _____. (2529). *ศิลปะในโลกของเด็กเพื่อการแสดงออกหรือเพื่อรางวัล*. ในการสรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์การพิมพ์ .
- _____. (2526). *หลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ละเมียด ลิมอักษร. (พฤษภาคม 2521) *ที่พึ่งของเด็ก*. กรุงเทพมหานคร : ประชาศึกษา.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2515). *ศิลปะเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บุรพาติสการพิมพ์,
- _____. (2521). *การสอนศิลปะให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่*. กรุงเทพมหานคร : วารสารประชาศึกษา.
- _____. (2529). *ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์การพิมพ์.
- _____. *ศิลปะเด็ก. ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ*. ในการสรุปการจัดชุมนุมเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก. กรุงเทพมหานคร :
- วินัย โสมดี. (2529). *คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษากรณีอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2525). *หน่วยที่ 12 เด็กกับศิลปะ*. ในเอกสารการสอน ชุดวิชาพฤติกรรมกับเด็ก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- _____. (2526). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิวัฒนาการ.
- _____. (2528). *ทัศนศิลปศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- _____. (2545). *พหุศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สันติศิริการพิมพ์.
- _____. (2529). *ศิลปะเด็ก สภาพปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2526). *เด็กกับศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์การพิมพ์.
- วิรุพท์ ลีลาพฤกษ์. (2521) .*เทคโนโลยีทางการศึกษา : สื่อการสอนและการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- วิโรจน์ ขาทอง และทำนอง จันทิมา. (2517). *เทคนิคและวิธีสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. (2516). *สุนทรียศาสตร์ศึกษา คุณค่าและปรัชญา*. ในเอกสารอบรมการสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะของสถาบันฝึกหัดครูทั่วประเทศ. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. (2521). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. สมิตร์ คุณานุกร บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สารมวลชนการพิมพ์.
- _____. (2526). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซต พรินท์.
- _____. (2529). *ศิลปะในโรงเรียนประถม*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2533). *การวัดผลทางศิลปศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2524.
- วิชาการ, กรม. *เอกสารแนะนำหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- วรสุตา บุญยไวยโรจน์. (2526). *การวัดและประเมินผลในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.

- วราภรณ์ ศุนาลักษณ์. (2529). *ศิลปะเด็กสภาพปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์
- ศึกษาริการ, กระทรวง. (2527). *เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ศิลปศึกษา*
ระดับประถมศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สงวน รอดบุญ. (2515). *ศิลปะกับการศึกษา*. ประมวลบทความเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของ
ศิลปศึกษา. เอกสารค้นคว้าเพื่อพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษา รวบรวมโดยสุวัฒน์ทองศรีจันทร์.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา.
- _____. (2524). *ศิลปะกับมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ. (2528). *ศิลปศึกษากับเด็กพิเศษ : เด็กฉลาด*. วารสารครุศาสตร์. ภาควิชา
ศิลปศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวัสดิ์ จงกล. (2512). *การให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์. ประชาศึกษา*. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สาส์นสัมพันธ์
- สิปนันท์ เกตทัต. (2545). *รวมบทความการบรรยายพิเศษในรอบหนึ่งปี*. สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
ประเมินคุณ ภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
- สมิตร คุณากร. (2520). *หลักสูตรประถมศึกษา 2521 : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร :
สารมวลชน จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กอง (2544). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*
_____. (2544). สกศ.กับการพัฒนาการศึกษาไทย กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา
- _____. (2545). *สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช*
2542 กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2544). *จากอดีตและปัจจุบันสู่ออนาคตการศึกษาไทย : สู่สังคม*
แห่งปัญญาและการเรียนรู้. ,32 หน้า
- _____. *การประเมินการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* ,50 หน้า. 2544
- _____. (2544). *ปฏิรูปการศึกษาก้าวหน้าอย่างมั่นใจ* , 50 หน้า.
- _____. (2544). *กรอบการศึกษาสำหรับผู้มีความต้องการพิเศษ* ,46 หน้า
- สุวัฒน์ เงินน้ำ. (2545). *การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
(องค์การมหาชน)
- อารี สุทธิพันธ์. (2515). *การสอนศิลปะนั้นแสนง่าย*. เอกสารสัมมนาศิลปศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ
ฝึกหัดครู.
- อารี สุทธิพันธ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ.(2518). *กิจกรรมสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิติ.
- _____. (2528). "การวาดเขียน," ใน *วารสารสาธิตศึกษาศาสตร์*. 2 : 108 – 110 ตุลาคม -ธันวาคม
- อารี รังสินนท์. (2528). *ความคิดสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- _____. (2526). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาคณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2527). *การให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์*. ในอารี รังสินนท์, รวมบทความ
การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก, 193-200. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อารี พันธุ์มณี. (2534). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเฟรส.

- อุบล ตูจันดา. (2532). *หลักและวิธีการสอนศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- อำรุง จันทวานิช. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาไทยในมุมประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- อมเรศ ศิลาอ่อน. (2545). *รวมบทความการบรรยายพิเศษในรอบหนึ่งปี*. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณ ภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) .

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายพรศักดิ์ ขาวพรหม
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 4 เดือน ตุลาคม ปี พ.ศ.2510
สถานที่เกิด	อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	26/13 ซ.เซนต์หลุยส์ 3 ถ.สาทรใต้ แขวงยานนาวา เขตสาทร จังหวัดกรุงเทพฯ 10120
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม 90/1 ซ.เซนต์หลุยส์ 3 ถ.สาทรใต้ แขวงยานนาวา เขตสาทร จังหวัดกรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2527	ประโยควิชาชีพ สาขาจิตรศิลป์ โรงเรียนไทยจิตรศิลป์อาชีวะ
พ.ศ. 2529	ประโยควิชาชีพชั้นสูง คณะจิตรศิลป์ วิชาเอกประติมากรรมสากล สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เพาะช่าง
พ.ศ. 2531	ศึกษาศาสตร์บัณฑิต ศษบ.คณะจิตรศิลป์ วิชาเอกประติมากรรมสากล วิชาโทเชรามิกส์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เพาะช่าง
พ.ศ. 2548	การศึกษามหาบัณฑิต กศม. คณะศิลปกรรมศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ